

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**K VYBRANÝM ASPEKTŮM ČESKO-POLSKÉ
INTERFERENCE**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Markéta Honzová

Učitelství pro SŠ, obor Čeština a psychologie pro střední školy

Vedoucí práce: PaedDr. Helena Chýlová, PhD.

Plzeň, 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 30. 3. 2017

.....

vlastnoruční podpis

Děkuji vedoucí práce PaedDr. Heleně Chýlové, Ph.D., za rady, odborné vedení a spolupráci s Mgr. Jitkou Lukášovou, Ph.D., z Jagellonské univerzity v Krakově, jíž vděčím za poskytnutí materiálů k analýze a korekci překladů zadání k úlohám v praktické části této práce.

ÚVOD	8
1 METODY UŽITÉ V DIPLOMOVÉ PRÁCI	9
2 TEORETICKÁ ČÁST	10
2.1 ČESKÝ A POLSKÝ JAZYK	10
2.1.1 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY ČEŠTINY A POLŠTINY	10
2.1.2 VÝVOJ ČEŠTINY	11
2.1.3 VÝVOJ POLŠTINY	11
2.2 STRATIFIKACE	13
2.2.1 STRATIFIKACE ČESKÉHO NÁRODNÍHO JAZYKA.....	13
2.3 INTERFERENCE	16
2.4 JAZYKOVÁ CHYBA	18
2.5 FONETIKA	21
2.5.1 PODOBNOSTI	23
2.5.2 ROZDÍLY	23
2.6 PRAVOPIS	24
2.6.1 ČESKÁ ORTOGRAFIE	24
2.6.2 POLSKÁ ORTOGRAFIE	25
2.6.3 INTERFERENCE V PRAVOPISE	26
2.7 SUPRASEGMENTÁLNÍ PRVKY	29
2.7.1 PŘÍZVUK V ČEŠTINĚ.....	29
2.7.2 PŘÍZVUK V POLŠTINĚ.....	29
2.8 MORFOLOGIE	31
2.8.1 MORFOLOGIE SLOVOTVORNÁ.....	31
2.8.1.1 Derivace	31
2.8.1.1.1 Přechylování	32
2.8.1.2 Kompozice.....	32
2.8.2 INTERFERENCE V OBLASTI SLOVOTVORNÉ MORFOLOGIE	33
2.8.2.1 Tvoření substantiv	33
2.8.2.1.1 Tvoření substantiv od substantiv	33
2.8.2.1.2 Tvoření substantiv od adjektiv	33
2.8.2.1.3 Tvoření substantiv od sloves.....	33

2.8.2.2. Tvoření adjektiv	34
2.8.2.2.1 Tvoření adjektiv od substantiv	34
2.8.2.2.2 Tvoření adjektiv od adjektiv.....	34
2.8.2.2.3 Tvoření adjektiv od sloves	35
2.8.2.3 Tvoření adverbí.....	35
2.8.2.3.1 Tvoření adverbí od substantiv	35
2.8.2.3.2 Tvoření adverbí od adjektiv	36
2.8.2.3.3 Tvoření adverbí od adverbí.....	36
2.8.2.3.4 Tvoření adverbí od sloves.....	37
2.8.2.4 Tvoření sloves	37
2.8.2.4.1 Tvoření sloves od substantiv.....	37
2.8.2.4.2 Tvoření sloves od adjektiv	37
2.8.2.4.3 Tvoření sloves od sloves	37
2.8.3 MORFOLOGIE FLEXIVNÍ	39
2.8.3.1 Deklinace	39
2.8.3.1.1 Pád.....	39
2.8.3.1.2 Číslo.....	39
2.8.3.1.3 Rod a subkategorie (ne)životnosti	40
2.8.3.1.4 Deklinace substantiv	40
2.8.3.1.5 Deklinace adjektiv.....	42
2.8.3.1.6 Deklinace zájmen	43
2.8.3.1.7 Deklinace číslovek.....	44
2.8.3.1.8 Akuzativ místo genitivu záporového	45
2.8.1.2 Konjugace	45
2.8.1.2.1 Rekcce sloves	48
2.9 LEXIKON.....	49
2.9.1 VZÁJEMNÉ OVLIVŇOVÁNÍ ČESKÉHO A POLSKÉHO LEXIKA.....	49
2.9.1.1 Přehled bohemismů.....	51
2.9.1.2 Přehled polonismů	53
2.9.2 VLIV JINÝCH JAZYKŮ NA POLSKÉ LEXIKUM.....	53
2.9.3 VLIV JINÝCH JAZYKŮ NA ČESKÉ LEXIKUM.....	54

2.9.4 ROZDÍLY MEZI POLSKÝM A ČESKÝM LEXIKEM.....	56
2.9.4.1 Frazeologie.....	57
2.9.4.2 Tvoření vlastních zeměpisných názvů.....	57
2.9.5 INTERFERENCE V OBLASTI LEXIKA.....	57
2.10 SYNTAX.....	59
2.10.1 VĚTNÉ ČLENY.....	59
2.10.2 ČESKO-POLSKÉ SYNTAKTICKÉ ROZDÍLY.....	60
2.10.3 SYNTAKTICKÁ INTERFERENCE.....	62
3 PRAKTICKÁ ČÁST.....	64
3.1 POPIS VZORKU.....	64
3.2 PRÁCE STUDENTŮ NA ÚROVNI A2.....	65
3.2.1 ČEŠTINA JAKO CIZÍ JAZYK NA ÚROVNI A2.....	65
3.2.2 ZADÁNÍ PÍSEMNÝCH PRACÍ.....	66
3.2.3 UKÁZKY PÍSEMNÝCH PRACÍ.....	67
3.2.3.1 Práce s nejmenším výskytem chyb.....	67
3.2.3.2 Práce s nejvyšším výskytem chyb.....	69
3.3 KVALITATIVNÍ ANALÝZA PRACÍ STUDENTŮ NA ÚROVNI A2.....	70
3.3.1 CHYBY FONETICKÉHO RÁZU.....	71
3.3.2 CHYBY PRAVOPISNÉHO RÁZU.....	73
3.3.3 CHYBY MORFOLOGICKÉHO RÁZU.....	74
3.3.4 CHYBY SLOVOTVORNÉHO RÁZU.....	78
3.3.5 CHYBY LEXIKÁLNÍHO RÁZU.....	80
3.3.6 CHYBY SYNTAKTICKÉHO RÁZU.....	82
3.3.7 NEDOSTATKY STYLIZAČNÍ.....	86
3.4 POROVNÁNÍ ZNALOSTÍ STUDENTŮ S POŽADAVKY NA ÚROVEŇ A2.....	86
3.5 PRÁCE STUDENTŮ NA ÚROVNI B1.....	88
3.5.1 ČEŠTINA JAKO CIZÍ JAZYK NA ÚROVNI B1.....	88
3.5.2 ZADÁNÍ PÍSEMNÝCH PRACÍ.....	88
3.5.3 UKÁZKY PÍSEMNÝCH PRACÍ.....	89
3.6 KVALITATIVNÍ ANALÝZA PRACÍ STUDENTŮ NA ÚROVNI B1.....	92
3.6.1 CHYBY FONETICKÉHO RÁZU.....	92

3.6.2	CHYBY PRAVOPISNÉHO RÁZU.....	94
3.6.3	CHYBY MORFOLOFICKÉHO RÁZU.....	95
3.6.4	CHYBY SLOVOTVORNÉHO RÁZU.....	97
3.6.5	CHYBY LEXIKÁLNÍHO RÁZU.....	98
3.6.6	CHYBY SYNTAKTICKÉHO RÁZU.....	99
3.6.7	NEDOSTATKY STYLIZAČNÍ.....	101
3.7	POROVNÁNÍ ZNALOSTÍ STUDENTŮ S POŽADAVKY NA ÚROVEŇ B1	101
3.8	NÁVRHY NA ODSTRANĚNÍ CHYB	103
3.8.1	SLOVOSLED ENKLITIK.....	103
3.8.1.1	Příklady úloh určených k procvičení slovosledu enklitik	104
3.8.2	SLOVOSLED SLOVESNÝCH TVARŮ.....	106
3.8.2.1	Příklady úloh určených k procvičení slovosledu slovesných tvarů	108
3.8.3	DEKLINACE PŘIVLASTŇOVACÍHO ZÁJMENA VÁŠ.....	110
3.8.3.1	Příklady úloh určených k procvičení deklinace přivlastňovacího zájmena váš	111
3.8.4	DEKLINACE PŘIVLASTŇOVACÍHO ZÁJMENA MŮJ.....	113
3.8.4.1	Příklady úloh určených k procvičení deklinace přivlastňovacího zájmena můj	114
3.8.5	KVANTITA VOKÁLŮ.....	115
3.8.5.1	Adverbia.....	115
3.8.5.2	Adjektiva.....	116
3.8.5.3	Změna kvantity vokálů při derivaci substantiv	116
3.8.5.4	Změna kvantity vokálů při derivaci dalších deverbativ.....	118
3.8.5.5	Změna kvantity vokálů v infinitivu.....	119
3.8.5.5.1	Příklady úloh určených k procvičení alternace vokálů u sloves a deverbativ	119
3.8.5.6	Změna kvantity vokálů ve kmeni substantiv.....	123
3.8.5.6.1	Příklady úloh určených k procvičení alternace vokálů u substantiv	124
3.8.6	SHRNUTÍ.....	126
	ZÁVĚR.....	127
	RESUMÉ.....	130
	ZDROJE.....	131
	SEZNAM TABULEK	136

ÚVOD

Polský i český jazyk se po staletí vyvíjejí v těsné blízkosti. Dochází a docházelo mezi nimi k interkulturnímu ovlivňování, a to jak na úrovni hmotných statků nebo vzájemných sňatků české a polské šlechty, tak na úrovni jazykové.

Oba jazyky mají společného předka, praslovanštinu. Ta jim zajišťuje určité společné základy. Společný slovanský původ obou národů je také vzájemně sblízuje, ačkoliv již ne v takové míře, jako to bylo zvykem v uplynulých staletích.

Mezi češtinou a polštinou se vyskytují vzájemné podobnosti, ale také rozdíly, jelikož se tyto jazyky vyvíjely samostatně přibližně od 10. století n. l. Co se týče fonetické stránky jazyka, je tento rozdíl asi nejmarkantnější. Češi tvrdí, že polština jim zní stejně, jako když malé dítě šišlá. Zajímavé je, že tento názor panuje i opačně – Češi podle Poláků znějí jako malé dítě, když se učí mluvit. Jak popisuje Marta Cobel-Tokarska ve svém článku *Dlaczego uczymy się języka czeskiego?*, někteří polští mluvčí mají z osobní zkušenosti pocit, že Češi rozumí polštině více než Poláci češtině.

Po vydání knihy Gottland a následujících autora Mariusze Szczygła stoupla míra fascinace českostí, přesto mezi polskou veřejností kolují stereotypy o Čechách jako „pepících“, „knedlech“ a „švejcích“ a jen přibližně procento Poláků tvrdí, že umí česky. Dalším zajímavým kulturním pojítkem mezi Českem a Polskem je bezesporu populární česko-polská zpěvačka Ewa Farna.

Já osobně si nemyslím, že by polština zněla jakkoliv směšně, naopak se mi líbí určitá výslovnostní specifičnost. Polštině jsem se začala věnovat přibližně před osmi lety. Od té doby se s tímto jazykem „stýkám a potýkám“. Právě přání pochopit rozdíly mezi oběma jazyky mě vedlo k výběru interference jako tématu mé diplomové práce.

1 METODY UŽITÉ V DIPLOMOVÉ PRÁCI

Při zpracování diplomové práce jsem použila metody teoretické i empirické. Nejprve v teoretické části práce jsem prostudovala tematiku v mluvnících a dalších odborných pracích. Základním východiskem byla tedy metoda studijní, vycházela jsem především z výzkumu Ireny Bogoczové publikovaného v práci *Typologicky relevantní rozdíly mezi polštinou a češtinou jako zdroj jazykové interference*, v němž byly zkoumány písemné projevy žáků z Těšínska jako bilingvních mluvčích. Dále jsem v teoretické části základním způsobem představila oba zkoumané jazyky.

V praktické části byly kvalitativně analyzovány práce polských studentů bohemistiky Jagellonské univerzity v Krakově. Zkoumané práce byly hodnoceny především z hlediska interference. Nejprve byly identifikovány jazykové nedostatky, které jsem se poté pokusila rozdělit podle jazykových rovin, k nimž patří. Zaměřila jsem se na kvalitativní analýzu jednotlivých prací. S ohledem na počet analyzovaných prací, jejich charakter a fakt, že se u sledovaných jazykových úrovní chyby opakovaly, nebylo vhodné provést analýzu kvantitativní. Z toho samého důvodu jsem podrobněji nezkoumala rovinu stylistickou.

Na základě nejfrekventovanějších nedostatků jsem se poté pokusila formulovat výkladovou část, jež problematiku téma stručně vysvětlí (bližší informace budou moci zájemci nalézt v odborných dílech, na které odkazuji) a jejíž součástí bude zevšeobecnující pravidlo, které má (nejen polským studentům češtiny) pomoci zapamatovat si noremní způsoby vyjadřování. Připojeno bude také několik cvičení vedoucích k procvičení dané problematiky.

Česko-polská interference je velmi frekventovaným jevem a tato diplomová práce se jí kvůli svému omezenému rozsahu nemůže věnovat dopodrobna, proto je spíše sondou do celé problematiky. Na několika místech této práce lze nalézt několik mých postřehů k jednotlivým jevům. Toto téma dále zpracovává např. Teresa Zofia Orłós nebo Edward Lotko.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 ČESKÝ A POLSKÝ JAZYK

V této kapitole budou podrobněji popsány základní charakteristiky češtiny a polštiny. V dalších kapitolách bude tato charakteristika postupně rozšiřována o popisy dalších jevů.

2.1.1 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY ČEŠTINY A POLŠTINY

	ČESKÝ JAZYK	POLSKÝ JAZYK
GENEALOGIE	západoslovanský jazyk	
VZNIK	10. století	
VZNIK SPISOVNÉHO JAZYKA	14. století	14. století
TYPOLOGIE JAZYKA	flexivní jazyk	

Tabulka 1 Základní charakteristiky češtiny a polštiny

Mezi jazyky západoslovanské patří kromě češtiny a polštiny také slovenština, kašubština, polabština a lužická srbština.

Český i polský jazyk se začaly rozvíjet při rozpadu praslovanštiny v pozdní fázi jejího vývoje, v 10. století. Nejdříve se praslovanský jazyk rozčlenil na nářeční skupiny a až poté na jednotlivé jazyky, jak je známe v dnešní době. Jak se lze dočíst v publikaci *Základy slavistiky, „nepochybně to souvisí s rozšířením slovanských jazyků po rozsáhlém teritoriu, s oslabením vzájemných kontaktů a dále s vytvářením různých oblastních kmenových svazů“* (LAMPRECHT, ŠLOSAR, BAUER 1986).

Co se týče slovní zásoby, do polštiny bylo z praslovanštiny přejato okolo 1700 výrazů, do češtiny přibližně 2000 výrazů. Většinou se jedná o slova společná pro oba jazyky. Klorek ve své práci odkazuje na T. Orłosovou, která tvrdí, že jen 124 výrazů zachovaných v češtině nemají své protějšky v polštině. Naopak jen 112 výrazů polských nemá své protějšky v současné spisovné češtině.

„Mimo rozdíl je vidět značně více shod mezi češtinou a polštinou než např. mezi polštinou a slovenštinou, která mimo to, že patří do skupiny slovanských jazyků, má rozhodně méně společných výrazů s polštinou“ (KLOREK 2015).

2.1.2 VÝVOJ ČEŠTINY

Jedna z možných periodizací dělí vývoj češtiny na období pračeské, staročeské, střední češtinu a novou češtinu. Více o vývoji češtiny se lze dočíst např. v publikaci *Základy historické mluvnice češtiny s texty k rozboru* od Hany Marešové.

2.1.3 VÝVOJ POLŠTINY

Polský jazyk patří mezi *jazyky západoslovanské*, konkrétně mezi jazyky lechické aneb mezi jazyky příbuzné s polštinou jakožto jazykem národa knížete Lecha. „*Jméno národa i jazyka se odvozuje od Polanů, slovanských kmenů žijících v 8. a 10. stol.*“ (GLANVILLE 2002, s. 345).

Vývoj polského jazyka lze rozdělit do čtyř období podle Dubisze a Długosz-Kurczabowé (2015, s. 56–57):

a) První fáze vývoje polštiny – období staropolské (10.–přelom 15./16. st.)

První fáze vývoje polštiny začíná rokem 966, kdy byl při příležitosti sňatku s Doubravkou Přemyslovnou pokřtěn polský kníže Mieszko I. (Měšek I.), zakladatel polského státu, a končí nástupem renesance. „*Rozvoj polského jazyka v tomto období determinují dva základní činitelé: politicko-státní a církevně-náboženský*“ (DŁUGOSZ-KUCZARBOWA, DUBISZ 2015, s. 57).

Nejstarší doklady pocházejí ze století devátého, a to ve formě jmen místních, vlastních a kmenových. Nejstarší písemnou památkou psanou v polském jazyce je pravděpodobně dílo *Bogurodzica* ze 13. století.

V tomto období měl český jazyk na polštinu značný vliv. V polské slovní zásobě se začaly objevovat četné bohemismy „*spojené s církví, vírou a církevní liturgií*“ (KLOREK 2015, s. 19). Více o bohemismech v kapitole o lexiku.

Staropolské období trvalo do přelomu 15. a 16. století, „*kdy byly funkce polštiny omezeny a kdy polština nebyla jednotným standardním jazykem*“ (GLANVILLE 2002, s. 346).

b) Druhá fáze vývoje polštiny – polština doby střední (16. st. – 1772)

Druhou fází vývoje polského jazyka je období střední, které trvalo od začátku 16. století, tzv. zlatého věku polské kultury, do konce 18. století. Konkrétní datace do roku 1772 odkazuje na první dělení Polska. V této době se rozvíela vzdělanost a polština zastávala více funkcí ve veřejném životě. Spisovný jazyk byl schopen plnit všechny funkce ve společnosti a začínaly se vydělovat dialekty.

Ve druhé polovině 16. století zažívalo polské písemnictví a polština jako celek rozkvět. Roku 1568 vyšla první polská mluvnice, v této době vznikly také první slovníky zachycující polskou slovní zásobu. Jazyk literatury tohoto období vycházel především z polštiny nářečí velkopolského, protože mezi kulturní centra patřila velkopolská Poznaň (Poznań), a nářečí malopolského s metropolí Krakovem (Kraków).

c) Třetí fáze vývoje polštiny – novopolština (1772 – 1939)

Moderní polština se začala utvářet od druhé poloviny 18. století. Trojí dělení Polska vývoj jazyka nezastavilo, protože „*jazykový systém polštiny byl již úplně utvořen, a práce na jazyce v období osvícenství vytvořila v národním vědomí pocit, že polský jazyk symbolizuje ztracenou otčinu*“ (DŁUGOSZ-KUCZARBOWA, DUBISZ 2015, s. 58), nicméně největší rozkvět polštiny přišel po první světové válce, kdy vznikl samostatný, sjednocený polský stát. Za konec tohoto období je určen rok 1939.

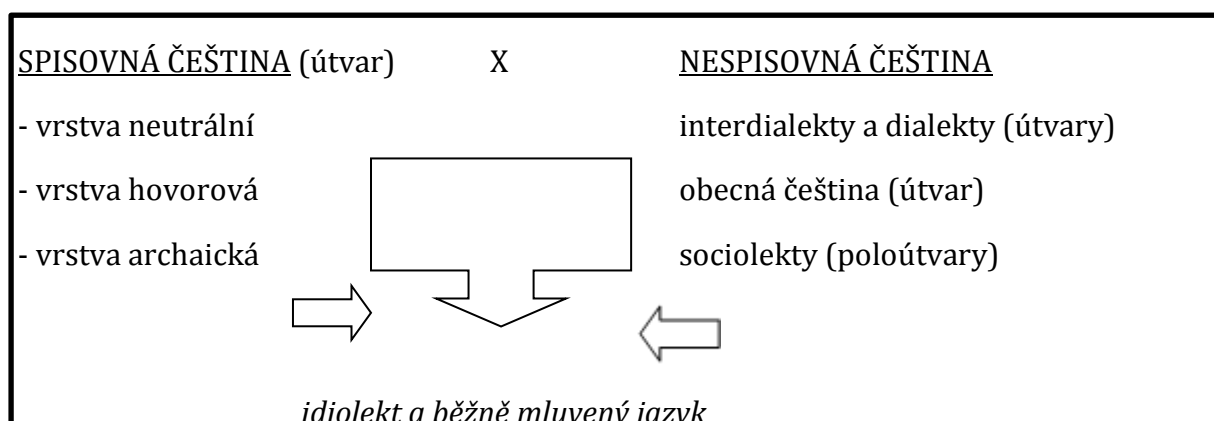
d) Čtvrtá fáze vývoje polštiny – současná polština (1945 do současnosti)

Za současnou polštinu je označován jazyk od konce druhé světové války do současnosti. Jak uvádí Glanville, „*televize a pohyb obyvatelstva po druhé světové válce přispěly k homogenitě a adaptabilitě jazyka*“ (2002, s. 346).

2.2 STRATIFIKACE

2.2.1 STRATIFIKACE ČESKÉHO NÁRODNÍHO JAZYKA

Stratifikace českého národního jazyka je značně odlišná od stratifikace polštiny. Pro názornost je představena v následujícím schématu.

Tabulka 2 Stratifikace českého národního jazyka

Pojem útvár či strukturní útvár označuje varietu jazyka, která je rozvíjena ve všech jazykových rovinách – fonetické, morfologické, lexikální i syntaktické. Poloútvár nebo také nestrukturní útvár naopak mívá nejčastěji jen vlastní slovní zásobu a zvláštnosti v hláskovém vybavení, neuplatňují se v něm všechny jazykové roviny.

Útvary v národním jazyce jsou tedy spisovná čeština, dialekty a interdialekty a obecná čeština. Mezi neúplné útvary patří sociolekty a případně také idiolekt, což je individuální mluva každého jedince, v níž se mísí jazykové prostředky z více variet jazyka, např. obecná čeština je doplňována o prvky hovorové a neutrální, dále slangismy a dialektismy.

Vrstvy spisovného jazyka označují jazykové prostředky z hlediska stylového. Vrstva neutrální obsahuje prostředky použitelné na celém území všemi mluvčími ve všech situacích. Vrstva archaická představuje slova, která jsou méně frekventovaná, protože jsou zastaralá, byla nahrazena novějšími výrazy nebo označují již neexistující jevy (historismy). A vrstva hovorová označuje prostředky, které jsou používány v běžné mluvě, ale nejsou vhodné pro projevy formální nebo jinak stylisticky na vyšší úrovni.

Častou chybou laiků bývá používání označení „hovorová čeština“ pro jevy nespisovné, hovorové výrazy ale patří do spisovného jazyka.

Problémem nejen při vyučování cizinců češtině, ale také pro rodilé mluvčí je odlišnost spisovné češtiny, jejíž základy hledal její kodifikátor Josef Dobrovský v humanistické češtině, od obecné češtiny, která je nyní v podstatě rodným jazykem především obyvatel Čech a která představuje přirozený vývoj češtiny původně na území středních Čech od období baroka přes národní obrození až do dnešních dnů.

Na Moravě a ve Slezsku si dialekty udržely silnější pozici než v Čechách. Na východním území Česka existují interdialekty slovácké, hanácké, valašské a slezské, v Čechách východočeské, středočeské a jihozápadočeské, jež je nově děleno na jihočeské a západočeské.

Jazykovou situaci nářečí zkomplikovaly reformy na konci 18. století, které umožnily volnější pohyb obyvatelstva. V kulturních a ekonomických centrech se setkávali lidé s různým původem a přinášeli své jazykové prostředky, další přebírali, a tak vznikla městská mluva, např. brněnský hantec.

Sociolektem jsou chápány poloútvary profesní mluva, slang a argot. Pojem idiolekt označuje individuální mluvu každého mluvčího, v níž se mohou mísit jazykové prostředky z různých útvarů a poloútvárů národního jazyka.

2.2.2 STRATIFIKACE POLSKÉHO NÁRODNÍHO JAZYKA

Jak již bylo zmíněno na začátku kapitoly o českém jazyce, stratifikace českého a polského národního jazyka se liší. Spisovná polština se nazývá język ogólnopolski, což je možné přeložit do češtiny jako jazyk celopolský. Jak již vyplývá z jeho názvu, označuje varietu polštiny, kterou je mluveno na celém území Polska ve všech komunikačních situacích, především v těch formálních. V polském národním jazyce neexistuje žádný nespisovný útvar podobný obecné češtině.

Protiváhou ke spisovné polštině jsou dialekty, tzv. „*gwary ludowe*“ aneb lidová nářečí (BAK 2016, s. 23). Gwary používají obyvatelé vesnic a osad soustředěných kolem

jednoho hospodářského, administrativního nebo kulturního centra. Od spisovné polštiny se liší ve všech jazykových rovinách – ve slovní zásobě, fonetice, morfologii a syntaxi.

Soubor gwar, které sdílejí stejné nebo velmi podobné jazykové prostředky, se nazývá interdialekt. Na území Polska se nachází celkem pět interdialektů - wielkopolski (velkopolský), małopolski (malopolský), mazowiecki (mazovecký), kaszubski (kašubský) a śląski (slezský). Zároveň „*pohyb obyvatelstva po druhé světové válce vytvořil oblasti nových smíšených nářečí v západním Polsku (...) a na severu (...)*“ (GLANVILLE 2002, s. 348).

2.3 INTERFERENCE

„Interferencí se obecně rozumí vzájemné působení dvou (více) útvarů národního jazyka nebo dvou (více) národních jazyků“ (BOGOCZOVÁ 2001, s. 18).

Jazyková interference se dělí na interferenci vnitřní a vnějazykovou. Uvnitř jazyka dochází ke vzniku nesprávných tvarů nevhodnou aplikací pravidla, které se v témže jazyce vyskytuje. Jako příklad lze uvést větu „Volali jsme mu, že už jsme na hradu“. V tomto případě je vhodnější u slova hrad užít tvaru „na hradě“, protože tento tvar je používán jako příslovečné určení.

„Vnějazyková interference je tedy vzájemné působení dvou nebo více jazyků. Projevuje se použitím pravidel jiného jazykového systému nebo podsystému“ (BOGOCZOVÁ 2001, 18). Interference častěji probíhá mezi jazyky, které patří ke stejnému jazykovému typu, což se tedy týká také vzájemného ovlivňování češtiny a polštiny. Oba tyto národní jazyky patří do západoslovanské větve a oba jsou flektivní. Národy těmito jazyky mluvící obývají po staletí sousedící území, což také přispívalo, jako extralingvistický faktor, k vývoji obou jazyků.

Pro ilustraci, jak vnějazyková interference může vypadat, použiji příklad z vlastní zkušenosti. V písni Pan i pani od polské zpěvačky jménem Ania Wyszkonii se zpívá: „Czy ten pan i pani są w sobie zakochani?“, což je možno přeložit dvěma způsoby: „Jsou ten pán a paní do sebe zamilovaní?“ nebo „Jste (Vy) do sebe zamilovaní?“ V polštině se totiž vyjadřuje vykání tímto zdvořilým opisem, v češtině již ale tento způsob formálního oslovení není běžný. Má jazyková zkušenost rodilé Češky v tomto případě působí interferenčně, a brání mi tudíž zvolit z těchto dvou možných překladů ten správný. Pokud na tuto svou jazykovou nedostatečnost aplikuji dělení jazykových chyb podle Ireny Bogoczové, jedná se o chybu zvyklostně-obyčejovou.

Z poznatků o jazykové chybě lze vyvodit, že při používání cizího jazyka je jazyková interference jednou z možných příčin vzniku chyb na straně mluvčího nebo příjemce.

Nicméně existují případy, kdy uživatel jednoho jazyka užívá ve své denní komunikaci také jazyk jiný, tzv. přepíná mezi oběma jazyky. Tento jev se nazývá bilingvismus aneb dvojjazyčnost. Primárním přitom bývá jen jeden jazyk.

Diglosie je fenomén, kdy mluvčí střídavě přechází z útvaru standardního do substandardního a naopak. Pokud tuto definici aplikujeme na český jazyk, diglosii odpovídá přepínání mezi obecnou češtinou, případně dialekty, a spisovnou češtinou. Mezi střídajícími se útvary je funkční rozdíl, oba útvary jsou používány v jiných komunikačních situacích. Obecná čeština slouží k běžnému dorozumívání, ačkoliv je její použití stále častěji tolerováno i v situacích formálnějších, a spisovná čeština slouží ke komunikaci formální v různých situacích a je společná všem mluvčím českého jazykového společenství.

Jak vidno, problematika interference je složitá. Pro správnou identifikaci chyby vzniklé interferencí a její vysvětlení jsou nutné rozsáhlé odborné znalosti gramatiky, syntaxe, vývoje jazyka atd.

V praktické části této diplomové práce budou interferenční chyby polských studentů zkoumány shodně s Irenou Bogoczovou v rovině morfologické, syntaktické, lexikální, frazeologické a pravopisné.

2.4 JAZYKOVÁ CHYBA

Jedním ze základních pojmů, se kterými se v této práci bude pracovat, je jazyková chyba. Tento pojem, který je „*obecně známý a naprosto srozumitelný, není v lingvistické literatuře jednoznačně definován*“ (BOGOCZOVÁ 2001, s. 20). Lze ho nahradit synonymními výrazy nesprávnost, nelegitimita nebo nepřesnost, nicméně v lingvistice si s takto vágní definicí nevystačíme. Lingvisté však přistupují k definování pojmu jazyková chyba z různých hledisek, což působí významovou rozbředlost.

Podle jedné z možných definic je chyba „*nevědomá odchylka od aktuální jazykové normy*“ (MARKOWSKI 2005, s. 55). V projevech mluvčích se objevují jazykové chyby, které porušují jazykovou normu. Jazyková norma je definována jako „*souhrn aktuálních jazykových pravidel týkajících se jazykových jednotek i jejich organizace, aprobovaný daným jazykovým společenstvím*“ (BOGOCZOVÁ 2001, s. 20). Jazykovou chybu můžeme hodnotit jednak v širším významu jako „*odchylku od systému národního jazyka, do něhož musíme zařazovat i dialekty, a ve významu užším jako porušení spisovné normy*“ (JELÍNEK 2001, s. 78).

Tato norma může být kodifikována. Kodifikace, jejímž smyslem je „*být efektivním nástrojem plánovitého, perspektivního ovlivňování spisovného jazyka*“ (DANEŠ 2009, s. 73), je jednak proces „uzákonění“ určitých jazykových prostředků jako spisovných, jednak také samotný soubor pravidel, výsledek procesu kodifikace, tedy doporučení, které jazykové prostředky používat v různých komunikačních situacích. „*To, co je v souladu s normou, je správné, spisovné, zatímco odklon od normy je hodnocen jako chyba*“ (BOGOCZOVÁ 2001, s. 21). Příčinou vzniku chyb tedy může být nedostatečná jazyková kompetence mluvčího, ale opomíjena nesmí být ani nekázeň, lenost, dále spěch mluvčího při komunikaci nebo také neochota vyhnout se produkci jazykových chyb a ignorantství vůči jazykové normě. Ve spisovném projevu by měly být chyby odstraněny.

Andrzej Markowski (2005) jazykové chyby dělí na vnitřnějazykové a vnějazykové. Vnitřnějazykové rozděluje na systémové a stylistické, chyby systémové dále podle jazykové roviny, ve které se vyskytly, tudíž na gramatické, lexikální a fonetické. Mezi chyby vnějazykové počítá chyby ortografické a interpunkční. Jak

Jelínek dále uvádí, systémem, který je kodifikací nejvíce regulován, je systém ortografický, pravopisné chyby vznikají porušením pravopisné normy.

Co se týče porušení spisovné normy a systému v jazyce, Irena Bogoczová dále dělí jazykové chyby na:

- a) *chyby sémantické* – slovo je použito nevhodně, takže v daném kontextu nabývá jiného významu, než který požaduje mluvčí,
- b) *chyby transferové* – vznikají doslovným překladem použitým v nevhodném případě,
- c) *chyby analogické* – na základě analogie a pod vlivem jednoho jazyka použijeme jazykové pravidlo v jazyce jiném,
- d) *chyby zvyklostně-obyčejové, sociolingvistické, pragmalingvistické* – zvyk z jedné kultury nebo sociální skupiny přeneseme do kultury jiné.

Jak shrnuje Jelínek, „*můžeme vyslovit soud, že se jimi porušuje stabilita spisovné normy. Tyto poruchy se pocítují tím silněji, čím přísněji je spisovná norma kodifikována*“ (JELÍNEK 2001, s. 83). Zároveň ale připomíná, že pokud se jazyková chyba ukáže být projevem vývojové tendence, může být přehodnocena jako variantní spisovný prostředek.

Existují ale další hlediska, podle nichž můžeme hodnotit chyby. Např. funkční pojetí jazyka vysvětluje, že jazykové prostředky mají být vybírány s ohledem na komunikační situaci. Ve veřejném projevu, např. projevu politika pro tisk, je vhodné použít jiné prostředky než v soukromém rozhovoru mezi přáteli. Pokud však mluvčí mluví spisovně právě mezi přáteli, mezi nimiž není používání spisovného jazyka běžné, dopustil se chyby, protože porušil normu dané skupiny v dané komunikační situaci. Za jazykovou chybu je tedy v tomto případě považováno porušení normy podle funkčního pojetí jazyka.

V mluveném projevu je rozšířená značná tolerance k jazykovým chybám, kterých se mluvčí dopouští např. vlivem nepřipravenosti projevu, neformálnosti projevu, věku, jazykového původu a jazykových zkušeností, aktuální psychické kondice, náročnosti tématu apod. Z tohoto neúplného výčtu je patrné, že „*při hodnocení chyb se neřídíme pouze hledisky přísně lingvistickými, ale také psycholingvistickými, sociolingvistickými i zcela nejazykovými*“ (BOGOCZOVÁ 2001, s. 21-22).

Dalším hlediskem, jak lze hodnotit jazykové chyby, je také, zjednodušeně řečeno, kdo a v jaké komunikační situaci se chyby dopouští. Jinak přijímána je chyba, které se dopustil spisovatel ve svém díle, v takovém případě je chyba hodnocena jako výsledek uměleckého záměru, a jinak je vnímána chyba žáka během vyučování.

Ve školní praxi je jazyková chyba vnímána podle toho, jak či zda žák porušil jazyková pravidla, která mu jsou ve škole předávána. Tyto chyby se obvykle dělí podle míry porušení jazykových pravidel a podle věku žáka na chyby závažnější a ty méně závažné. Toto dělení závisí tedy na tom, kdo tyto chyby žáků hodnotí, a to bývá učitel.

Je však třeba myslet na fakt, že chyba jako „*kritérium naučení*“ (KULIČ 1971, s. 12) je součástí učení jak ve školní lavici, tak učení jako celoživotního procesu, a je nutné s ní dále pracovat.

V této práci bude na chyby polských studentů pohlíženo z hlediska čistě lingvistického. Pokusím se nalézt příčiny těchto chyb a možnosti jejich odstranění.

2.5 FONETIKA

Jak již bylo zmíněno výše, čeština i polština náleží k západoslovanské jazykové větvi. Jako takové je spojují určité společné charakteristiky, co se týče jejich fonetického systému. Mezi hlavní hláskové změny, které se udály u západoslovanských nářečí mizející praslovanštiny a jsou společné jak češtině, tak polštině, patří následující:

- byl zachován diftong ie po skupině konsonantů kv- a gv-, respektive v češtině hv- (hvězda; gwiazda),
- byla zachována konsonantická skupina -tl- a -dl- (tlít, dláto; dłoń, tło),
- střídníci 1. a 2. palatalizace veláry ch je š (moucha, mouše),
- další palatalizace velár k > c, g/h > z, g/h > ż (roh, paroží; kluk, kluci),
- vývoj konsonantických skupin *kti, *ktj, a *tj > c a *dj > z/dz (mez, miedza; noc),
- zánik epentetického l ve slabikách s retnicí a hláskou j (pj, bj, mj, vj; země, ziemia oproti rus. zemlja),
- jery ve slabé pozici zanikly, v silné se vokalizovaly do hlásky e (p-e-s/pi-e-s, psa),
- kontrakce dvou slabik, mezi nimiž stála epentetická hláška j (dobraja > dobrá, dobra),
- změna r ' > ř (řeka; rzeka).

Ovšem v češtině proběhly hláskové změny, které ji od polského jazyka diferencovaly. „*Hlavní charakteristické rysy, jimiž se vyznačuje čeština oproti polštině, vznikly v průběhu X. – XIII./XIV. století*“ (LAMPRECHT, ŠLOSAR, BAUER 1986):

- metateze likvid proběhla v češtině s jinými střídníci než v polštině. V českém jazyce se slabiky typu tort, tolt, tert, telt vyvinuly v trot, trat, tlot, tlat, tret a tlet (např. brod, hrad, plot, mlat, břeh). Zato výsledkem metateze likvid v polštině jsou slabiky typu trot, tlot, tret, tlet, a také tart,
- zánik nazálních vokálů (ę se vyvinulo v a nebo ě, ɔ dalo u),
- změna g > h (glawa > hlava),
- depalatalizace retnic před původním e (peču, беру; pieczę, biorę),
- depalatalizace slabik d' e, t' e, n' e (n' e bud' e t' e > nebudete; nie będziecie),
- pračeská přehláska ' a > ě, ' u > i, ' á > ie, ' ú > í, ' o > e (např. naše, země, práce, cizí; ziemia, nasza, praca, cudzy),
- pračeská depalatalizace – zánik palatalizovaných hlásek,
- změna dz' > z' (medz' a > mez' a > mezě > mez) na místě původního dj,
- monoftongizace ie > í,
- změna tautosylabického aj > ej (vajce > vejce),
- disimilace znělosti ve spojení souhlásek šč > št' (šěstí > štěstí, ješče > ještě).

Také ve vývoji polského jazyka lze nalézt změny, které tento slovanský jazyk odlišily od češtiny:

- zachování nazálních vokálů ve formě ę a ą, což je následkem stavu, kdy „byla oslabena praslovanská tendence po otevřených slabikách“ (LAMPRECHT, ŠLOSAR, BAUER 1986),
- lechická přehláska e > 'o, ě > 'a, ę > 'o před prealveolárami (t, d, n, s, z, r, ł), což zapříčinilo alternace vokálů ve kmeni (świat, świecie; mierzyć, miara, wieźć, wiozę),
- 4. polská palatalizace – veláry k a g ve spojení k+y, g+y > ki, gi (pierogi, języki),
- t, d, s a z jsou palatalizovány vokálem přední řady (psl. *tbma > *t'bma > *c'ma > *ćma; *sestra > *s'estra > *s'ostra > *śostra > siostra),
- regresivní asimilace měkkosti (*gostb > gośc; *medvědb > m'ez'v'ez' > niedźwiedz)
- ztráta kvantity vokálů XV. století,
- vokalizace slabikotvorného r a l.

Celkově lze konstatovat, že v češtině „jsou samohlásky více zastoupené než v polštině, polština tedy patří mezi souhláskové jazyky“ (KLOREK 2015, s. 54).

Jak bude blíže vysvětleno v kapitole o lexiku, polština přebírala nejen českou slovní zásobu, ale také hláskové jevy. Zde je výčet hlavních vlivů češtiny na fonetickou rovinu polského jazyka:

- souhláskové skupiny TraT, TlaT (např. brama, straż, praca, własny),
- souhláska h místo polského g (např. hanba, hojny),
- neexistence palatálních souhlásek před dřívějším i a e původem z e nebo měkkého jeru před r' > ir, er (např. wesele, serce, śmiertelny),
- formy denazalizované (např. rusznica (dřív rucznic), zacny, poruczyć, okrutny, kus, pokuta),
- neexistence přehlásky ě a e (např. małżenka x małżonka, krzesło, cena, czaśc),
- slabikotvorné l přešlo po souhláskách tylnojezykowych v lu, łu (chluba, staropolské chlupaty),
- zachování r a l slabikotvorného (krcznik, smłdnik – staropolské botanické termíny),
- monoftongizace ie > i (staropolské wzminka x wzmianka),
- formy bez nosovek (chuc místo chęć),
- střídnice -lu- a -łu- místo -el- (kluzawy),
- možný český původ slov poganin a żegnać, kde však došlo k nahrazení hlásky h hláskou g.

Pro lepší přehled proto následuje krátký výčet hlavních podobností a rozdílů mezi synchronními konsonantickými a vokalickými systémy obou jazyků.

2.5.1 PODOBNOSTI

- nazály m, n a ň,
- protiklad znělosti a neznělosti, koncová desonorizace,
- stejná výslovnost ústních vokálů krátkých, kromě i a y, a většiny konsonantů (kromě sykavek, ř a ʃ).

2.5.2 ROZDÍLY

- významotvorné rozdíly ve výslovnosti h a ch (čeština rozlišuje h jako znělou a ch jako neznělou hlásku; v polštině je kodifikována jejich neznělá výslovnost),
- sonory v polštině nejsou slabikotvorné,
- odlišná výslovnost zdvojených hlásek (v češtině je výslovnost zdvojená, pokud by nedůslednou výslovností došlo k nedorozumění; v polštině je zdvojená nebo prodloužená),
- rozlišná výslovnost funkčně stejných fonémů rz a ř (v polštině vyslovováno stejně jako ż; v češtině je ř vibranta),
- existence obouřetné hlásky ł v polštině,
- neexistence hlásky g ve slovech českého původu,
- neexistence hlásky h ve slovech polského původu,
- odlišná výslovnost skupiny hlásek -ia (v polštině [ja], v češtině s hiátovou hláskou j [ija]),
- kvalitativní, významotvorný rozdíl v polské výslovnosti hlásek i a y,
- neexistence nazálních vokálů v češtině,
- kvantitativní, významotvorný rozdíl mezi českými vokály (tzv. krátké a dlouhé vokály),
- existence diftongu ou v češtině,
- rozdíly ve výslovnosti měkkých sykavek (v češtině š, ż, č jsou postalveoláry; v polštině sz, cz, dż a ż také postalveoláry; ś, ć, ź, dź jsou palatály),
- neexistence hlásky t' a d' v polštině.

2.6 PRAVOPIS

Pravopis neboli ortografie je „soustava všeobecných principů a konkrétních pravidel označování zvukové stránky jazyka písemnými znaky“ (BOGOCZOVÁ 2001, s. 204). V obou sledovaných jazycích je ortografie založena převážně na principu morfologickém, avšak více se jím řídí pravopis český.

Český i polský grafický systém je tvořen souborem písmen latinské abecedy a podpůrných grafických znaků. Jak vyjmenovává Irena Bogoczová, jsou to grafické znaky, „které se kombinují se znaky grafémickými a slouží k zaznamenání určité hlásky (diakritická znaménka), anebo ty, které slouží grafické parcelaci textu, k rozdělování slov a vět (interpunkční znaménka)“ (2001, s. 203).

2.6.1 ČESKÁ ORTOGRAFIE

Čeština má fonologický pravopis, tedy „pravopis, který respektuje fonémy, nikoli jejich (poziční aj.) varianty“ (ČECHOVÁ a kol. 2011, s. 20). Způsob grafického záznamu řeči tedy není fonetický. Český pravopis respektuje stavbu slova (např. „bezzubý“, „roztrhat“), ale funguje také na principu historickém a etymologickém. Historický princip spočívá v tom, že „v grafice zachováváme znaky i pro zvuky, které již ztratily výslovnostní rozdíl – např. *i* a *y*“ (ŠAUR 2004, s. 136). Princip etymologický se v ortografii uplatňuje v tom smyslu, že v psané formě zachovává stejnou podobu kořene slova a způsob výslovnosti neovlivňuje jeho zápis. Etymologicky zdůvodnitelné je také psaní prefixů a prepozic s(-) a z(-).

V současnosti se česká ortografie řídí kodifikací z roku 1993.

Vzhledem k obsáhlosti pravidel českého pravopisu bude česká norma vysvětlena v podkapitole o interferenci v pravopise při případné konfrontaci s odlišným stavem v polštině. Více k českému pravopisu lze dohledat v příručce Pravidla českého pravopisu nebo v Internetové jazykové příručce.

2.6.2 POLSKÁ ORTOGRAFIE

Důležité je zdůraznit hlavní rozdíly a podobnosti mezi polskou a českou ortografií, která dříve také uznávala psaní spřežek a litery w pro označení hlásky v, ve svém vývoji ale obě nahradila jinými způsoby záznamu. Místo spřežek jsou dnes používány litery s háčkem, navíc v češtině existuje jen jeden způsob ortoepické výslovnosti sykavek na rozdíl od polštiny, kde je třeba rozlišovat dvojí výslovnost tzv. měkkých sykavek (sz proti ś, ź proti ż, cz proti ć). K označení hlásky v slouží litera w.

Jak uvádí Marie Čechová a kol. (2011), polština přejala od češtiny čárku, a to k označení palatální výslovnosti ś, ź, ć, ń a hlásky ó. Dále polský pravopis používá diakritickou tečku u písmene ż, ocásky (ogonki) u nosovek ą a ę, šikmou čáru u grafonu ł.

V polštině se objevuje několik typů spřežek. Více o nich např. v díle Eweliny Tarajło-Lipowské (2008, s. 11). Jak vypočítává dílo K české fonetice a pravopisu (2013, s. 141), polský grafický systém používá celkem 47 spřežek.

Polská ortografie se řídí čtyřmi zásadami – *zásadou fonetickou, morfologickou, historickou a mluvenostní*. Fonetická zásada stanovuje způsob grafického záznamu podle způsobu artikulace slova a je v polštině tou nejsilněji působící zásadou z výše jmenovaných.

Zásada morfologická ovlivňuje především způsob zápisu předpon, přípon a kořenů slov. Nejvíce se tato zásada uplatňuje při psaní předpon roz-, bez-, od-, nad-, pod-, przed-, w-. Toto pravidlo se ovšem netýká předpony z- a wez-, které jsou zapisovány foneticky (zbudzić, skopać, wezbrać, wspierać), kromě postavení předpony z- před sykavkou odlišné kvality (zsunać).

Při psaní přípon utvářejících adjektiva relační -ski/-zki zápis závisí na výslovnosti. Sufix -ski jde po neznělé hlásce (warszawski odvozeno od Warszawa), sufix -zki po znělé.

Liší se způsob zápisu slabiky -ja či -ia podle její distribuce. S ohledem na polskou artikulaci bude slabika [ja] po liteře c, z a s zapsána -ja (např. racja, misja, kolacja). Po jiných konsonantech je kodifikován grafický záznam pomocí slabiky -ia, který podléhá stejné výslovnosti – [ja].

Litera ó je psána v těch slovech, kde ve zbytku paradigmatu nebo v příbuzných slovech stojí litera o (kózka od koza, rów a rowu). O s čárkou odkazuje k vývoji podoby původní hlásky dlouhého o, jež se v 15. století vyvinulo v [uo] a později v [u].

Polské výrazy obsahující „ó“ ve svém lexému nebo ve slovech příbuzných lze generalizovaně rozdělit do dvou skupiny – v první skupině ó alternuje s o v jiných tvarech slova (např. koza, ale kózka, sól, ale soli), ve druhé je to tzv. ó měnné (wymienne, např. córa, G. sg. córy, D. sg. córze). To je dáno tím, že hláska dlouhé o, pokud stála v předposlední slabice, nepodléhala dloužení (sól, ale soli).

Další pravopisná pravidla byla kodifikovaná Komisí kultury jazyka Polské akademie věd (Komisja Kultury Języka Polskiej Akademii Nauk) roku 1936 nebo později. Od devadesátých let o polskou ortografii pečuje Rada polského jazyka při Prezidiu PAN (Rada Języka Polskiego przy Prezydium PAN).

2.6.3 INTERFERENCE V PRAVOPISE

Nejčastěji se interference objevuje v pravopise předpony s- a z-, přípon –ski, -cki, -dzki, -stwo, ctwo-, -stwo, -dztwo, -zca, v pravopise zájmen a zájmenných adverbíí a spojovacích výrazů, psaní i/j v pozici před další samohláskou, v pravopisu přejatých slov nebo psaní velkých a malých písmen.

Pravopis předpon s- a z- (případně také vz-) se v polštině řídí spíše normou výslovnostní, zatímco v češtině závisí pravopis těchto předpon na uplatnění pravidel o směřování pohybu, generování děje, vyčerpání děje nebo dějem, hledisko dokonavosti, odluky či slučování. Interference se tudíž může objevit např. v zápisu českého slova ztráta vs. polského strata, zkomplikovat vs. skomplikować, zkontrolovat vs. skontrolować, zkoncentrovat vs. skoncentrować, svěřit vs. zwierzyć. Co se týče předpony vz-, problémy může působit sloveso vzpomínat vs. wspominać. U českého mluvčího může vzniknout interference u psaní předložky s, která je v polštině realizována grafémem z (např. se mnou vs. ze mną). Naopak polský mluvčí může v instrumentálu místo předložky s použít z.

Rozdíly jsou také v psaní vokalizovaných forem předložek *s* a *z*, tedy *se* a *ze*. „Ve spisovné polštině se samohláska vkládá mezi předložku a následující slovo v případě, že toto začíná skupinou souhlásek (nejméně dvou), z nichž první je stejné nebo podobné kvality jako předložka“ (BOGOCZOVÁ 2001, s. 210), tedy např. z Zakopanego, ale ze Zgorzelca. Toto pravidlo se vztahuje také na pravopis přeložky *w* (např. *we Wrocławiu*, ale *w Warszawie*).

Psaní přípon *-ski*, *-cki*, *-dzki* a *-stwo*, *-ctwo*, *-dztwo* a *-zca* působí produktorům textů také značné problémy. V polštině se uplatňuje zjednodušení hláskových skupin na místě styku kmene a přípony, pravopis tedy není tak morfologický, zato se přibližuje zjednodušené výslovnosti těchto předpon. Chyby tohoto typu tedy mohou mít podobu následující: *inwalidski* místo *inwalidzki*, *prażski* místo *praski*, *prezydentski* místo *prezydencki*, *Ślązsko* místo *Śląsko*, *francuzski* místo *francuski*.

Psaní *i/j* v pozici před další samohláskou se týká zápisu polských slov domácího původu odvozených sufixem *-eja* (např. *nadzieja*). Skupina hlásek *-ea-* se objevuje jen ve slovech cizího původu (např. *idea*). U první zmíněné skupiny slov se tedy před koncovkou *-i* objevuje grafém *j* (*nadziejo*, *nadzieje*, *nadziejach*, *nadziejami*), jen v genitivu plurálu je forma *nadziei*. U druhé skupiny slov se *-j-* ve kmeni nepíše v žádném pádě, protože se *-j-* neobjevuje v nominativu singuláru (např. *idea*, *idei*, *ideach*, *ideami*).

Po souhláskách *s*, *z* a *c* následuje skupina *-ja*, aby nedošlo k nežádoucí palatalizaci v *ś*, *ź* a *ć* (např. *funkcja*, *transmisja*, *poezji*, *transmisjom*, ale *i* uprostřed slova – *socjologia*). Po jiných souhláskách se píše skupina *-ia* (*Dania*, *cukiernia*). Skloňování těchto slov ale závisí na původu slova – domácí či zdomácnělá substantiva se deklinují následovně: *cukiernia*, *cukierni*. Cizí slova ale zachovávají *-i-* ve kmeni a k němu přidávají koncovku *-i* (*Biblia*, *Biblii*; *chemia*, *chemii*). Interferenční chyby v pravopise mohou vypadat takto: *subiektywny/obiektywny* vs. *subjektivní/objektivní*, *mojim* místo *moim* *rodzicom*, *na szyji* místo *na szyi* (na šíji), *vlastních jmen Lucia* místo *Lucja*.

Pravopis přejatých slov má také v obou jazycích jinou normu. Konkrétně lze poukázat na tyto jevy:

- psaní s a z v přejatých slovech - polština má kodifikované písmeno s, česká norma dává přednost psaní z (konsulat, konzulat; intensywny, intenzivní; konsultacja, konzultace; konwersacja, konverzace),
- hlásková skupina -zm v polštině oproti -z/smus v češtině (např. romantyzm, romantismus/romantizmus),
- cizí prefixy hyper- a hypo- se v polštině objevují s měkkým i (hiperaktywny, hyperaktivní; hypoglykemie, hipoglykemia),
- polská ortografie nepoužívá písmeno x, ale spřežky ks nebo gz (egzystencjonalizm, existencialismus; ekskursja, exkurze/exkurse; ekstremalny, extrémní).

Ani psaní velkých a malých písmen není ve sledovaných jazycích totožné:

- ve víceslovných vlastních názvech se v polštině píše velké písmeno u každého slova v názvu; v češtině většinou jen na začátku spojení (Perský záliv, Zatoka perska; Uniwersytet Jagielloński, Jagellonská univerzita; Republika Czeska, Česká republika),
- v polském psaném projevu je úcta vyjadřována nejen velkým písmem u zájmena označujícího zmiňovanou osobu, ale také u apelativa (dla Twoich Rodziców, pro Tvé rodiče; dla Nich, pro ně),
- názvy obyvatelské se v polštině píší s malým písmenem (prazanie, Pražané),
- v polštině se slovo bible píše s velkou iniciálou (Biblia).

Pravopisné nedostatky se mohou objevit také v psaní slovesných tvarů a zájmenných, příslovečných a číslovkových spřežek:

- záporka nie je připojena ke zbytku slovesného tvaru, který neguje (niemam místo nie mam, niezbadane místo nie zbadane),
- rozdílly se také objevují ve způsobu tvaru sloves v kondicionálu (pracował jsem > pracowałem, chciałabym, żebyśmy).
příslovečné spřežky jsou v češtině častěji psány dohromady, v polštině je tato problematika složitá, protože se řídí slovnědruhovou příslušností jednotlivých komponentů spřežky (na przykład, například/na przykład; w lewo vs. vlevo),
- také číslovkové spřežky se v polštině píší někdy zvlášť (dwa razy, dvakrát), ale také dohromady (dwukrotny, dvojnásobný; dwieście, dvě svět).

Co se týče interpunkce, rozdílly se objevují víceméně jen v psaní uvozovek (v polštině se jejich pomocí vyznačuje název kapitoly apod.), dále:

- psaní tečky u číslovek (v polštině se nepíše za číselný údaj vyjádřený římskou číslicí - XX wiek, 20. století; I klasa, 1. třída),
- v datu s názvem měsíce (16 kwietnia, 16. dubna),
- u řadových číslovek uvádějících hodinu (o 7 rano, o 7. hodině ráno),
- u některých titulů (Mgr, Mgr.),
- u řadových číslovek se píše spojovník (XXV-lecie, 25. výročí).

2.7 SUPRASEGMENTÁLNÍ PRVKY

Mezi suprasegmentální prvky patří především přízvuk (akcent), intonace (melodie), dynamika, rytmus a tempo řeči, pauzy a barva hlasu. Bude přiblížen pouze přízvuk, protože mezi českým a polským přízvukem se objevuje nejvíce rozdílů.

2.7.1 PŘÍZVUK V ČEŠTINĚ

František Daneš definuje přízvuk jako „jistý stupeň prominence (výraznosti), s jakým je nějaký prvek promluvy pronášen“ (2009, s. 357). „Usnadňuje rozpoznávání a porozumění slov, a tím pádem celého textu“ (BAK 2016, s. 116). Existuje několik druhů přízvuku: dynamický (silový) nebo melodický (tónový). Dělí se na slovní (sylabický) a větný (logický). Slovní přízvuk dynamický, který je vlastní češtině, spočívá ve zvukovém zvýraznění některé slabiky slova.

Česká slova mají hlavní slovní přízvuk na první slabice, ostatně stejné umístění měl ve středověku také polský přízvuk. Pokud před slovem stojí jednoslabičná předložka, přebírá na sebe přízvuk (např. [ˈzadomem]). Pokud má předložka více slabik, následující slovo nese přízvuk na první slabice. U víceslabičných slov je uplatňován také vedlejší přízvuk na čtvrté a poté každé druhé slabice. Určitá slova či celé slovní druhy jsou trvale nepřízvučné, tzv. enklitika (např. tvary pomocného slovesa být, nepřízvučné tvary zájmen, některé spojky, modální slovesa) či proklitika (např. spojky a nebo i). Nepravidelnost v přízvuku se objevuje ve slově ahoj [aˈhoj] a aha [aˈha].

2.7.2 PŘÍZVUK V POLŠTINĚ

Akcent v polském jazyce je také dynamický, hlavní slovní přízvuk však bývá na předposlední slabice. Výjimku představují určité tvary sloves a slova cizího původu jako gramatyka, unywerytet, fizyka apod., které mají přízvuk na třetí slabice od konce (ˈfizyka, uniwˈersytet). Mezi odchylky v umístění přízvuku ve slově patří jeho položení na první slabiku, jako v češtině či v němčině, které má za účel zvýraznit slovo a jeho důležitost pro mluvčího.

Kodifikovaným pravidlem je výše zmíněná výjimka v umístění akcentu na jinou slabiku v určitých tvarech sloves. Jedná se konkrétně o 1. a 2. os. pl. ind. prét. aktiva, kde přízvuk leží na třetí slabice od konce (rob'iliśmy, zapomni'eliście). Přípony tvořící tyto tvary, -śmy a -ście, jsou totiž enklitika a nemění polohu přízvuku v plnovýznamovém slovese. Tato enklitika lze použít také v plné formě. Tvary 1. a 2. os. pl. ind. prét. aktiva můžeme tedy napsat i v rozložené formě m'yśmy rob'ili, w'yście zapomni'eli).

Také ve tvarech kondicionálu přítentního dochází ke stejnému jevu, ale ve všech osobách. Tento tvar je totiž tvořen jak přičestím minulým významového slovesa, tak částicí by a tvarem pomocného slovesa být. Přízvuk leží na předposlední slabice přičestí minulého, takže např. ve slově p'isałbym, zapomni'ałabyś, czek'alibyśmy. Tyto tvary lze psát také rozloženě za použití osobního zájmena ('ja bym p'isał, 'ty byś zapomni'ała, 'my byśmy zapomni'eli).

Vedlejší slovní akcent se objevuje ve slovech o třech a více slabikách, a to na slabice první (odrabia'anie).

Oproti češtině v polštině také existuje jev zvaný akcent fakultativní, který se objevuje ve výslovnosti přejatých slov a jmen jako Cyncero, Koloseum, idea, opera, Napoleon. Tato slova jako by stála na hranici dvou výše zmíněných pravidel o slovním přízvuku a mají dvojí možnou výslovnost – jak polskou (tedy přízvuk na předposlední slabice), tak s přízvukem na slabice jiné (tedy Fryd'eryk i Fryd'erik, Napol'eon i Nap'oleon).

V polštině se taktéž objevují enklitika a proklitika - zájmena, částice by, nie, to a další, jednoslabičná zájmena a podstatná jména po předložce (dl'a nas, n'a lód), tvary pomocného slovesa být, ale na rozdíl od češtiny sem patří také určité předložky. Situace se liší také v použití dvouslabičných předložek a jednoslabičného zájmena nebo podstatného jména, kdy přízvuk je na druhé slabice předložky (przed'e mną, nad'e dniem).

2.8 MORFOLOGIE

Existuje několik definic morfolgie. Lze ji popsat následovně: nauka o tvarech slov nebo také „*nauka o morfémech a jejich realizaci v textu*“ (BOGOCZOVÁ 2001, s. 51). Morfém je nejmenší jednotka jazyka, která nese lexikální a gramatický význam a zapojuje se do větné struktury.

Morfologie se dělí na flexivní a slovotvornou (derivační). V souladu s prací Ireny Bogoczové bude zpracována i tato kapitola. Její značný rozsah je dán vzájemnými rozdíly mezi oběma jazyky.

2.8.1 MORFOLOGIE SLOVOTVORNÁ

Morfologie slovotvorná (v češtině tradičně označovaná jako slovotvorba) zkoumá tvary slov vzniklé derivací, kompozicí a dalšími slovotvornými způsoby. Pracuje s pojmy slovo motivující/fundující a motivované/fundované. Vždy lze u sématicky příbuzných slov v obou jazycích najít vztah fundace a motivace, tato slova mohou být lexikálně odlišná (např. *deszcz*, ale *parasol*; zatímco v češtině – *děšť* a derivované *deštník*).

2.8.1.1 Derivace

Oba zkoumané jazyky jsou flexivní, a derivace tudíž je v nich do velké míry uplatňována. Morfémy, s nimiž derivace pracuje, jsou kořen, kmenotvorný sufix, tvarotvorný sufix finální nebo nefinální a slovotvorný, tvarotvorný prefix a slovotvorný prefix, postfix, nulový morfém. Výsledkem tohoto slovotvorného způsobu je derivát čili slovo fundované/motivované.

Co se týče **prefixů**, jak polština, tak čeština používají prefixy (ale též sufixy) „*nesylabické, jednosylabické, dvousylabické, domácí i cizího původu*“ (BOGOCZOVÁ 2001, s. 55). Pouze v češtině však dochází ke kvantitativní alternaci ve vokálech v prefixu u slovesa a podstatného jména s ním příbuzného (např. *vyjímat* a *výjimka*).

V obou jazycích lze také použít **spoluformant**, reflexivní zájmeno „*se/się*“ nebo „*si/sobie*“ (např. *zamilovat se*; *zakochać się*).

Oběma jazykům je vlastní **alternace hlásek** ve slootovorném základu nebo v kořeni slova.

Zastoupena je také **univerbizace**. Takto vzniklé deriváty ovšem bývají stylově příznakové (např. ciężarówka z samochód ciężarowy; podstawówka z szkoła podstawowa; diplomka z diplomová práce; základka ze základní škola). Taktéž dochází ke **zkracování** víceslabičných slov či kompozit (např. mata z matematyka; zemák ze zeměpis; případně také Gosia z Małgorzata respektive Mażgosia; spoko z spokojnie).

2.8.1.1.1 Přechylování

Oba jazyky sice mají jazykové prostředky pro tvorbu **přechýlených** tvarů jmen, nicméně tento slootovorný postup je frekventovanější v češtině a je uskutečňován nejčastěji pomocí sufixů -ka, -(n)ice, -(k)yně, -ová (např. herec – herečka, úředník – úřednice, švagr – švagrová), v polštině nejčastěji pomocí sufixů -ka, -i(y)ni, -ica a -a (např. kelner-ka, bratanek – bratanica, radny – radna).

Pokud chce polský mluvčí vytvořit ženskou formu přejatých substantiv, použije k tomu lexém pani/kobieta nebo tento člen úplně vynechá, takže forma pro mužský rod zní doktor, ale pro rod ženský (pani/kobieta) doktor. Další rozdíl je také ve skloňování polských přechýlených tvarů – tvary pro ženský rod zůstávají nesklonné, zatímco tvary pro mužský rod jsou deklinovány v souladu s příslušným vzorem. Výrazy typu „doktorka, profesorka“, označující ženy na určité prestižní pozici a běžné v češtině, mají v polštině znevažující význam a jsou chápány jako urážka.

2.8.1.2 Kompozice

Ačkoliv v obou jazycích dochází ke vzniku nových slov pomocí kompozice, nutně to neznamena, že výrazy téhož významu jsou v polštině i češtině kompozita. Za příklad může posloužit např. polské kompozitum parostatek, jehož českým ekvivalentem je derivát parník.

Větší frekvenci má v polštině také kompozitum složené z více slootovorných základů (např. psychosocjokulturowy), apoziční spřežky (např. artysta-malarz aneb výtvarník), multiverbáty (např. miejsce pracy aneb pracoviště).

2.8.2 INTERFERENCE V OBLASTI SLOVOTVORNÉ MORFOLOGIE

2.8.2.1 Tvoření substantiv

2.8.2.1.1 Tvoření substantiv od substantiv

K interferenci dochází často při tvoření názvů abstraktních vlastností, ale také u vlastních jmen obyvatelských, dále u slov tvořených ze stejného nebo velmi podobného slovotvorného základu, nicméně jiným afixem. Do této kategorie patří také nevhodné přechylování, afix použitý pod vlivem rodného jazyka nebo nevhodná adaptace výpůjček z cizích jazyků. Konkrétnější příklady:

- nieprzyjaciółka jako nepřítelkyně/nepřítel místo wróg,
- posiłownia jako posilovna místo siłownia,
- vlastní jména obyvatelská (např. Australan místo Australijczyk),
- nevhodně přechýlené tvary (např. dyrektorka jako ředitelka místo pani dyrektor),
- nevhodně adaptovaná výpůjčka – odlišný rod (ten egzém/ta egzema, to antibiotikum/ten antybiotyky, ta banka/ten bank, to drama/ten dramat,)
- nevhodně adaptovaná výpůjčka – jiný sufix (rasismus/rasizm, ekonom/ekonomista, idiot/idiota, psychopat/psychopata)
- nevhodně adaptovaná výpůjčka – jiný prefix (kontrarevoluce/kontrrewolucja).

2.8.2.1.2 Tvoření substantiv od adjektiv

Při odvozování substantiv od adjektiv může dojít k použití jak nevhodného formantu, tak slova fundujícího:

- ciężkość jako těžkost místo trudność, kłopot,
- poważność jako vážnost, závažnost místo powaga,
- kompozitum samolubność jako sobeckost místo samolubstwo,
- uskutecznienie jako uskutečnění místo realizacja,
- macierzyństwo jako mateřství, mateřská dovolená místo urlop wychowawczy, macierzyński, przy dziecku.

2.8.2.1.3 Tvoření substantiv od sloves

Ačkoliv jsou v polštině slovesná substantiva běžným jevem, v určitých výpovědích není vhodné jejich použití, např.:

- dużo uczenia jako hodně učení místo dużo nauki,

- dla pobawienia się jako pro pobavení místo dla rozrywki,
- polepszenie jako zlepšení místo poprawa,
- umywalka jako umývárna místo łazienka,
- strażny jako strážný místo stróż, portier,
- ziemietrzęsienie jako zemětřesení místo trzęsienie ziemi,
- średniowiek jako středověk místo średniowiecze.

Za příklad sémantické interference může posloužit záměna slova budowa za budynek a obráceně. V polštině totiž budowa označuje stavbu, výstavbu, ne však finální výsledek, tedy v češtině budovu.

2.8.2.2. Tvoření adjektiv

2.8.2.2.1 Tvoření adjektiv od substantiv

Bilingvní studenti z Těšínska, jejichž písemné práce se staly předmětem zkoumání Ireny Bogoczové, měli taktéž problémy při tvoření polských adjektiv. Polské afixy totiž interferovaly s těmi českými a vznikly tedy např. následující tvary:

- kulturni jako kulturní (plurál) místo kulturalni,
- tajemny jako tajemný místo tajemniczy,
- taktny jako taktní místo taktowny,
- arogantny jako arogantní místo arogancki,
- noczny jako noční místo nocny.

2.8.2.2.2 Tvoření adjektiv od adjektiv

K tvoření adjektiv od adjektiv dochází především při procesu gradace. Pro oba jazyky je typické gradování pomocí sufixů (komparativ) a prefixů (superlativ). Interference se zde může projevit při výběru správného sufixu (např. –ciejszy místo szy) a v alternaci hlásek ve kmeni. Mluvní taktéž nemusí vždy odhadnout, které adjektivum vytváří komparativ a superlativ opisně (pomocí adverbíí bardziej a najbardziej) a které sufixálně, např.

- tajemniejszy jako tajemnější místo bardziej tajemniczy, doslova více tajemný,
- najulubieniejszy jako nejoblíbenější místo najbardziej ulubiony.

Chyby se mohou objevit při stupňování adjektiv cizího původu. Jako vodítko může posloužit poznatek, že polština dává při gradaci těchto adjektiv přednost tvarům analytickým před afixálními, tedy syntetickými.

2.8.2.2.3 Tvoření adjektiv od sloves

Při odvozování adjektiv od sloves je nutné vybrat vhodné sloveso, od něhož chceme adjektivum derivovat, a správný slovotvorný formant. Mezi chyby tohoto typu patří:

- być považany za jako být považován za místo uważany,
- przed(e)pisany jako předepsaný místo przepisany,
- wyzdobiony jako vyzdobený místo ozdobiony.

Problémy může působit utváření adjektiv slovesného původu s významem možnosti, predispozice, v polštině k tomu slouží sufix *-alny*, v češtině *-telny*, ovšem ne vždy je vhodné použít tento polský sufix, protože tento význam lze opsat pomocí konstrukce *do + deverbativní substantivum* (např. *nie do opisania*, v překladu doslovně – není k popsání).

Chybně utvořená kompozita:

- *dwugodzinowy* jako dvouhodinový místo *dwugodzinny*,
- *wodoodolny* jako voděodolný místo *wodoszczelny*, *wodoodporny*,
- *wszewiedny* jako vševědoucí místo *wszechwiedzący*,
- *całoświatowy* jako celosvětový místo *ogólnoświatowy*.

2.8.2.3 Tvoření adverbíí

2.8.2.3.1 Tvoření adverbíí od substantiv

Oba zkoumané jazyky tvoří příslovečná sousloví, ale nemusí znít totožně. České „čas od času“ není stejné jako polský ekvivalent „od czasu do czasu“. Vliv znalosti českého jazyka může způsobit vznik novotvarů jako *bezpowodnie* jako *bezdůvodně* místo *bez powodu*, *bezpodstawnie*, *bezświadomie* jako *nevědomě* místo *nieświadomie*, *bezwiednie*.

2.8.2.3.2 Tvoření adverbíí od adjektiv

Čeština má dva hlavní sufixy, pomocí nichž derivuje adverbia od adjektiv, -o a -ě/-e. Oba dávají slovu odlišný význam, např. derivátům od slova těžký, těžko a těžce. Těžko se používá v přeneseném slova smyslu. Zato v polštině se používá pouze sufix -o. Při gradaci jsou oba české sufixy (ale také ten polský) nahrazeny sufixem -ejší/-ější, respektive -iejszy. Druhým způsobem tvoření komparativu a superlativu adverbíí je opis pomocí adverbia víc, nejvíc a bardziej a najbardziej.

Příklady chybně utvořených adverbíí:

- mocnie, silnie místo mocno, silno,
- pieszki místo pieszo, piechota,
- tajnie místo w tajemnicy, w sekrecie.

Nepřesná formulace se může objevit při tvorbě stavových verbonominálních predikátů, jež obsahují stavové adverbium v polštině, ale adjektivum v češtině. Pro srovnání poslouží věta Trudno było podjąć decyzję a česká Bylo těžké se rozhodnout.

2.8.2.3.3 Tvoření adverbíí od adverbíí

České adjektivum rád je specifické, a pokud ho český mluvčí chce přeložit do jiného jazyka, musí ve většině případů použít sloveso. V polštině se vyskytuje adverbium raczej s významem spíše, vhodnější je použít výraz chętniej ve významu raději, ochotněji.

Nedostatky tohoto rázu mohou vypadat následovně:

- mieć najraczej jako mít nejraději místo lubić najbardziej,
- mieć raczej jako mít raději místo lubić bardziej, wolić,
- jeszcze raczej jako ještě raději, mnohem raději místo jeszcze chętniej.

Časté jsou chyby u výrazů typu co nejvíce, co nejméně, jimž v polštině odpovídají konstrukce czym więcej, jak najwięcej, jak najmniej. Zde dochází ke kontaminaci obou způsobů typu: co (jak) najwięcej, co najmniej.

2.8.2.3.4 Tvoření adverbíí od sloves

Do této kategorie spadá jen několik málo příkladů: kradmo místo ukradkiem, leżmo místo leżąc, na leżąco nebo nieustale jako neustále místo nieustannie.

2.8.2.4 Tvoření sloves

Oba zkoumané jazyky derivují slovesa obdobným způsobem. Míra podobnosti je v této kategorii vysoká, nicméně je známo, že právě vysoká míra podobnosti způsobuje interferenci, jelikož mluvčí si není stoprocentně jistý správností své formulace.

2.8.2.4.1 Tvoření sloves od substantiv

Důležitá je volba správného fundujícího substantiva, jelikož slovesa stejného významu mohou být v obou jazycích motivována jinak, např. luxovat – odkurzać, wyfénowat – wysuszyć.

Určitá polská slova nemohou sloužit jako motivující, konkrétně śniadanie, obiad, kolacja, prysznic, narty, łyżwy. Výrazy typu pośniadać místo zjeść śniadanie nebo obiadwać místo jeść obiad jsou výsledky interference.

2.8.2.4.2 Tvoření sloves od adjektiv

Chyby se mohou vyskytnout ve slovesech:

- zwyraźnić jako zvýraznit místo uwyraźnić, podkreślić,
- uskutecznić jako uskutečnit místo dokonać, zrealizować,
- zlepszyć (się) jako zlepšit (se) místo poprawić (się).

2.8.2.4.3 Tvoření sloves od sloves

Polština disponuje prefixem **prze-** i ve slovech, kde je v češtině použito prefixu **pro-**. V polštině se prefix **pro-** objevuje pouze ve slovech přejatých (např. proklamacja) nebo jako prefix cizího původu u hybridních derivátů (např. proniemiecki).

V češtině se význam prefixů **pře-** a **pro-** liší. Předpona **pře-** má význam směřování děje po povrchu, cílenost činnosti, rozdvojení předmětu, opakovanost děje atd., předpona **pro-** význam „skrze prostor“, perkuzivnost, důslednost, úplnost děje, význam „činností ztratit“ apod. Rozdíly ve významech obou předponou mohou způsobit

interferenci v tom smyslu, že mluvčí má snahu rozlišit oba významy i v polštině, ačkoliv je to nemožné, např. probadać jako prošetřit místo przebadać; przekrywać się jako překrývat se místo pokrywać się.

Další nenáležité užití vytvoření slovesa od slovesa se týká použití předpon **do-, na-, o-, od-, po-, pod-, pou-, przy-, roz-, u-, wy- wz-, z-**:

- dorabiać jako dohánět, dodělovat místo odrabiać,
- nagłośnić jako nahlásit místo zgłosić,
- odprowadzić się jako odstěhovat se místo wy-/przeprowadzić się,
- posłuchać jako poslouchat místo słuhać,
- przybliżać się jako přibližovat se místo zbliżać się,
- usnąć jako usnout místo zasnąć,
- wypisać jako vypsát místo wpisać,
- wzbudzować jako vzbuzovat místo budzić,
- zgarszać jako zhoršovat místo pogarszać.

Problémy také činí tvoření vidových protějšků, protože ne vždy lze tento protějšek utvořit, např.

- stracać jako ztrácet místo tracić, gubić, ale ztratit má ekvivalent stracić,
- oglądać jako dívat se, ale nikoliv oglądnać jako zhlédnout, podívat se, správně je obejrzeć,
- przetrwać jako přetrvat, ale nikoliv przetrwawać jako přetrvávat.

Oba zkoumané jazyky mají k dispozici formant „se“/“się“ nebo „si“/“sobie“, nicméně jejich užití nemusí být ve všech případech shodné:

- wahać się, ale váhat,
- popatrzeć się jako podívat se místo obejrzeć (sobie),
- rozumieć się jako rozumět si, nikoliv rozumieć sobie.

Jak připomíná Irena Bogoczová (2001), „*stanovit striktní hranici mezi interferencí slovotvornou a obecně lexikální (...) není nijak snadné.*“ Je možno předpokládat, že stejný závěr vyplyne také při analýze v praktické části této diplomové práce.

2.8.3 MORFOLOGIE FLEXIVNÍ

Flexivní morfologie se zabývá ohýbáním lexémů, určování mluvnických kategorií slov v textu. Mluvnické kategorie obou jazyků jsou shodné. Dělí se na jmenné (pád, číslo, jmenný rod), a slovesné (osoba, číslo, způsob, čas, vid, slovesný rod). Ohýbání jmen (substantiva, adjektiva, pronomina, numeralia) se označuje jako deklinace, ohýbání sloves je konjugace. V rámci těchto podkapitol budou přiblíženy jednotlivé mluvnické kategorie, jejich shody a rozdíly v obou jazycích.

2.8.3.1 Deklinace

Počet ohebných slovních druhů, pádů, rodů a dalších mluvnických kategorií je totožný. Flexe se projevuje existencí sedmi pádů v singuláru a plurálu substantiv, adjektiv, pronomen a numeralií. V češtině i v polštině se u jmen objevuje deklinace substantivní, adjektivní a zájmenná.

2.8.3.1.1 Pád

Oba jazyky mají sedm pádů, avšak v jiném pořadí:

1. nominativ	1. mianownik = nominativ
2. genitiv	2. dopełniacz = genitiv
3. dativ	3. celownik = dativ
4. akuzativ	4. biernik = akuzativ
5. vokativ	5. narzędnik = instrumentál
6. lokál	6. miejscownik = lokál
7. instrumentál	7. wołacz = vokativ

2.8.3.1.2 Číslo

Kategorie čísla je v obou jazycích totožně vyjadřována singulárem a plurálem. Duál se objevuje pouze v několika málo případech, a to v obou jazycích stejně frekventovaně a u stejných výrazů (názvy párových částí těla).

2.8.3.1.3 Rod a subkategorie (ne)životnosti

Čeština má mluvnické rody tři (maskulinu, femininum, neutru) a substantiva mužského rodu jsou dělena na životná a neživotná. Zatímco v singuláru má polština rody tři, v plurálu se rozlišují rody pouze dva – **mužskoosobní** (substantiva rodu mužského životného označující osoby) a **nemužskoosobní** (substantiva rodu mužského životného neoznačující osoby, mužského neživotného, ženského a středního rodu).

2.8.3.1.4 Deklinace substantiv

Jmenná deklinace obou jazyků se liší především ve způsobu skloňování podstatných jmen rodu mužského, konkrétně subkategorie životnosti a neživotnosti.

POLŠTINA			ČEŠTINA	
singulár		plurál	singulár	plurál
<i>mužský životný</i>	<i>mužský osobní</i>	<i>mužsko-osobní</i>	<i>mužský životný</i>	
	<i>mužský živočišný</i>			
<i>mužský neživotný</i>		<i>nemužsko-osobní</i>	<i>mužský neživotný</i>	
<i>ženský</i>			<i>ženský</i>	
<i>střední</i>			<i>střední</i>	

Tabulka 3 Rody v češtině a polštině

Nicméně k interferenci dochází při deklinaci substantiv mužského rodu v dativu singuláru, kdy je třeba u mužských životných zvolit koncovku *-u* či *-ovi/-owi*, u neživotných převládá *-owi* (což je pro českého mluvčího poněkud matoucí, jelikož koncovka *-owi* se v češtině používá u životných substantiv rodu mužského). V polském lokálu je přípustná pouze koncovka *-u*.

V lokálu mohou alternovat ještě další koncovky. Chyby v dativu a lokálu se mohou týkat záměny následujících koncovek:

- *dzięki talentowi*; díky talentu,
- *człowiekowi*; člověku,
- *o Chopinie*; o Chopinovi,

- o redaktorze; o redaktoru, o redaktorovi,
- w domu; v domu, v domě,
- o fanatyzmie; o fanatis/zmu.

V **genitivu maskulin neživotných** u obou jazyků alternují koncovky -a a -u, u jmen osob a zvířat je správná pouze koncovka -a. Oba jazyky také mají slova, která se mohou skloňovat jako životná i neživotná, tato jsou tzv. zživotňována (např. z Wawelu; do pasa, do pasu; bez paska, bez pásku)

Rozdíly v kategorii jmenného rodu vznikají také u slova kapr (M) a polského karpa (F), ale především při **deklinaci substantiv přejatých**:

- ten procent; to procento,
- ta sala; ten sál,
- ten kolaž, ten wernisaž, ten reportaž; ta koláž, ta vernisáž, ta reportáž,
- ta recepta; ten recept.

Rozdílné deklinaci podléhají také výrazy označující **osoby mužského rodu původem a-kmenové deklinace** (ten idiota, ten artysta, ten ekonomista; ten idiot, ten artista, ten ekonom). V polštině se kromě G pl. zachovaly původní koncovky deklinace ženských a-kmenů, v češtině tyto výrazy přejaly koncovky u-kmenové pro rozlišení rodu (D a L sg., N, G, D, A, V, L a I pl.) a přešly ke vzoru předseda nebo pán. Rozdíl mezi oběma jazyky může vypadat např. takto: D sg. koledze, kolegovi.

Problematické je taktéž **skloňování proprií cizího původu** (např. Tołstoj, G sg. Tołstoja; Tolstoj, G sg. Tolstého), ale z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, **že deklinace některých názvů polských měst** může být pro Čecha učícího se polštinu také matoucí (např. ten Poznań, takže w Poznaniu; ta Poznań, v Poznani; ten Wrocław, we Wrocławiu; ta Wrocław, ve Wrocławiu).

Polština má **tendenci přejímat hotová cizí pojmenování** a více přejatých výrazů zůstává nesklonných, zato čeština lépe adaptuje lexikální výpůjčky a „jen nepatrný podíl ohebných slov původem z jiného jazyka není začleněn do domácích paradigmát“ (BOGOCZOVÁ 2001, s. 98). Rozdíly se tedy vyskytují ve způsobu **deklinace neuter na -um a některých jmen na -o**, v polštině tato substantiva zůstávají nesklonná (w centrum; v centru).

Zajímavým jevem je **odstraňování nt-kmenové deklinace**. V obou jazycích se to týká především názvů mláďat. V češtině slovo přejme sufix -átko, čímž přejde k jinému deklinačnímu vzoru (od vzoru kuře se vzoru město), v polštině přejme koncovku -ak, čímž změní také rod (ze středního na mužský). K podobným změnám dochází také u vzoru stavení.

Rozdíly v kategorii čísla se objevují především u abstrakt. Jedním z příkladů je slovanské slovo ovoce, které je v češtině singularium tantum, zatímco v polštině lze použít jak v singuláru (owoc), tak v plurálu (owoce). Další příklad: krásy naší planety, piękno naszej planety.

Odišná je také frekvence koncovky -ów v **genitivu plurálu**. V češtině je běžnější (pekařů, učitelů) než v polštině, ačkoliv v některých případech je možné obojí zakončení. Rozdíly se mohou objevit také v dalších koncovkách genitivu:

- wielu piłkarzów/-y; hodně fotbalistů,
- dla obywatel místo dla obywateli,
- kilka burzy jako několik bouří místo burz,
- pięć sioster jako pět sester místo sióstr,
- do oczu, do uszu; do očí, do uší.

2.8.3.1.5 Deklinace adjektiv

Hláskový vývoj měl značný vliv na deklinační systém obou jazyků. K unifikaci koncovek došlo v češtině u vzoru „jarní“, u nějž je o polovinu nižší počet pádových koncovek než u vzoru „mladý“.

Velmi důležitým rozdílem mezi češtinou a polštinou jsou odlišné tvary přídavných jmen rozvíjejích podstatné jméno v duálové formě. V polštině tato adjektiva nemají zvláštní duálové tvary a duálové formy substantiv jsou taktéž na ústupu, takže tvary v obou jazycích zní např. moimi starymi oczyma/oczami; mýma starýma oczima, własnymi rękoma/rękami; własními rukama.

Odišnosti se objevují v deklinaci femininních adjektiv v G, D a L sg., kde sice došlo k pádové homonymii, ale v každém jazyce měla jiný zdroj. V polštině přešla do genitivu koncovka dativní a lokální, v češtině naopak přešla koncovka genitivní do dativu a lokálu.

Rozdílné jsou také pádové koncovky v L a I sg. rodu středního a mužského. Česká norma na rozdíl od polské totiž koncovky pro oba pády rozlišuje:

LOKÁL:	o dobrém pánu, pánovi o dobrém městě, městě	x o dobrym panu x o dobrym mieście
INSTRUMENTÁL:	s dobrým pánem s dobrým městem	+ z dobrym panem + z dobrym miastem

Jmenné tvary adjektiv ustupují, nicméně v češtině se jich objevuje více než v polštině díky jejich uplatnění ve tvarech adjektiv přivlastňovacích. V polština totiž jsou tato adjektiva nahrazována substantivem v genitivu (např. *żona brata*). Mezi polská adjektiva ve jmenném tvaru patří *rad, zdrów, ciekaw, świadom, syt, gotów, godzien, powinien, powien, wart, kontent, łaskaw, pełen, wesól*.

Taktéž gradace adjektiv se týká především těch kvalitativních, výjimečně relačních. Způsob tvorby druhého a třetího stupně gradace je v obou jazycích prakticky stejný, shodná je také existence absolutního komparativu a tvarů supletivních a opisných. Interference se může projevit při určení, které adjektivum gradovat kterým způsobem.

2.8.3.1.6 Deklinace zájmen

Co mají oba jazyky společné, je existence zvláštní deklinace zájmenné, stejných deklinačních typů, stejné míry supletivismu u osobních zájmen a pozičních ortotonických a enklitických tvarových variant.

Těžkosti může působit jak nedodržení pádové vazby, tak subkategorie personálnosti a nepersonálnosti. Polské zájmeno *ich* lze použít pouze pro deixi personálních maskulin (jev genitiv-akuzativ), zatímco je u ostatních rodů polských substantiv (nominativ-akuzativ):

- *spotykam ich* (G); *potkávám je* (A),
- *kochać ich* (G); *milovat je* (A).
- *wyliczyć straty – je* (A); *vyčíslit je* (A).

Jediný významnější rozdíl představují tvary zájmena *ona* pro instrumentál (*nią; jí, s nią*) a akuzativ (*ją; ji*).

Použití enklitických a ortotonických tvarů osobních zájmen se v obou jazycích řídí stejnými pravidly. Český student polštiny by mohl hůře rozpoznat, ve kterém případě použít ortotonický (mnie), nebo enklitický tvar zájmena já v G (mię), D (mi), A (mię) a L (mnie).

Ukazovací zájmeno „ta“ má v A sg. dva možné tvary – kodifikovaný, avšak zastarávající tę a nespisovný, zato hojně užívaný tą.

Ačkoliv v obou sledovaných jazycích došlo ke kontrakci ve slabikách typu -aja, použití kontrahovaných a nektrahovaných tvarů posesivních zájmen typu „můj“ se v obou jazycích liší. V češtině je zcela běžné a kodifikované používání tvarů zkrácených (např. mým, mou), v polštině nejsou tyto tvary neutrální, ale příznakové. Český mluvčí se tedy může dopustit chyby, např.:

- mym zdaniem místo moim zdaniem,
- swymi problemami místo swoimi problemami,
- twemu bratowi místo twojemu bratu.

2.8.3.1.7 Deklinace číslovek

Deklinace číslovek ve slovanských jazycích je mimořádně složitou záležitostí, jelikož se na jejím formování podílel jak zánik duálu, tak subkategorie životnosti a další systémové změny.

Liší se také deklinace číslovek dva a oba. Polské tvary jsou uspořádány podle rodu – dwa (rod mužský životný, mužský neživotný a střední), dwaj (mužskoosobní) a dwie (ženský rod). Stejně pořadí je také u číslovky oba.

NOMINATIV	dva, dvě	dwa, dwaj, dwie	oba, obě	oba, obaj, obie
GENITIV	dvou	dwóch (dwu)	obou	obu
DATIV	dvěma	dwóm, (dwom, dwu)	oběma	obu
AKUZATIV	dva, dvě	dwa dwóch, dwie,	oba	oba, obu, obie

VOKATIV	dva, dvě	dwa, dwaj, dwie	oba, obě	oba, obaj, obie
LOKÁL	dvou	dwóch, dwu	obou	obu
INSTRUMENTÁL	dvěma	dwoma, dwiema	oběma	oboma , obu, obiema

Tabulka 4 Číslovky dva a oba

Jak připomíná Irena Bogoczová (2001), značné rozdíly jsou v deklinaci číslovek základních a souborových, odlišné je také skloňování číslovek dílových (místo tvarů kilo a půl, rok a půl polština používá výraz pólтора) a používání číslovek při vyjadřování času (české čtvrt na, třičtvrtě na + základní/řadová číslovka mají v polštině ekvivalent kvadrans po za kvadras/piętnaści + řadová číslovka).

2.8.3.1.8 Akuzativ místo genitivu záporového

V češtině již zanikl genitiv záporový, v polštině je však stále živým a frekventovaným jevem. Jeho nedodržení je považováno za chybu. Lze předpokládat, že polští studenti, jejichž písemné práce budou v praktické části analyzovány, budou naopak genitiv záporový nadužívat.

2.8.1.2 Konjugace

Co se týče slovesných kategorií, větší rozdíly se mezi oběma jazyky neobjevují. Jak vysvětluje Irena Bogoczová (2001, s. 90), „jednotlivé slovesné tvary prošly obdobným vývojem a mají srovnatelnou stavbu.“ Polská i česká slovesa vyjadřují osobu, číslo, způsob a slovesný rod.

„Oba jazyky rozlišují u sloves tvary finitní a infinitní, tvoří l-ová, t-ová a n-ová participia, transgresivy, znají tvary syntetické a analytické“ (BOGOCZOVÁ 2001, s. 114). Jak polštině, tak v češtině se vyskytují slovesa plnovýznamová, pomocná, modální a fázová, dále adjektiva a substantiva verbální vyjadřující jmenné kategorie. Všechny vlastnosti kongruenčního systému zde vyjmenovány nebudou.

Co se týče **osobních koncovek**, jako koncovka pro 1. os. sg. v polštině převažuje – ę. Pro porovnání stavu osobních koncovek podle slovesných tříd poslouží tabulka:

PRÉZENTNÍ TŘÍDA	PRVNÍ		DRUHÁ		TŘETÍ		ČTVRTÁ		PÁTÁ	
	čj	pl	čj	pl	čj	pl	čj	pl	čj	pl
1. os. sg.	-u, -i	-ę	-u -i	-ę	-u, -i	-ę	-ím	-ę	-ám	-am
2. os. sg.	-eś	-esz, - 'esz	-eś	-esz, - 'esz	-eś	-esz, - 'esz	-íš	-isz	-áš	-asz
3. os. sg.	-e	-e, 'e	-e	-e, 'e	-e	-e, 'e	-í	-i, -y	-á	-a, 'a
1. os. pl.	-eme	-emy	-eme	-emy	-eme	-emy	-íme	-imy	-áme	-amy
2. os. pl.	-ete	-ecie	-ete	-ecie	-ete	-ecie	-íte	-icie	-áte	-acie
3. os. pl.	-ou, -í	-ą	-ou, - í	-ą	-ou, -í	-ą	-ejí, - ějí -í	-ą	-ají	-ają

Tabulka 5 Osobní koncovky

Chyby se mohou objevit vlivem **zařazení slovesa do nesprávné konjugační třídy** a neprovedením nutných hláskových změn ve kmeni:

- kara místo karze; kárá,
- umią místo umieją; umějí, umí.

V polštině není možné utvořit **sekundárně imperfektivizované sloveso** jako v češtině, takže např. výrazy schowywać jako schovávat, wychowywać jako vychovávat nebo dostawać jako dostávat v polštině nejsou přípustné.

Zajímavým jevem je polský syntetický tvar slovesa pro **vyjádření minulého času**. Ten byl totiž původně jako analytický tvořen přičestím minulým plnovýznamového slovesa a ind. prez. akt. pomocného slovesa být (např. pracował jeśm > pracowałem). Oba jazyky ve třetích osobách vynechávají pomocné sloveso být.

Polština neužívá předminulý čas, čeština naopak analytickou **formu futura exacta** (pomocné sloveso být a tvary přičestí minulého vedle prvního způsobu vyjádření budoucího času tvarem pomocného slovesa být v budoucím čase a infinitivem). Prézentní tvary dokonavých sloves mají v obou jazycích význam času budoucího.

V **kondicionálu** obou jazyků ve 2. os. sg. je –s, respektive v polštině –ś. V 1. os. sg. a pl. v češtině zůstala aoristová hláska – ch (bych, bychom), v polštině se kondicionálové tvary tvoří podobně jako tvary času minulého (pracowałbym, pracowalibyśmy). Kondicionálové tvary lze rozložit na příděstí a tvar pomocného slovesa, především v pozici po spojovacím výrazu (żebym – abych; jak byśmy chcieli – jak bychom chtěli; abyśmy mogli – abychom mogli).

I polským rodilým mluvčím činí problémy volba správného kmene k utvoření **příděstí minulého** – kratšího nebo delšího (např. przyszedłam místo przyszłam, umilkł místo umilkł).

Český přechodník rozlišuje rody a čísla. Sufixům českého přechodníku přítomného (-a, -ouc, -ouce/ -e, -íc, -íce) odpovídá polský sufix –ąc a sufixům přechodníku minulého (-v, -vši, -vše/-o, -ši, -še) sufixy -wszy, -szy. Polský přechodník minulý je tvořen od celého příděstí minulého pro mužský rod (przyszedł+szy), na rozdíl od češtiny, kde je tvarotvorný sufix –l odtržen a až ke kmeni je připojen tvarotvorný sufix pro přechodník.

V obou jazycích jsou přechodníky používány stále méně často. V polštině se objevuje jiná chyba, a tou je špatné tvoření adjektiv od přechodníků (przyszedzsy – přišedší x przyszedłszy). V češtině k této chybě nedochází pravděpodobně vlivem existence rozdílu kvality a kvantity samohlásek, což od sebe rozliší tvary „přišedší“ a „přišedší“.

K použití chybného tvaru slova lze dojít také při tvorbě **příděstí trpného** (např. obudzony místo obudzeny). Ačkoliv polština i čeština mají možnost vytvořit pasivum pomocí participia i reflexivního tvaru, není vždy vhodné použít pasivum místo aktiva a obráceně (např. zadania mam odrobione jako úkoly mám udělané místo odrobiłam lekcje).

Míra používání **deverbativních substantiv** je vyšší v polštině. V některých případech je v polštině vhodnější použít deverbativní substantivum místo infinitivu (např. czytanie sprawiało mu kłopot, číst mu dělalo potíže).

Velmi frekventovaný jev v češtině – **tykání a vykání**. V polštině je utváření tvarů pro vykání v českém slova smyslu snazší, protože se jedná o onkání a onikání:

	P. SINGULÁR	P. PLURÁL	Č. SINGULÁR	Č. PLURÁL.
PRÉZENS	Pan/Pani + VF 3. os. sg. ind. prez. akt.	Panowie, Panie + VF 3. os. pl. ind. prez. akt.	osobní zájmeno Vy + verbum finitum 2. os. pl. ind. prez. akt.	os. záj. Vy + VF 2. os. pl. ind. prez. akt.
PRÉTERITUM	Pan/Pani + přídělní minulého plnovýznamového o slovesa sg. rodu mužského nebo ženského	Panowie, Panie + přídělní minulého plnovýznamového o slovesa pl. rodu mužského nebo ženského	os. záj. Vy + přídělní minulého plnovýznamového o slovesa ve 3. os. sg. rodu mužského nebo ženského	os. záj. Vy + přídělní minulého plnovýznamového o slovesa ve 3. os. pl. rodu mužského nebo ženského
FUTURUM	Pan/Pani + 3. os. sg. ind. fut. akt. pomocného slovesa být + infinitiv/přídělní minulého v sg. rodu mužského nebo ženského	Panowie/Panie + 3. os. pl. ind. fut. akt. pomocného slovesa být + infinitiv/přídělní minulého v pl. rodu mužského nebo ženského.	<i>jeden ze způsobů vyjádření futura:</i> os. záj. Vy + 2. os. pl. ind. fut. akt. pomocného slovesa být + infinitiv slovesa nedokonavého	totožný s formou futura při vykání jedné osobě

Tabulka 6 Tykání a vykání

2.8.1.2.1 Rekce sloves

K nesprávné rekci dochází jednak při tvorbě genitivu záporového, kde čeští mluvčí mají tendenci použít akuzativ místo genitivu a polští mluvčí v českém projevu spíše použijí genitiv místo akuzativu. Další příklady:

- interesować się + I; zajmować się + A,
- myśleć o + L; myśleć na + A.

Co se týče sloves, nejčastějšími chybami je nedodržení správné valence, alternace v kmeni a snaha prodlužovat, nebo zkracovat kmen polských sloves.

2.9 LEXIKON

V této kapitole bude nejdříve objasněn význam pojmu lexikum a jeho obsah. Poté bude popsáno vzájemné působení obou jazyků na jejich slovní zásobu a vzájemné odlišnosti.

Lexikum je „*strukturovaný soubor všech lexémů (určitého) jazyka*“ (HLADKÁ. Lexémy jsou formálně-významové lexikální jednotky zahrnující v sobě všechny své tvary. Mohou mít formu jednoho slova i více slov (sousloví, frazémy a idiomy).

2.9.1 VZÁJEMNÉ OVLIVŇOVÁNÍ ČESKÉHO A POLSKÉHO LEXIKA

Čeština i polština jsou jazyky stejného původu a národy jimi mluvící spolu sousedí po staletí, logicky proto dochází ke vzájemnému ovlivňování. Oba jazyky od sebe vzájemně přejímaly různé lexémy. Polským jazykovým prostředkům v češtině odpovídá termín polonismy a českým jazykovým prostředkům v polštině pojem bohemismy. Všeobecně platí, že více ovlivňovala čeština polštinu než obráceně. Polština přejímala z češtiny nejen lexémy, ale také hláskové změny, respektive slova s hláskovou formou odpovídající češtině.

Ve středověku měla čeština na polštinu vliv v několika obdobích. V 10. století se polský kníže Mieszko I. nechal pokřtít a vzal si Doubravku Přemyslovnu, dceru českého knížete Boleslava I. Tím fakticky začala christianizace polských území a s ní polština přejala první bohemismy týkající se především církve, víry a církevní liturgie (např. *pacierz*, *diabel*, *biskup*, *bierzmowanie*, *bierzmować*, *apostol*). Ve středověku vládli polským územím čeští králové.

Další vlnou přejímání na přelomu 12. a 13. století byly do polského lexika zapojeny bohemismy, které označovaly názvy funkcí a dvorských úřadů typu *podkomorze*, dále:

- prefixy *prze-* a *na-* pro derivaci adjektiv,
- sufixy *-awy*, *-eństwo* a *-iszcze*,
- názvy dnů v týdnu,

- slova komin, komnata, stodoła, bażant, barwa, grabia/hrabia, harc, hańba, hojny, obywatel, błaży, hardy,
- je možný český původ slov poganin a żegnać, kde však došlo k nahrazení hlásky h hláskou g.

Na přelomu století 13. a 14. polština přejala některé české administrativní termíny (biernia, opravca, popłatek, starosta), termíny dalších oborů (bitunk, grosz, utok, utoka) a jméno Waclaw.

V 15. století polská slovní zásoba upotřebila bohemismy z oblasti náboženství, botaniky a armády. Balhar (1997) odkazuje na Siatkowského, který v polštině do 15. století napočítal na 800 bohemismů.

Vliv češtiny na polštinu byl výrazný také v období renesance, kdy čeština hrála roli arbitra - když bylo rozhodováno o přijetí určitých výrazů do spisovné polštiny, zvítězily ty formy, které byly shodné s českými. Čeština byla totiž považována za vyspělý jazyk, protože do ní byla jako do prvního slovanského jazyka přeložena Bible (1360). V době největšího vlivu češtiny bylo možno nalézt v polských textech české výrazy (brzezień x marzec, bratr x brat, bohaty, zdrowy, zahrada, bakałarz). Zvláště mezi šlechtou bylo používání češtiny populární, protože bylo považováno za projev náležitosti k elitě. Zaznívaly dokonce názory, že by polští mluvčí měli přijímat více slov z češtiny. Objevovaly se však také protičeské tendence.

Od té doby ale vliv češtiny jen slábnul, což bylo dáno jednak tím, že s nástupem baroka do českých zemí přišla také silná germanizace a čeština se až do národního obrození používala více méně pouze na venkově, a jednak tím, že v druhé polovině 16. století začal vzkvétat polský jazyk a spolu se svým písemnictvím se stal vzorem pro české učence. Polonismy lze nalézt již v dílech Jana Amose Komenského, jenž překládal např. polské náboženské písně.

V době českého národního obrození začaly vznikat gramatiky polského jazyka, příručky, konverzace a slovníky, byla překládána díla Mickiewicze a další. Zájem o polštinu byl dán zájmem o slovanství celkově. Jak zmiňuje Dąbrowska, „*důležitou postavou v přiblížení polštiny Čechům byl Václav Hanka.*“ Do české slovní zásoby přešlo díky práci různých jazykovědců (např. Jungmann, A. Marek, Presl, Čelakovský) několik

polonismů, které jsou stále užívané, např. vzor, vzorek, vzorný z polského „wzór“; záměr (sémantická výpůjčka); obava; obřad; obvod; otvor; podřadný; shoda; úklon; uskutečniti; dnes v češtině archaické chmura a zbudovati.

Samozřejmě ne všechny pokusy o zařazení polonismů do českého lexika byly úspěšné. K výpůjčkám, které se dnes již neužívají, patří např. slova vydatek, vyrozumělost, vyslznout, žičlivost, brud, budynek, bzdura, cnota.

Čeština však ještě polskou slovní zásobu v období od 19. století do druhé světové války obohatila o lexémy kneź, lump, lumpak, masarz, polka, pawłacz, łaba, hazena, memoriał, robot, tunel, spolegliwy a styki.

2.9.1.1 Přehled bohemismů

Dalším pohledem na bohemismy v polštině jsou způsoby, jakými byly bohemismy přejímány. Tato klasifikace obsahuje tři skupiny:

- a) slova německého, latinského či jiného původu přejatá do polštiny prostřednictvím češtiny (např. dziękować, dziekan, grabia (č. hrabě), jedwab (hedvábí), kaplica, kielich (kalich), kmostr, koszula, kościół, anioł, bakałarz, baszta, bawełna, jałmużna, kucharz, morderz, msza, ołtarz, ofiara, sobota, szkoła, tabor, żak či żyd),
- b) česká slova zdomácnělá v polštině – jedná se především o bohemismy fonetické, morfologické a lexikální (błazen, dufać, kratochwila, niezbedny, nowotny, obiadwać, oblicze, opatrny, psota, starosta, spolu, szkarady, uprzejmy, wstyd, Karzeł, Wacław atd.),
- c) bohemismy, které se ve slovní zásobě neudržely (bradacica, pirchliwość, podstata atd.).

Ucelený přehled *bohemismů v rovině slovtvorné a morfologické*:

- 1) sufix -tel, často změněné na polské -ciel (např. obywatel, stworzyciel) a od toho sufix -telny (śmiertelny, czytelny),
- 2) užívání částice -to u zájmena ten a zájmenného příslovce tu,
- 3) sufix -eństwo (duchowieństwo),
- 4) užívání stažených tvarů zájmen přivlastňovacích (ma, twego, swemu),
- 5) formy s pomocným slovesem (jak byśmy chcieli),
- 6) infinitiv na -ti (-ci),
- 7) sufix -'atko (mładziatko),

- 8) sufix -stwie (podobienstwie),
- 9) prefix pře- (przepiękny),
- 10) sufix -awy u adjektivy (modrawy),
- 11) sufix -iszcze ,
- 12) prefix bez-.

Pro přesnost je uveden přehled základních *lexikálních bohemismů* v polštině:

- 1) názvy dnů v týdnu,
- 2) názvy funkcí a dvorských úřadů (podkomorze, grabia),
- 3) administrativní termíny (biernia, opravca, popłatek, starosta, pokuta, straż),
- 4) termíny dalších oborů jako armáda, botanika (bitunk, grosz, utok, utoka),
- 5) termíny náboženské (kaplica, kmotr, kościół, anioł, msza, ołtarz, ofiara, żyd, jałmużna, dziekan, chrzcic (křtít), chrzest, chrześcijanin, mnich, poganin, żegnać ...)
- 6) propria (Łaba, Waclaw, Karzeł, Władysław),
- 7) původem české internacionalismy (tunel, robot),
- 8) názvy ze školského prostředí (szkoła, żak, bakałarz),
- 9) názvy profesí a lidských typů (kucharz, morderz, lump, lumpak, masarz, kneż, błazen),
- 10) adjektiva popisující osoby a další (niezbedny, nowotny, opatrnny, szkarady, uprzejmy, hojny, własny, okrutny, chlupaty, spolegliwy (důvěryhodný), smutny, wspaniały (spanilý, ohromný), jedyny (jediný), obecny (cizí), zacny),
- 11) slovo z období husitství (tabor, kielich),
- 12) názvy tanců, sportů a společenských událostí (polka, hazena, memoriał),
- 13) názvy textilií (jedwab, koszula, bawełna),
- 14) názvy stavů a další (wstyd, hanba, chluba, psota, krotchwila, smutek),
- 15) názvy architektonické (brama, baszta, pawłacz, komin),
- 16) názvy zbraní (rucznica),
- 17) slovesa aktivní (obiadwać, dufać, poruczyć, dziękować, smucić się, wahać się (váhat), zwiastować, trapić, władnąć, władać, przywłaszcząć, czesać),
- 18) abstrakta (cena, podstata, styki, burda (bitka), praca, władza, własność),
- 19) další názvy věcí (krzesło, kus),
- 20) adverbium społu, właśnie, wesele, wobec,
- 21) názvy části těla (oblicze, twarz, serce),
- 22) adjektiva se sufixem -telny (czytelny, rzetelny, śmiertelny, wierzytelny)
- 23) spojka ponieważ,
- 24) předložka bez,
- 25) názvy barev (czerwony),
- 26) názvy rostlin (kosztywał),
- 27) názvy zvířat (bażant),
- 28) tesa, obywatel, wobec, męczennik.

Jak připomíná Irena Bogoczová (2001), „v polském Slezsku přežívá řada nářečních slov (dávných lexikálních výpůjček) jednoznačně českého původu, a to i v mluvě nejmladší generace“.

2.9.1.2 Přehled polonismů

Do české slovní zásoby přešly polské termíny z oblasti botaniky (176 výrazů), zoologie (92 výrazů) a chemie (55 výrazů), ve většině případů pomocí prací obrozenců, konkrétně Jungmanna, Presla, A. Marka a Čelakovského. Pro podání názorného přehledu bude užito klasifikace v práci Klorek (2015, s. 25-26) podle toho, zda se polonismy ujaly, či ne:

- *stále užívané polonismy*: vzor, vzorek, vzorný (od wzór), záměr (sémantická výpůjčka, která se udržela v přeneseném významu), obava, obřad, obvod, otvor, podřadný, shoda, úklon, uskutečnit,
- *výpůjčky, které měly charakter dočasných výpůjček a dnes se neužívají nebo se udržely jako archaismy*: vydatek, vyrozumělost, vyrozumnost, vyrozumělý, vyslznouti, zbudovati, žičlivost, brud, brudný, budynek, bzdura, chmura, cnota.

2.9.2 VLIV JINÝCH JAZYKŮ NA POLSKÉ LEXIKUM

V raném středověku přejala polština výrazy z jazyka Gótů, konkrétně chleb, deska, kocioł (kotel), kupować (kupovat), ksiądz, lekarz (lékař), lichwa, miecz (meč), misa, myto (mýto), ocet, osioł (osel), pieniądz (peníz), piła, pług (pluh), skot, szkło, trąba, které jsou vlastní i češtině.

Ve 13. století po nájездеch Tatarů na polské území začalo osidlování *německými* osadníky. S nimi přišla také nová slovní zásoba týkající se:

- administrativy (sołtys, wójt, gmina, rada),
- města a budov (plac, rynek, ratusz, fara, spichlerz),
- názvy řemesel a řemeslníků (garbarz, rymarz, płatnerz, ślusarz),
- místo výkonu řemesla (warsztat – dílna),
- názvy částí zbroje (pancerz, hełm),
- další názvy osob (szlachta, hetman, rycerz, żołnierz).

Renesance přinesla další vlnu vlivu *latiny* na polštinu. Docházelo k zapojování latinských výrazů do polských vět a polské slovní zásobě zůstaly výrazy instytucja, karta, kolega, linia, natura, papier, senat, sens, suma, testament, trybunał. Latinskými kalky jsou termíny jazykovědné: podmiot (podmět), zaimek (zájmeno), narzędnik (instrumentál), miejscownik (lokál).

Dalšími jazyky, které ovlivnily polskou slovní zásobu, jsou např.:

- italština (terminologie spjatá s uměním (bas, opera, pałac, sopran), dále termíny týkající se zbraní (pawęż, sztylet, szpada) a názvy zeleniny (włoszczyzny, kalafiori, kapustę, sałatę)),
- maďarština (terminologie z oboru vojenství (hajduk, hejnał, orszak, rokosz, szereg) a názvy oblečení (bekiesza, kontusz, kita)),
- ruština (slova s plnohlasím - połonina, czereśnia, ruské sufixy -icz, -owicz, -ewicz),
- ukrajinština (s hláskou h - hoży, hultaj, hreczka, rozhovor),
- rumunština (výrazy spojené s pastýřstvím - bryndza, fujara).

V 17. století si do polštiny našly cestu lexémy *francouzské* skrze sňatky tehdejších vládců s Francouzskými a účast polských legií v napoleonských válkách. „*Lze mluvit přímo o určité posedlosti francouzskou kulturou, tudíž i francouzským jazykem*“ (BOGOCZOVÁ 2001, s. 162). Francouzské výrazy jsou v polštině hojné a patří mezi ně např. adres, aleja, awans, awangarda, awantura, balkon, batalion, fryzjer, gabinet, konsekwencja, magazyn, maniera, perfumy, restauracja, toaleta, wazon.

V 19. století polština přejala některé *anglicismy* (džokej, aut, boks, brydž).

Slova cizího původu jsou v polštině rozeznatelná na první pohled:

- obsahují hlásky f a h (harfa, fabryka),
- obsahují spojení vokálu a s nosovkou n, což je v podstatě přepis nosového a, které polština nezná (kwadrans, awans),
- obsahují spojení vokálů am, om, on, em, en im, in před souhláskami (ambaras, tramwaj, kancelaria, centrum),
- obsahují slabiky di, ti a ri, které se ve vývoji polštiny změnilly na dzi, ci a rzy (tik, diwa, ring).

2.9.3 VLIV JINÝCH JAZYKŮ NA ČESKÉ LEXIKUM

S christianizací českých zemí přinesli misionáři také *latinskou* terminologii týkající se náboženství, kultury a vzdělání (kostel, mše, anděl, škola, žák).

Silným zdrojem přejímek do češtiny se stala územně sousedící *němčina*, jejíž mluvčí kolonizovaly od 12. století především příhraniční oblasti. Přejímky z němčiny se týkaly oblastí:

- feudálního zřízení (man, léno, rytíř, rychtář),
- názvů řemesel a jejich prostředků (hoblík, ponk, rašple, veřtat),
- slova a obraty běžně mluveného jazyka (muset/musit, hanit/hanět, fortel, truňk, rendlík, plech).

Skrze německé prostředí čeština přejala slova původem z jiných jazyků, především z *francouzštiny*, a to z oblasti kultury, módy a stravování (fejeton, rokoko, basa, klavír, bujon, kotleta), a z *italštiny* z oblasti hudby, stravování, bankovníctví (piano, forte, viola; salát, artyčok; konto, banka), i ze *španělštiny* (termíny vojenské – armáda, kanonáda).

V době národního obrození vznikaly četné kalky z *německých* slov (jazykozpyt, zeměpis, předložka) a byly přijímány výrazy z jiných *slovanských jazyků*:

- z ruštiny (příroda, průmysl, vzduch, dikobraz),
- z polštiny (půvab, vzor, výraz, okres),
- z jihoslovanských jazyků (dvorana),
- později také ze slovenštiny (dovolenka, namyšlený, horkotěžko).

V novější době, což Marie Čechová a kol. (2011, s. 84) blížeji nespecifikuje, tvořily přejímky termíny odborné a politické, dále především *internacionalismy antického původu* (telefon, profesor, akademia, katolický, emigrovat atd.).

Od 19. století, stejně jako v polštině, až dodnes pronikají do české slovní zásoby *anglicismy* týkající se:

- sportu (sport, box, fotbal, hokej, faul, ofsajd, trénink, snowboard atd.),
- hudby (jazz, folk, pop-music, rock),
- techniky (komputer, e-mail, chat, hardware, kliknout),
- obchodu (leasing, supermarket),
- počestěné výrazy běžně mluveného jazyka (mejl, smajlík, sekáč),
- počestěné výrazy publicistické a politické (lídr, brífink, samit).

Po druhé světové válce začala čeština přejímat lexémy z *ruského jazyka* (sovět, prověrka, sputnik, lesostep, samizdat, perestrojka, glasnost').

Slovo cizího původu v české slovní zásobě lze rozeznat nejčastěji podle přítomnosti slabik di, ti, ni s tvrdou výslovností [dy, ty, ny], písmena x, q, w, g a f, postavení a- či i- na začátku slova (anděl, idyla), spojení samohlásky a r (dort, kord), spojení l/r a souhlásky (kalk, hold, kord, part, erb), neobvyklé zakončení a nesklonnost výrazu (kari, angažmá).

2.9.4 ROZDÍLY MEZI POLSKÝM A ČESKÝM LEXIKEM

Rozdíly mezi lexikem českým a polským jsou dány způsobem, jak v obou jazycích vznikala terminologie, a také odlišnými jazyky, jež se staly zdroji pro přejímání slov. Polština totiž více přejímala z francouzštiny a méně z němčiny, v češtině byla situace opačná. Pokud čeština přejala určitý lexém původem francouzský, většinou se tak stalo prostřednictvím němčiny, proto ačkoliv jsou si určitá přejatá slova v češtině i polštině podobná svou formou, liší se gramatickým rodem. Dobrým příkladem jsou slova garáž a pasáž, které mají v češtině stejný rod jako v němčině, tedy rod ženský, zato v polštině jsou stejně jako ve francouzštině rodu mužského.

Odlišný vliv francouzštiny na oba jazyky je zřejmý také v rozdílném názvosloví určitých jevů. Tam, kde stojí v polštině výraz původem francouzský, se v češtině objevuje výraz původem český, např. česká slova bratranec a oblek odpovídají polským výrazům kuzyn a garnitur.

Terminologie určitých oborů (např. zeměpisu) taktéž není v obou jazycích totožná. Čeští obrozenci totiž vymyslely kalky, takže vedle latinských a řeckých termínů mají čeští mluvčí k dispozici také termíny české.

Pokud je germanismus v polštině používán, je bezpříznakový (např. szpital, szminka), zato v češtině mají jejich neutrální ekvivalenty jinou formu (nemocnice, líčidlo). Podle Bogoczové jsou germanismy „*příznačné zejména pro nespisovné útvary polského národního jazyka, pro jeho slezská nářečí*“ (2001, s. 162).

Rozdíly také vidí Irena Bogoczová ve vzniku nových lexikálních jednotek, které v obou jazycích převládají. Pro češtinu je dle jejího názoru typická kompozice (vlivem němčiny) a derivace. Oproti polštině se v češtině více uplatňuje univerbizace a to nejčastěji ve spojení adjektiva a substantiva, kdy vzniklý výraz je utvořen z adjektiva do formy nejčastěji substantiva (např. nákladní auto – nákladňák, spací pytel – spacák). V polštině se uplatňují spíše multiverbáty (např. schodiště – klatka schodowa, měřidlo – przyząd mierniczy) a další analytické konstrukty (vlivem francouzštiny). Nicméně také polský lexém může být oproti jeho českému ekvivalentu dvojslovný (hlavní město – stolica, přídavné jméno – przymiotnik) a mezi frekventované polské univerbáty patří komórka – telefon komórkowy nebo odrzutowiec - samolot odrzutowy.

2.9.4.1 Frazeologie

Frazém či frazeologismus je „ustálené vícekomponentové, často obrazné a expresivní celistvé pojmenování s omezenou kolokabilitou/spojovatelností“ (ČECHOVÁ a kol. 2011, s. 66). Mohou být realizovány přirovnáním, rčením, pranostikou apod.

Jak vypočítává Eva Mrhačová (2010), mezi češtinou a polštinou je vysoký počet podobných frazémů (až 718 z 753). Jedná se převážně o přísloví pevně zakotvená ve venkovském způsobu života, např. dvakrát měř, jednou řež a trzy/dziesięć razy mierz, a raz tnij.

2.9.4.2 Tvoření vlastních zeměpisných názvů

K tomuto tématu bude uvedeno pouze stručně, že toponyma v češtině jsou tvořena od jmenného tvaru adjektiva středního rodu (německo, polsko) nebo od internacionálních ekvivalentů přidáním české koncovky -ie (Itálie, Francie). V polštině jsou názvy buď ženského rodu (Polska, Rosja), nebo ve formě plurálu (v češtině se dochoval tvar Čechy, v polštině též, dále např. Włochy).

2.9.5 INTERFERENCE V OBLASTI LEXIKA

Interference lexikální spočívá především ve špatném pochopení významu slova, které je svou formou podobné výrazu v jiném jazyce. Mluvčí, jenž nevhodně použije určitý homonymní výraz při tvorbě cizojazyčného komunikátu, tak učinil nejčastěji pod vlivem vlastního jazyka. Hádková (2001) považuje za interferenci „vznik ‚zdvojené‘ interpretace ve smyslu průniku modelů skutečnosti (modelu produktora a modelu recipienta), což může vést k šumu v informačním kanálu“.

Jestliže dva příbuzné jazyky sdílejí slovo se stejnou formou, jedná se buď o přejímku z jednoho jazyka do druhého, oba jazyky přejaly onen výraz z jiného nepříbuzného jazyka nebo mají oba jazyky stejného jazykového „předka“, z nějž slovo přejaly. Také se ale může jednat o nahodilou shodu forem vzniklou na základě slovotvorných procesů a odlišným významem prefixů (po-, do- atd.).

Jedním z příkladů je slovo sklep, jež v češtině znamená podzemní místnost, zato v polštině obchod. Polský význam totiž vznikl přenesením – ve sklepech bývaly také obchody, protože zboží, především potraviny, v jeho chladu vydrželo déle čerstvé.

V pracích polských studentů se tedy mohou objevit tři typy lexikálních chyb: slovo neexistuje v češtině, ale je vypůjčeno z polštiny, v češtině má použité slovo jiný význam než v polštině (sémantická interference) nebo je použité slovo neologismus (interference slovotvorná).

Žáci, jejichž komunikáty Irena Bogoczová zkoumala, si vypůjčili slova z češtiny a po určité pravopisné a morfologické úpravě je používali jako polská. Patřily mezi ně např.:

- pralas místo puszcza, las dziewiczy,
- elan místo animusz, entuzjizm, zapal,
- wychowa místo wychowanie (interference slovotvorná),
- gra jako divadelní hra místo sztuka,
- prarodzice místo dziadkowie (prarodzice - Adam a Eva),
- własność jako vlastnost místo właściwość, cecha charakteru,
- postawa jako postava místo sylwetka, wzrost (postawa – postoj, stanowisko),
- koniec jako konec, následek místo skutek, konsekwencja,
- ostatni jako ostatní místo pozostali,
- moderni místo nowoczesny,
- przyrodny místo naturalny,
- świadomity místo sumienny,
- odpowiedni jako odpovědný místo odpowiedzialny,
- drudzy jako druzí místo inni,
- bywały jako bývalý místo były,
- odtąd místo stąd (odtąd – od té doby),
- bezmocnie jako bezmocně místo bezsilnie,
- nakoniec jako nakonec místo wreszcie, w końcu.

Co se týče sloves a jejich vazeb, v této oblasti se interference vyskytuje často, protože asi 250 polských sloves má jinou rekcii než v češtině. Navíc chyby tohoto rázu většinou nebrání porozumění smyslu sdělení:

- zachronić komuś życie místo uratować,
- wysyłać jako vysílat místo nadać film, transmitować,
- zabronić jako zabránit místo zapobiec,
- usadzić się jako usadit se místo usatkwować się,
- dostać jako dostat místo otrzymać.

2.10 SYNTAX

Syntax neboli skladba se zabývá větami (případně celými texty) a výpověďmi. Obé je výsledkem verbální činnosti mluvčího, avšak věta je chápána jako potenciální vzor, na jehož základě poté v konkrétní komunikační situaci mluvčí vyprodukuje výpověď.

Jak přibližuje Bohuslav Havránek a Alois Jedlička (1981, s. 322), „*věty se skládají ze slov, a jsou tedy vyjádřením myšlenek slovy*“. Slova však nejsou ve větě a výpovědi používána nahodile. Organizace jednotlivých jazykových jednotek do větších celků je podmíněna jazykovým systémem (langue), takže jednotlivá slova jsou spojena mluvnicky, lexikálně a syntakticky v celek, který lze analyzovat.

Tato část práce se tedy bude zabývat podobnostmi a rozdíly syntaxe české a polské. Vzhledem k převažujícím podobnostem bude syntax obou jazyků popisována společně, případné rozdíly budou zvýrazněny.

2.10.1 VĚTNÉ ČLENY

a) PŘÍSUDEK (PREDIKÁT; ORZECZENIE) čili sloveso ve tvaru určitém, jež tvoří základní syntagma spolu s podmětem, se dělí na syntetický a analytický. Syntetický predikát je tvořen tvary jednoho slovesa, analytický je tvořen tvary více sloves (analytický verbální), slovesem a jménem (verbonominální) nebo také celým souslovím.

Psaní přísudku slovesného se řídí pravopisnými pravidly národních jazyků, tj. v češtině např. kondicionál přítomný „psal bych“ se liší od polského „pisałbym“.

b) PODMĚT (SUBJEKT; PODMIOT) může ve větě plnit různé role (agens, procesor, kauzátor, posesor atd.). Polština používá k deagentizaci jednak trpná příděť, jednak reflexiva i tam, kde v češtině spíše použijeme obecný podmět „člověk“.

c) PŘEDMĚT (OBJEKT; DOPEŁNIENIE, OKREŚLNIK ORZECZENIA) je tvarově řízené určení predikátu nejčastěji formou substantiva, adjektiva, zájmena a infinitivu.

d) PŘÍSLOVEČNÉ URČENÍ (ADVERBIALE; OKOLICZNIK, OKREŚLNIK) je tvarově neřízené doplnění slovesa, adjektiva nebo adverbia. Bývá realizováno adverbiem, substantivem, adjektivem v prostém nebo předložkovém pádu, zájmenem nebo infinitivem.

e) DOPLNĚK (OKREŚLENIE PREDYKATYWNE, PRZYDAWKA PREDYKATYWNA) vyjadřuje vlastnost substantiva nebo zájmena, kterou má během děje. Rozvíjí jak jméno, tak sloveso (např. viděl jsem ho přicházet).

f) PŘÍVLASTEK (ATRIBUT; PRZYDAWKA, OKREŚLNIK RZECZOWNIKA) rozvíjí substantivum v kterékoli syntaktické pozici. Dělí se na shodný a neshodný. Největší rozdíl polštiny oproti češtině je postavení přívlastku shodného – v polštině je postpozici za rozvíjeným substantivem, v češtině stojí v postpozici jen ve speciálních případech.

2.10.2 ČESKO-POLSKÉ SYNTAKTICKÉ ROZDÍLY

Záležitostí stojící na pomezí pravopisu, slovtvorby a syntaxe je psaní částice *nie* a *ne*. V polštině se staví před negované sloveso, v češtině se připojuje k němu jako jeho prefix (např. *nie chce* a *nechce*).

Polští mluvčí s větší frekvencí používají gramatický zápor členský místo větného. Četnější jsou také přechodníkové polovětné konstrukce, infinitivy a verbální substantiva.

V polštině se výrazněji projevuje tendence k analytičnosti, což se projevuje přibýváním multiverbizace (např. *dokonać wyboru – zvolit*), oslabováním flexe nebo nahrazováním bezpředložkových konstrukcí předložkovými.

V polské větě je také často vynecháváno sloveso *být* a *stát se*, což vede k větší nominálnosti výpovědi než v češtině (např. *nie jest jim dozwolone palić; im nie wolno palić*).

Co se týče pádu substantiva jako jmenné části přísudku jmenného se sponou, v polštině je jím instrumentál, v češtině závisí použití instrumentálu nebo nominativu na významu výpovědi. Polské adjektivum je v této pozici častěji v nominativu (např. *jest chory*).

Trpný slovesný rod je v obou jazycích používán podobně, ale s tím rozdílem, že polština vyjadřuje ukončenost a neukončenost děje nejen morfologicky (videm), ale také lexikálně, a to výběrem spony. Jak uvádí Irena Bogoczová (2001 s. 137), „*u sloves nedokonavých je to sloveso być, u dokonavých zostać*“.

Odlišné jsou tvary přechodníků. Čeština u těchto participií zachovala kategorii jmenného rodu a čísla, zatímco polština používá pro všechny rody a čísla tvar nominativu singuláru feminina např. mówiąc). To, co polský mluvčí vyjádří polovětnou přechodníkovou konstrukcí, český komunikátor často vyjádří větou vedlejší.

Výrazný rozdíl se vyskytuje mezi vedlejšími větami účelovými v obou jazycích. Český mluvčí použije spojku aby, nicméně polský mluvčí stejný význam vyjádří pomocí infinitivu nebo dějového substantiva, případně použije větu vedlejší uvozenou spojkou žeby následovanou infinitivem (např. co można zrobić żeby nie iść do szkoły).

Situace ohledně přívlastků vykazuje taktéž specifika. Jak bylo již zmíněno výše, v češtině se přívlastky objevují spíše v antepozici (kromě termínů a příznakového použití adjektiva). V polštině stojí přívlastek v antepozici, pokud se týká o adjektivum kvalitativní, tedy takové, jež vyjadřuje stálé vlastnosti substantiva. V postpozici stojí přívlastek druhový, který vyjadřuje individuální vlastnosti substantiva. V polštině se objevují také víceslovné přívlastky neshodné (např. zjawisko natury społecznej – společenský jev, doslovně jev společenské povahy).

Pomocné tvary slovesa být při tvorbě kondicionálu mají v obou jazycích stejnou povahu, ačkoliv jiný pravopis. Slovosled slovesa v kondicionálu a následujících předmětů je shodný. Pro porovnání: powiedziałbym ci o tym – řekl bych ti o tom/to; ja bym ci o tym powiedział – já bych ti o tom/to řekl.

Odlišný je případ reflexiva się. Jeho český ekvivalent, příklonka se v české větě jednoduché stojí na druhém místě za prvním přízvučným úsekem (např. Jdu se rychle podívat) a ve větě vedlejší za spojovacím výrazem (např. Ví, že se nesmí opozdit). Další výklad na toto téma lze nalézt např. v díle Marie Čechové a kol. Čeština – řeč a jazyk.

Spojky a spojovací výrazy se v češtině i polštině částečně shodují (a, ani, ale, aby, že, který/który...), ale lze objevit také rozdíly. Existují spojky, jejichž význam se v obou

jazycích posunul (např. význam spojky i). Docházelo také ke přejímání (ponieważ z češtiny do polštiny).

Rozdílný je také způsob tvoření otázek v obou jazycích. V polštině je používána částice czy v úvodu otázky zjišťovací, ne vždy ale polští mluvčí tuto částici používají. V češtině také dříve docházelo k používání této částice na začátku otázek, nicméně dnes již nabyla rysu archaičnosti. Liší se také tázací dovětky. V polštině bývají užívány částice prawda, no nie, nie tak. Pro češtinu jsou typické částice že, ne, ano.

2.10.3 SYNTAKTICKÁ INTERFERENCE

Úkolem této diplomové práce není přinést přesný přehled interferenčních chyb, které zveřejnila Irena Bogoczová ve své práci, následující příklady tudíž nejsou vyčerpávající:

- použití slovesa být s adverbialním pádem přísudkového substantiva vyjadřující dispozice konatele k ději (např. nie było mi do śmiechu místo nie chciało mi się śmiać; było na niej, jak sobie poradzi místo zależało od niej, jak sobie poradzi),
- zřetelový dativ se slovesem (např. było mi jasne),
- nominativ substantiva ve jmenné části přísudku místo instrumentálu (např. mój ojciec jest Polak místo Polakiem),
- nadužívání spony (např. szkoda jest, że místo szkoda, że),
- negované sloveso být a podmět v nominativu místo negovaného slovesa mít a podmětu v záporovém genitivu (např. nie jest jeden pogląd na świat místo nie ma jednego poglądu na świat),
- tvar pasiva místo slovesného tvaru určitého nebo reflexiva (např. z Twojego listu jest mi wiadomo místo z Twojego listu dowiaduję się),
- užití určitého tvaru slovesa místo infinitivu ve funkci vedlejší věty účelové uvozené spojkou by (viz výše), vedlejší věty podmínkové uvozené spojkou jeśli (např. jeśli zapytamy, co chce místo jeśli zapytać, co chce), vedlejší věty předmětné uvozené spojkou aby (např. niektórzy ludzie zamiast aby chronili przyrodę místo zamiast chronić przyrodę),
- užití infinitivu po fázovém slovesu (např. rozpoczęła chodzić do szkoły místo rozpoczęła naukę w szkole),
- užití substantiva verbálního po adverbiale míry (např. mamy dużo uczenia místo mamy dużo nauki),
- neuzití substantiva verbálního ve funkci předmětu, nýbrž vedlejší věty předmětné (např. poprosiła go o to, aby wszystko opisał místo poprosiła go o opisanie wszystkiego),
- použití předložky na místo do v přívlastku neshodném (např. proszek na pranie místo do prania),

- použití adjektiva místo substantiva v přívlastku (např. styl życiowy místo styl życia),
- nesprávný slovosled zvrátneho się (např. wierzył, że się znowu spotkają místo znowu się spotkają; ona się uczy dobrze místo ona uczy się dobrze),
- nevhodná předložka u příslovečného určení (např. rodzice zmarli przy wypadku místo w wypadku; o wakacjach místo w czasie wakacji; u domu místo koło domu, w pobliżu domu)
- bezpředložkový instrumentál ve funkci příslovečného určení (např. strasznym sposobem místo w straszny sposób; tym místo dzięki temu; początkiem místo na początku; końcem místo pod koniec; każdym rokiem místo corocznie, co roku),
- nadužívání ukazovacích zájmen (např. to najlepsze místo wszystko co najlepsze; nie zawsze jest temu tak místo nie zawsze jest tak),
- nevhodné spojovací prostředky (např. czym – tym místo im – tym; jak – tak místo tak – jak; a to místo mianowicie, i to; przesto místo pomimo wszystko; dla (ve významu příčiny) místo z powodu; aniż by místo pomimo że; ani nie místo nawet nie),
- chyby v interpunkci před a (v polštině má častěji jinou funkci než slučovací, takže se před ní píše čárka).

3 PRAKTICKÁ ČÁST

V průzkumech oblíbenosti sousedních zemí Česká republika u polských občanů zaujímá přední pozice. Česko je oblíbenou turistickou destinací Poláků. Čeština je vyučována na Jagellonské univerzitě v Krakově, na Univerzitě Adama Mickiewicze v Poznani, ve Varšavě nebo na Vratislavské univerzitě. Ve Varšavě existuje České centrum, které poskytuje kurzy češtiny, stejně jako některé jazykové školy, oproti tomu v Praze působí Instytut Polski Praga. Vychází časopis Bohemistyka, jehož redakci vede významný polský bohemista Mieczysław Balowski a do něhož přispívají také čeští lingvisté. Balowski s dalšími českými a polskými odborníky řídil Česko-polské lexikografické centrum, jehož hlavními partnery byly Univerzita Palackého v Olomouci a PWSZ Ratiboř.

Na trhu je k dostání značný počet učebnic češtiny, avšak, přinejmenším v Plzni, která poskytuje jen omezenou nabídku, převážně v angličtině, němčině nebo ruštině. Polsky psané učebnice češtiny jsou k objednání na internetu, což je důkazem, že na území Polska jsou takové učebnice k dostání.

3.1 POPIS VZORKU

V praktické části této diplomové práce budou analyzovány písemné práce polských studentů češtiny z Jagellonské univerzity v Krakově, konkrétněji Ústavu slovanské filologie (Instytut Filologii Słowiańskiej), jež si zachoval filologický profil studia i profil absolventa-filologa či překladatele. Bohemistika je zde vyučována jako vysokoškolský studijní bakalářský i magisterský obor a jazyková cvičení, nazývaná zde „lektorát“, jsou v rámci tohoto studia povinným předmětem.

Studenti přicházejí na univerzitu s nulovou znalostí jazyka, po prvním ročníku bakalářského studia musejí dosáhnout úrovně A2 a v recepci B1 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (SERR), ve druhém ročníku musejí splňovat kritéria úrovně B1 a B2 podle SERR a ve třetím ročníku úroveň C1 podle SERR. Hodinová dotace je však nižší, než vyžaduje SERR.

Studenti na úrovni A2 měli v době psaní textu, tedy v letním semestru prvního ročníku, přibližně 220 hodin výuky českého jazyka z celkových 240, jež připadají na jeden studijní rok.

Studenti na úrovni B1 měli v době psaní textu, v letním semestru druhého ročníku, hodin 390 z celkových 420 za dva studijní roky.

K dispozici mi bylo třicet písemných prací. Autory dvaceti z nich jsou studenti úrovně A2 podle SERR. Zbýlých deset prací napsali studenti na přibližné úrovni B1 podle SERR.

Jedním z cílů analýzy bude také posoudit, zda studenti opravdu ovládají český jazyk na deklarované úrovni, proto budou obě jazykové úrovně blíže popsány. Doposud byly popsány čtyři referenční úrovně pro češtinu jako cizí jazyk (A1, A2, B1 a B2), kromě úrovně B1, jež vyšla pouze tiskem a již jsem bohužel neměla k dispozici, lze popis zbylých tří úrovní nalézt na internetu.

3.2 PRÁCE STUDENTŮ NA ÚROVNI A2

Před samotnou kvalitativní analýzou textů je nutné představit kompetence mluvčích češtiny jako cizího jazyka na úrovni A2 a zadání prací, jež budou analyzovány.

3.2.1 ČEŠTINA JAKO CIZÍ JAZYK NA ÚROVNI A2

Uvědomuji si, že by bylo možné zařadit tento přehled kompetencí do teoretické části, ale s ohledem na čtenáře zařazuji stručný popis úrovní na toto místo.

Cizinec, který ovládá češtinu na této úrovni, by měl být schopen orientovat se v základních situacích všedního dne pomocí jednoduchého způsobu vyjadřování.

Konkrétní oblasti života, v nichž by měl být student schopen užívat češtinu jak s rodilými mluvčími, tak s mluvčími užívajícími češtinu jako dorozumívací jazyk, a to nejen písemně, ale také z očí do očí:

1. zajišťování běžných potřeb a úkolů: schopnost vést jednoduchý dialog s cílem zajistit nezbytné záležitosti v oblasti cestování, ubytování, komunikace na úřadech, využití volného času, nakupování, objednávání jídel a nápojů,

2. poskytování a získávání konkrétních informací v oblasti osobních údajů a neosobních informací (hledání cesty, časové údaje, předpisy, možnost občerstvení apod.),
3. vytváření a udržování sociálních a profesionálních kontaktů při komunikaci se spolupracovníky, v roli hostitele, v oblasti společenského styku, při výměně informací, názorů atd., které se vztahují k osobnímu životu a prostředí, k životním podmínkám a životnímu prostředí, k oblíbeným činnostem a k zájmům, k využití volného času a ke společenskému životu.

Student rozumí hlavním myšlenkám psaných textů, zná společenské konvence a rituály a další charakteristiky typické pro českou kulturu, umí využívat interpretační dovednosti v roli čtenáře i posluchače (rozpozná podstatu sdělení, odliší důležité od méně důležitého, rozpozná fakta od komentářů, upravuje psaný projev pro lepší orientaci čtenáře, v mluveném projevu používá pauzy, frázování atd. pro lepší porozumění posluchačem), je schopen využívat různé postupy, kterými překonává případné nedostatky v jazykových vědomostech a dovednostech.

Více informací ke kompetencím studentů češtiny lze nalézt např. na webu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (msmt.cz).

3.2.2 ZADÁNÍ PÍSEMNÝCH PRACÍ

Co se týče zadání písemných prací studentů na úrovni A2, jež budou analyzovány, odpovídají svou povahou komunikaci v oblasti společenského styku.

Čtrnáct prací na této úrovni bylo psáno podle následujícího zadání:

Napište text v rozsahu 150 - 200 slov.

1. Bez kterých přístrojů si neumíte představit svůj život, např. laptop, mobil, tablet?
2. Popište, jak přístroj vypadá.
3. Jaké funkce má váš počítač nebo mobilní telefon?
4. Kdy a kde s počítačem nebo mobilem nejčastěji pracujete?

Posledních zbylých šest prací se řídilo těmito instrukcemi:

Napište, jak si představujete své budoucí partnerské soužití za několik let. Napište text o rozsahu asi 150 - 200 slov.

1. Jak si s partnerem rozdělíte domácí práce?
2. Budete dodržovat tradiční rozdělení prací na mužské a ženské?
3. Co bývá obvykle považováno za tradiční ženské domácí práce?
4. Které dovednosti ženy očekávají od mužů?

3.2.3 UKÁZKY PÍSEMNÝCH PRACÍ

Pro lepší představu, jaké mohou studenti češtiny této úrovně tvořit texty, jaké kvality tyto práce dosahují a které chyby se v nich mohou vyskytovat, zde poskytují přepis šesti prací, v nichž se objevilo chyb nejméně, nebo naopak nejvíce.

3.2.3.1 Práce s nejmenším výskytem chyb

a) práce č. 5 (podle prvního zadání):

Nemůžu přežít bez laptopu. Potřebuju ho nejen ke vzdělání, ale také ke odpočinku. Koupila jsem ho v lednu, takže je úplně nový. Má černý kryt, velkou obrazovku, vestavěné repráky, moderní klávesnici a touchpad. Často hraju počítačové hry, a proto jsem si koupila myš, protože je pohodlnější než touchpad. Mám také novou tiskárnu, kterou jsem dostala od svojí starší sestry k narozeninám. Když skypuju používám webovou kameru a sluchátku s mikrofonom. Díky HDMI můžu laptop spojit s televizí. To je komfortnější v situaci, když se chci dívat na nějaký film se svým přítelem. Používám laptop k vyhledávání informací na netu nebo když chci zkontrolovat nějaké mluvnické cvičení na webové stránce www.prirucka.ujc.cas.cz. To si pak mohu vytisknout nebo naskenovat. Díky laptopu si můžu stahovat z internetu různé programy nebo poznámky. Používám ho také, když se chci odreagovat. Pustím si pak nějaký film nebo seriál, chatuju na Facebooku nebo čtu blogy. Obvykle pracuju v pokoji, ale když je hezky, můžu si vzít laptop ven na terasu a nemusím být zavřená v pokoji. Ráda sedím na terase a poslouchám hudbu z internetu. Lidé říkají, že počítač je zloděj času. Souhlasím s tím, ale myslím, že má více výhod než nevýhod.

b) práce č. 11 (podle prvního zadání):

Dneska není to vůbec možné žít bez počítače nebo mobilu. Já také bych nemohla bez těch přístrojů žít.

Neumím si představit svůj život bez mého mobilu a laptopu. Ty věci používám každý den. Můj mobil není už tak moderní, ale mám ho velmi ráda. Má šedou klávesu a dost malý displej. Není on velmi těžký a také velký. Můj mobil má fotoaparát, a tak můžu dělat fotky, když chci. Jsou v něm také budík, kalkulačka, stopky a také samozřejmě hry. Používám můj mobil každý den když jsem v Krakově, volám mamince nebo tatínkovi. Telefonuju také kamarádům. Často dělám snímky a také poslouchám hudbu, protože můj mobilní telefon má moc muziky.

Každý den pracuju na počítači. Je to černý a nový laptop. Surfuju na internetu, dívám se na filmy, poslouchám hudbu nebo čtu něco. Často používám laptop, když musím udělat něco do školy. Když napíšu něco, můžu uložit soubor v mém adresáři. Jednou jsem měla zavirovaný počítač, ale naštěstí jsem měla antivirový program.

Také jsou přístroje bez kterých si neumím představit svůj život. Myslím, že každý člověk má nějaké věci, bez kterých nemůže správně fungovat, a často jsou to právě mobil a počítač.

c) práce č. 20 (podle druhého zadání):

Až budu mít muže a budeme samozřejmě bydlet spolu, budeme muset rozdělit naše domácí práce.

Myslím, že já a můj manžel budeme dělat tyto činnosti, které máme rádi.

Já budu mít možnost vysávat, prát prádlo, ale byla bych raději, kdyby můj manžel žehlil a myl nádobí.

Bohužel, nerada dělám tyto povinnosti. Je důležité, aby každý z nás měl tolik prací, kolik má ten druhý. Myslím, že nebudeme dodržovat tradiční rozdělení prací na mužské a ženské. Za prvé, chtěla bych mít muže, který bude rád vářit přestože je to ženská činnost. Za druhé, někdy ráda opravuju nějaké přístroje a vynaším odpadky. To jsou zase práce pro manžela. Za tradiční ženské povinnosti považováno vysávání, vytření podlah, utření prachu a žehlení. Ženy očekávají od mužů opravování auta, vynášení odpadků, řezání dříví a vymalování zdí v pokojích.

Muž musí umět dělat všechny věci, na které žena nemá síly. Muž se musí starat o svou rodinu. Tehdy dům bude skvele fungovat. Žena a děti budou šťastni a muž hrdý, že má šťastnou rodinu.

3.2.3.2 Práce s nejvyšším výskytem chyb

Pro zajímavost jsou zde vypsány také pasáže, jež autor textu škrtl, jelikož se v nich dle mého názoru objevují zajímavé jazykové jevy.

a) práce č. 2 (podle prvního zadání):

Když mám volný čas a sedím doma regulerní udělám moc věci na mém laptopu. Neumím představit mého života bez jeho. Občas sedím pět hodin nebo víc a sedím se na internetu, mluvím přes Skype, dělám domácí ukol a dívám se na filmy.

mobil pro mne je taký velmi potřebný. Jsem závislá na můj mobil. Chodím s ním všudy. Neumím vyjít z domu bez telefonu.

~~(Můj mobil je velmi dužý. Je černý. Má dužý displej. Do mobilu mám taký sluchátka.)~~ Můj počítač je černý a má černou klávesnici, také do něho je myš, sluchátka a fleshku. Můj laptop je velmi malý a lehký. Když jezdím doma často, můžu ho vložit do malé tašky. Počítač má také kameru. Díky kameře můžu často mluvit přes Skype s mými kamarády.

Můj počítač má mnoho funkcí. Můžu poslouchat hudbu, díky připojení na internetu mužu chatovat, sedět na Facebooku, divat se na filmy na webových stránkách a poslat e-maile. Často používám také kopírku a skenera, když chci něco skenovat nebo kopírovat.

Na počítači také občas nahrám nějaký film a vypálím cédéčko nebo nějaké soubory na fleshku.

Nejčastěji pracuju s mým počítačem když potřebuju najít nějaké informace na internetu a taký, když učim se. Najvíc používám ho doma.

b) práce č. 7 (podle prvního zadání):

Neumím představit svůj život bez mobilu. ~~(Teď když mobile mají všechny funkce jak počítače)~~. Není on stary ani taky nejmodernější, ale má te funkce, které ja potřebuju. Je lehký a pohledný, trochu přiliš velký aby ho drzet v kapse, ale na velkém displeju můžu nejen surfovat na Internetu, ale taky číst knihy nebo divat se na filmy. Nedělám to často, ale občas musim hledat nějakou trasu nebo informaci.

Používám ho taky jako MP3 s memi oblíbenými sluchátkami, když jedu na kole. Má velkou paměť tak mám tam soubory a adresáře k práci jak na flešku nebo externím disku *(pozn. nelze poznat, k jaké části věty se tato později dopsaná pasáž váže)*.

Mojá oblíbená funkce mobilního telefonu je Eudomondo. To taková aplikace, která počítá kilometry, kalorie a ukazují trasu. Často taky mluví mi, když musím jet rychleji nebo pomaleji.

Večerem můžu se podívat, jaký byl můj sportovní den.

s počítačem pracuju každý den, ale on je těžký a nemůžu ho tahat k univerzitě, tak strojí v práci.

Mobil mám se sebou vždycky – dělám ním fotky, posílám smsky, volám mamince a kamarádkám.

Myslím, že to je genialní přístroj naší doby, a nevím jak naši rodiče mohli žít bez mobilů, Internetu a laptopů. Chtěla bych mít taky (*pozn. nečitelné*), aby vždycky mít se sebou různé knížky, protože čtu několik v té samé době, a nikdy nevím na kterou mám chuť.

c) práce č. 14 (podle prvního zadání):

Počítač a mobil jsou velmi důležité v životě moderního člověka. Lidé pracují s počítačem a mobilem stále a všude například ve škole, v práci a taky doma. Esemeskují do kamarádů nebo telefonují do klientů.

Já taky ráda používám počítače. Je on malý, takže nosím ho často v aktovce. Kdy jsem ve škole surfuju po Internetu a hledám zajímavé webové stránky. s počítačem pracuju taky doma kdy musím udělat domácí úkol, protože mohu rychle najít učitečné informace. Kdy jsem unavená z práce a ležím v posteli ráda používám počítače, aby dívat se na filmy, surfovat po Internetu nebo hrát v počítačové hry.

Ráda používám mobilního telefonu, kdy jsem doma. Tehdy mohu esemeskovat nebo telefonovat do kamarádů a hovoržit velmi dlouho. Nejčastěji pracuju s mobilem ve škole, protože má on mnoho vylepšení, které pomáhají mi udělat rychle některé věci. Například kdy chci něco spočítat mám v mobilním telefoně kalkulačku.

S počítačem a mobilem pracuju všude a stále.

3.3 KVALITATIVNÍ ANALÝZA PRACÍ STUDENTŮ NA ÚROVNI A2

Analyzované chyby v pracích studentů na úrovni A2 jsou rozděleny podle jazykové roviny, do které patří. Avšak v některých případech nebylo snadné určit, kam

chybu zařadit, neboť interference se projevuje ve všech jazykových rovinách. Jednou z nejčastějších jazykových chyb je vokalická kvantita. Bližší rozbor bude poskytnut v příslušné podkapitole, ale mohu doložit, že nesprávná vokalická kvantita se vyskytuje v kořeni slova i v koncovce, takže může měnit lexikální význam slova (např. rychle a rychlé) i slovní druh a jeho mluvnické kategorie.

3.3.1 CHYBY FONETICKÉHO RÁZU

V této podkapitole budou klasifikovány a vysvětleny chyby, které se v pracích objevily a patří do roviny foneticko-fonologické. Většina dokladů chyb se týká nevhodného použití dlouhého či krátkého vokálu, a to jak v kořenu, sufixu a koncovce ohebných slov, tak ve slovech neohebných. Podle mého názoru lze předpokládat, že většina chyb vznikla proto, že si studenti nedokáží zapamatovat, kam umístit krátký a kam dlouhý vokál.

1) Prosté chyby vzniklé především z nesprávného zapamatování:

a) Chyby v neohebných slovech:

- taký místo taky
- díky místo díky
- příliš místo příliš,
- například místo například,
- především místo především,
- naštěstí místo naštěstí,
- nejčasteji místo nejčastěji,
- stále místo stále, rychle místo rychle,
- skvěle místo skvěle.

b) Chyby v substantivech:

- líde místo lidé,
- připojení místo připojení,
- klavesnice místo klávesnice,
- počítače místo počítače,
- dříví místo dříví,
- smeti místo smetí,
- kamarádkám místo kamarádkám,
- pradlo místo prádlo,
- přístroje místo přístroje,
- nádobí místo nádobí,

- mamínce místo mamince,
- místě místo místě,
- domacnosti místo domácnosti,
- strankach místo stránkách, stranky místo stránky.

c) Chyby v adjektivech:

- slábé místo slabé,
- oblíbená místo oblíbená
- nejdůležitější místo nejdůležitější,
- domácí místo domácí
- malý místo malý.

d) Chyby ve verbech:

- mužů místo můžu, nemužu místo nemůžu, mužou místo můžou,
- je místo je,
- uklízím místo uklízím, uklidí místo uklidí, uklízí místo uklízí, uklizet místo uklízet,
- ukazují místo ukazují,
- chci místo chci = možná interference s koncovkou v 3. pl. chtějí, ale spíše chyba,
- vynaším místo vynáším, očekává místo očekává, vidím místo vidím, počítá místo počítá, napíšu místo napíšu, pomáhá místo pomáhá,
- chtějí místo chtějí,
- používám místo používám,
- divat místo dívat, stahnout místo stáhnout, žehlít místo žehlit, dělát místo dělat, pect místo péct, masírovat místo masírovat, vařit místo vařit, používat místo používat, čist místo číst.

2) Chyby vzniklé jednoznačně vlivem interference z polštiny:

- výhod místo výhod = interference polské výslovnosti hlásek ch a h na český pravopis,
- věci místo věcí = interference polského slova rzecz (čili věc),
- tiskarna místo tiskárna = možná interference polského sufixu -arnia,
- dělám místo dělám = interference hláskové podoby polské osobní koncovky -am,
- děla místo dělá, utíra místo utírá = interference hláskové podoby polské osobní koncovky -a,
- hrala místo hrála = interference polského přičestí minulého feminina (grała),
- domácí místo domácí = možná interference polské koncovky -acy (Polacy),
- virtualním místo virtuálním, genialní místo geniální = interference polské výslovnosti a pravopisu přejatých adjektiv na -alny (wirtualny, genialny),
- oblíbenými místo oblíbenými = interference polské koncovky adjektivní deklinace tvrdé - ymi (ulubionymi),
- knížki místo knížky = interference polské pádové koncovky -i po hlásce k, g (książki),
- chtějí místo chtějí = možná interference ostatních tvarů v paradigmatu, kde se neobjevuje ě (chceme, chcete),
- spravně místo spravně = interference z polštiny (poprawnie),

- právě místo právě = interference z polštiny (prawie),
- fotoaparát místo fotoaparát = interference polského slova aparat,
- v práci místo v práci, z práce místo z práce; prace místo práce = interference z polštiny (w pracy, z pracy),
- ja místo já = interference polské podoby osobního zájmena ja
- moc síly místo moc síly = interference z polštiny (wiele siły),
- dom místo dům,
- najvíc místo nejvíc = interference polské podoby prefixu pro tvary superlativu adjektiv a adverbí,
- různé místo různé = interference z polštiny (różny),
- žit místo žít (častá chyba).

3) Chyby vzniklé vlivem vnitrojazykové interference:

- neráda místo nerada = interference hláskové podoby základového slova ráda,
- prací místo prací = vliv zbytku paradigmatu (práce, práci...),
- použití osobního zájmena v nevhodné hláskové podobě (bez jeho místo bez něho).

4) Chyby pragmatického rázu:

- hovorším místo hovořím, hovoržit místo hovořit, držív místo dřív = pravděpodobně vliv nepřesné výslovnosti polských studentů na český pravopis.

Dílčí závěr

Uvědomuji si, že některá slova zde uváděná by bylo možné zařadit i do roviny morfologické. Původ některých chyb může vycházet i z kontaktu studentů s nespisovnou češtinou a nedbalou výslovností Čechů.

3.3.2 CHYBY PRAVOPISNÉHO RÁZU

Za pravopisné chyby jsou v tomto případě pouze chyby zápisu slov způsobem, který je odlišný od české pravopisné normy. Do této kategorie jsem nezařadila chyby v interpunkci, jelikož si myslím, že chyby v umístění čárek ve větě jednoduché a souvětí jsou problémem také rodilých českých mluvčích a nepatří mezi hlavní předměty této analýzy.

1) Chyby vzniklé vlivem interference polského pravopisu:

- teksty místo texty
- funkcje místo funkce,
- antyvirový místo antivirový,

- interference jednoho ze způsobů zápisu hlásky š a slabiky ši (si = [ši]):
neslysím místo neslyším,
nejdůležitější místo místo nejdůležitější místo,
především místo především
sipatně místo špatně (navíc je to chyba plynoucí z neznalosti)
- interference způsobu zápisu hlásky i po sykavce s (tvrdé y se po s píše proto, aby nedošlo ke změkčení s v ś):
posylám místo posílám (posyłam),
- nevokalizovaná forma předložky v místo vokalizované – v styku místo ve styku,
- knížki místo knížky = interference zápisu měkkého i po k, g
- serfovat místo surfovat, serfuju místo surfuju = interference polského způsobu zápisu (serfowanie, serfować) jednak v textech neoficiálních, jednak ve výrazech, kde slovo surfovat má přenesený význam (čili i v analyzovaném textu, kde bylo slovo surfovat použito ve významu přeneseném – surfovat na internetu),
- Internet místo internet,
- duży (nehledě na neexistenci tohoto slova v češtině) – v češtině se po ž nepíše y.
- použití polské předložky z v I sg.: z počítačem místo s počítačem,
- použití vokalizované formy předložky s vlivem interference z polštiny, ačkoliv v polštině je v tomto případě správná i nevokalizovaná forma (z i ze), forma vokalizovaná se používá častěji - беру se sebou místo s sebou,
mám se sebou místo mám s sebou.

2) Chyby způsobené neznalostí české pravopisné normy:

- vokalizovaná forma předložky k – ke odpočinku místo k odpočinku (možná interference jednoslabičné předložky používané v polštině – do odpoczynku),
- vebových místo webových,
- pro mně místo pro mne/pro mě,
- mnoho funkcii místo mnoho funkcí = možná kontaminace deklinace české a polské (funkcí a funkcji),
- těžší místo těžší (přitom v polštině také cięższy),
- mít nádobí místo mýt nádobí.

Dílčí závěr

Studenti na této referenční úrovni jsou pod silným vlivem interference polské ortografie. Chyby typu texty nebo antyvirový lze považovat za závažnější.

3.3.3 CHYBY MORFOLOGICKÉHO RÁZU

Do této kategorie spadá značný počet chyb, které byly ve dvaceti pracích studentů úrovně A2 objeveny. Ale jak již bylo zmíněno v podkapitole o fonetických chybách, patří sem také nedostatky v dodržování kvantity a kvality hlásek v koncovkách. Konkrétně

u těchto případů není vždy možné odhalit, zda se jedná o chybu morfologickou, nebo fonetickou.

Následující chyby jsou roztrženy podle mluvnických kategorií, jichž se týkají. Zvláštní podbod je věnován deklinaci zájmen, protože v nich polští studenti často chybovali.

DEKLINACE

1) Chyba v pádě a pádové koncovce:

- nenáležitá koncovka (respektive koncovka odpovídající obecné češtině a zároveň interferující s tvarem v polštině):
 - na mým místo na mém,
 - tragický místo tragické,
- použití koncovky jiného pádu:
 - fleshku místo fleshka (A místo N),
 - do malé tašku místo do malé tašky (A místo G) = interference z polštiny (w małą torbę = w + A),
 - k práce místo k práci (A místo D),
 - muže místo muži (A místo D),
 - pro muži místo pro muže (D místo A),
 - pro manželek místo pro manželky, pro mých kamarádů místo pro mé kamarády = interference z polštiny (předložka dla + G),
 - starat se o děti místo starat se o děti (G místo A),
 - slunci místo slunce (D/L místo N),
- koncovka -ovi v D sg. maskulina animata vzoru muž (přítelovi místo příteli),
- opomenutí kvantity v koncovce změny význam:
 - jí místo ji (A sg.) = častá chyba také mezi českými mluvčími,
 - mnoho hudbu místo mnoho hudby,
- nenáležitá pádová koncovka vlivem neznalosti:
 - počítačech místo počítačích = koncovka substantiv podle vzoru hrad místo koncovky -ích od vzoru stroj,
 - známými místo známými,
- interference polské koncovky adjektivní deklinace tvrdé –
 - skvěly místo skvělý, nějaké místo nějaké,
 - každy místo každý = interference vlivem polštiny (každy),
- interference polské pádové koncovky:
 - emaile místo emaily,
 - mobile místo mobily,
 - maile místo maily,
 - seriále místo seriály,
 - v mobilním telefoně – lépe v mobilním telefonu,

- sluchatkami místo sluchátky, s kamarádami místo s kamarády = možná interference z polštiny, ale také vliv dalších paradigmat v češtině,
- užití nenáležité formy deklinace:
 - komplikovanostou místo komplikovaností = interference z polštiny (komplikowanością),
 - o děti místo o děti – deklinováno jako neutrum nt-kmenové, podle vzoru kuře, přitom v polštině je také tvar o dzieci (o děti),
 - sluchátku místo sluchátka,
- použití polské koncovky :
 - na velkém displeju,
 - u facebooka místo u facebooku,
 - laptopa místo laptop (A).

2) Chyba v čísle:

- klávesnice skloňováno jako plurál místo jako singulár (zelené klávesnice místo zelenou klávesnici, klávesnice místo klávesnici).

3) Chyba v pádě i čísle:

- opomenutí kvantity v koncovce změni význam (nelze určit, zda jde o chybu v rovině fonetické, nebo zda chyba vznikla použitím špatné koncovky):
 - moc věci místo moc věcí,
 - funkci místo funkcí,
 - věci místo věcí,
 - mnoho věci místo mnoho věcí,
 - informaci místo informací,
 - televizi místo televizí,
 - mnoha dovednosti místo mnoho dovedností,
 - té místo ty (A sg.),
 - smeti místo smetí = interference z polštiny (śmieć, śmieci, wynieść śmieci).

4) Chyba ve jmenném rodě:

- nenáležitý rod: smsy (maskulinu inanimatum) místo smsky (femininum) = interference z polštiny (SMS-y).

KONJUGACE

5) Chyba v osobě:

- nevhodná osobní koncovka (respektive koncovka odpovídající obecné češtině a zároveň interferující se stavem v polštině) u 1. os. sg. ind. prez. akt.:
 - dělám místo dělám,
 - udělám místo udělám,
 - poslouchám místo poslouchám,
 - nedělám místo nedělám,
- nenáležitá osobní koncovka u 1. os. sg. ind. prez. akt. nenáležitá koncovka:

emailuje, surfuje, chatuje, facebookuje, neskypuje místo emailuju, surfuju, chatuju, facebookuju, neskypuju = interference z polštiny (emailuje),
 musí místo musím = možná interference z polštiny (muszę)
 a zároveň zbytku paradigmatu (musíš, musíme),
 hrám místo hraju = interference polského tvaru gram,
 - můžu místo můžu = možná interference z polštiny, kde nedošlo k vyrovnání tvarů v paradigmatu (mogę, mozesz) jako v češtině (můžu, můžeš).

6) Chyba ve vidu:

- dokonavý vidu místo nedokonavého vidu:
 udělám místo dělám,
 neumím takových věci ovládnout místo neumím takové věci ovládat,
 ráda nařezám dříví pilou místo ráda režu dříví pilou,
 jestli bude to všechno udělat místo jestli to bude všechno dělat,
 vytření místo vytírání,
- vid nedokonavý místo dokonavého vidu: беру své věci místo vezmu své věci,
- kombinovaná chyba: nahrám místo hraju.

7) Chyby v deklinaci zájmen:

- použití osobního zájmena v nevhodné hláskové podobě: bez jeho místo bez něho,
- použití osobního zájmena v nevhodné pádové podobě: s něm místo s ním,
 na něj místo na něm,
 ním místo s ním, jím,
- nenáležitá forma limitativa všechen: všichni místo všechny,
 všechny místo všechny (nenáležitá koncovka možná vlivem interference z polštiny),
 všichni místo všechny,
 všichni místo všichni,
- nenáležitá forma přivlastňovacích zájmen:
 s memi místo s mými,
 mojá místo moje = možná interference z polského moja, ale dlouhé á možná znamená kontaminaci staženého a nestaženého tvaru zájmena (moje + má),
 volám k moje mamince místo volám moje mamince = možná interference z polštiny (mojej),
 mojeho místo mého = užití staženého tvaru v A sg. M,
- jejich místo jich.

Dílčí závěr

DEKLINACE

Jako velký problém se ukázala deklinace zájmen, především přivlastňovacích a limitativa všechen. Zdá se, že si studenti nepamatují, že přivlastňovací zájmeno můj je deklinováno jako adjektivum tvrdé (jehož deklinace jim vzhledem k relativní podobnosti

se stavem v polštině větší problémy nedělá), a nesrovnalosti působí také kontrahované tvary. Studenti také často chybují ve tvarech limitativa všechen, jež má smíšenou deklinaci.

Stejně jako ve výzkumném vzorku, který analyzovala Irena Bogoczová, ani zde se nevyskytovaly téměř žádné číslovky, takže chyby v deklinaci tohoto slovního druhu nemohly být analyzovány.

V těchto dvaceti pracích studentů na úrovni A2 se taktéž neobjevil jediný případ použití vykání ani tykání, jelikož obě zadání písemné práce implikovala použití první a třetí osoby singuláru nebo třetí osoby plurálu.

KONJUGACE

Interference z polštiny zapůsobila také při tvoření 1. os. sg. ind. prez. akt., kde studenti nepoužili českou koncovku -u, ale -e, odstranili tedy jen nazálnost. Možná zapůsobila interference také v jiné rovině, totiž v rovině polské výslovnosti, koncovka 1. os. sg. -ę může být někdy vyslovována značně podobně jako koncovka 3. os. sg. -e.

Na tvoření tvarů 1. os. sg. ind. prez. akt. sloves 5. třídy zapůsobila interferenčně polská koncovka bez dlouhého vokálu -am. Tyto tvary sice jsou v češtině možné, ale jsou nespisovné.

Co se týče kategorie vidu, žáci v některých případech nedokázali určit podobu kmene, od něhož chtěli vytvořit další slovesný tvar. Tento poznatek je v souladu se zjištěními Ireny Bogoczové, takže se jedná o záležitost oboustrannou pro mluvčí obou zkoumaných jazyků.

3.3.4 CHYBY SLOVOTVORNÉHO RÁZU

V rozporu s Irenou Bogoczovou vyděluji rovinu slovotvornou z roviny morfologické, neoznačuji ji jako morfologii derivační (slovotvornou).

Vzhledem k četnosti výskytů chybného použití slovotvorného formantu *se, si* vyděluji pro tento typ chyby vlastní podbod. Jedná se však o případy, kdy použití či nepoužití tohoto formantu nemění význam slovesa.

1) Nevhodné použití slovotvorného formantu *se, si*:

- nadužití slovotvorného formantu *se*: *sedím se* místo *sedím* na internetu (přitom v polštině je toto sloveso také bez slovotvorného formantu – *siedzieć*),
- *dívat* místo *dívat se*, *rozdělit* místo *rozdělit si* = možná interference z polštiny, kde ekvivalenty těchto výrazů (*podzielić/rozdzielić, oglądać*) také nemají slovotvorný formant *se, si*,
- *souhlasím se* místo *souhlasím* = interference polského ekvivalentu *zgadzać się*,
- *představit* místo *představit si* = ačkoliv se nejedná o hláskovou změnu, vynecháním slovotvorného formantu došlo ke změně významu.

2) Chyba způsobená vlivem vnitrojazykové interference:

- *všudy* místo *všude* = chyba pravděpodobně vznikla vlivem podobnosti tohoto slova s adverbii *kudy, tudy*,
- *neráda* místo *nerada* = interference českého tvaru *ráda*, který je základovým slovem,
- *řikla* místo *řekla* = možná interference infinitivu *říkat*.

3) Chyba způsobená interferencí z polštiny:

- *považano* místo *považováno* = interference s polským příčestím trpným (*uważano*),
- *večerem* místo *večer* = transkripce polského výrazu do češtiny (*wieczorem*),
- *smsovat* místo *smskovat/esemeskovat* = interference polského *SMS-ować*, derivováno od jiného základového slova (*sms*) než v češtině (*smska*),
- *opravat* místo *opravovat* = použití nevhodného tvarotvorného sufixu *-a-* místo *-ova-*, možná interference polského infinitivu *oprawiać* (*opravovat*),
- *sportový* místo *sportovní* = interference polského sufixu *-owy*
- *nenáležitý* sufix u adverbia v komparativu: *rychlej* místo *rychleji*, *pomalej* místo *pomaleji* = interference z polštiny (*szybciej, wolniej*),
- *najvíc* místo *nejvíc* = interference polského prefixu *naj-*, sloužícího taktéž k vytvoření superlativu adjektiv a adverbí,
- (nespisovné) *repráky* místo (spisovné) *reproduktory* = možná student znal toto české slovo a použil ho záměrně, avšak bez vědomí, že je to slovo nespisovné a do školní práce psané spisovnou češtinou se nehodí, nebo částečná interference z polského ekvivalentu tohoto slova (*głośnik*),
- *uklízit* – lze těžko odhadnout, zda autor textu chtěl tvar nedokonavý *uklízet* nebo nedokonavý *uklidit*,
- *sluchám* místo *poslouchám*, *slouchám* místo *poslouchám*.

4) Záměna podobných výrazů:

- *noviny* místo *novinky* = chyba plynoucí z neznalosti, v polštině taktéž existuje *nowinka* se stejným výrazem jako v češtině, zatímco *noviny* se do polštiny přeloží

jako gazeta. Noviny ve významu novinky se používá ve frazému „To jsou ale noviny“. Domnívám se, že v tomto případě jde spíše o tvar slova než o záměnu významu.

Dílčí závěr

V rovině slovotvorné se chyby objevovaly nejčastěji vlivem interference z polštiny, dále polští studenti nenáležitě užívali slovotvorný formant se/si, v některých případech pravděpodobně také vlivem interference.

3.3.5 CHYBY LEXIKÁLNÍHO RÁZU

a) Použití nevhodného neohebného slova:

- doma místo domů,
- tamto místo tam,
- tak místo takže,
- jestli místo když,
- jako místo jak,
- těžko místo těžce = interference z polštiny (ciężko),
- kdy místo když = interference z polštiny (kiedy),
- když místo až = interference z polštiny (kiedy, ale také aż).

b) Hlásková změna zapříčiňující změnu významu slova:

- umít místo umět,
- rychlé místo rychle,
- východ místo výhod,
- ze místo že,
- jejich místo jich,
- noviny místo novinky,
- mít nádobí místo mýt nádobí,
- síly místo síly,
- těžko místo těžké,
- klávesu místo klávesnici,
- za tradiční ženské (práce) místo možná lépe za tradičně ženské (práce).

c) Použití nevhodného výrazu vlivem interference z polštiny:

- travím moc peněz místo utracím moc peněz = interference z polštiny (spędzić – utracet i trąvit čas),
- dráhu někam místo cestu někam = interference z polštiny (droga = cesta),
- nejsem z toho ráda místo nejsem za to ráda nebo nemám z toho radost = možná interference polského radować się z czegoś (radovat se z),
- potřebný místo nutný ve větě „mobil pro mne je taký velmi potřebný“ místo „mobil také velmi/často potřebuji“ = interference polské formulace być potrzebny + D do G

- volba nevhodného verba dicendi - mluví mi místo říká mi; mluvil místo říkal = interference z polštiny (mówi mi),
- když měla jsem čtrnáct místo když mi bylo čtrnáct = interference polského tvaru číslovky 14 a také způsobu formulace,
- celý čas místo celou dobu; dneska je takový čas místo dneska je taková doba = interference polského výrazu czas, které se v těchto větách v polštině používá; doba v polštině znamená 24 hodin,
- pomocné místo nápomocné, užitečné = použití nesprávného fundovaného slova od stejného slova základového (pomoc),
 - pomocný znamená poskytující pomoc, zde použito nevhodně,
 - pozn. v polštině pomocný znamená kromě pomocný také vstřícný,
- facebookovat – neologismus stejně jako facebookować v polštině,
- večerem místo večer = použití polského slova s českou hláskovou úpravou (wieczorem),
- duży místo velký = použití polského slova s českou hláskovou úpravou (duży).

d) Volba nevhodného lexému (nikoliv tvaru):

- držet v kapse místo nést, nosit v kapse,
- tak (počítač) stojí v práci místo tak leží v práci (z celé věty není jasné, zda produktor textu chce říci, že počítač mu leží na pracovišti, nebo že počítač nepracuje),
- telefon má moc muziky místo v telefonu je hodně muziky, telefon má hodně písniček, v telefonu je hodně písniček (nevhodně použité abstraktum),
- v kapesni místo v kapse,
- budoucí místo budoucnosti,
- aktovka – dá se považovat za zastaralé (Můj počítač je malý a nosím ho v aktovce.), lepší by bylo použít slovo taška, batoh.

e) Další chyby:

- láký místo lehký (v polštině lekki),
- věci místo věcí = možná interference polského slova rzecz (čili věc).

Dílčí závěr

V této jazykové rovině se také prokázalo, že opozice kvantity a kvality vokálů v češtině jako významotvorný rys působí studentům češtiny potíže, zvláště když stojí dlouhá hláska ve kmeni slova. Pokud stojí v koncovce, její postavení je většinou dáno určitým zapamatovatelným pravidlem.

U neohebných slovních druhů je především použití spojky když ovlivněno interferencí z polštiny. Když je do polštiny přeloženo jako kiedy, studenti použijí tvar kdy místo když, ale také se v jedné práci objevilo použití spojky když s významem polského kiedy (když, kdy, až).

Použití částice *także* na začátku věty je pro polské studenty taktéž ovlivněno interferencí. Polština totiž disponuje slovem hláskově podobným (*także*), ale to význam jako české *taktéž*, také. Polský ekvivalent slova *także* je *więc*.

Zajímavými příklady lexikální interference je použití slovesa *trávit* v polském významu (*spędzić – utrácet, trávit (čas)*). Dále bylo slovo *dráha* použito s polským významem *cesta*, jelikož polské *droga* a české *dráha* jsou stejného původu, došlo v nich k jiným hláskovým změnám a posunutí významu. Podobným příkladem je také použití slovesa *mluvit* jako polského *mówić* komuś místo říkat někomu, jelikož *mluvit* nemá takovéto pravovalenční doplnění (kromě *rekce* *mluvit o něčem*).

Jak již bylo zmíněno v teoretické části práce, lexikální interference je v podstatě nedílnou součástí procesu učení se jazyku tak blízkému češtině.

3.3.6 CHYBY SYNTAKTICKÉHO RÁZU

V rozporu s Irenou Bogoczovou jsem se rozhodla zařadit příklady týkající se *rekce* do této podkapitoly. Tento problém vnímám spíše jako záležitost syntaktickou, proto jsem se řídila B. Havránkem a A. Jedličkou, již ve své *České mluvnici* výklad o *rekcii* (*řízenosti*) řadí do kapitoly o syntaxi.

1) *Chyby ve slovosledu:*

a) *Nenáležitě umístěná enklitika:*

- nejvíc používám ho místo nejvíc ho používám,
- ale když musím říct o tom něco, tak... místo ale když o tom musím něco říct,
- to není iPhone místo není to iPhone,
- protože můžu ho nosit místo protože ho můžu nosit,
- také často ho používám místo také ho často používám,
- když musím volat někomu místo když musím někomu volat,
- taky často mluví mi místo taky mi často říká,
- to musejí být místo musejí to být,
- dovolí mi místo mi dovolí,
- poslouchat něco místo něco poslouchat,
- a je to dobré místo a to je dobré,
- díky kterým můj den je lehčí místo díky kterým je můj den lehčí,
- nebo čtu něco místo nebo něco čtu,
- napíšu něco místo něco napíšu,
- tak mám je místo takže je mám,

- takže nosím ho místo takže ho nosím,
- které pomáhají mi místo které mi pomáhají,
- vždycky mohu mu pomoci místo vždycky mu mohu pomoci,
- tak nikdy nebudu toho dělat místo tak to nikdy nebudu dělat,
- že má ji rád místo že ji má rád,
- tak můj manžel bude muset to dělat místo tak to bude muset dělat můj manžel, tak můj manžel to bude muset dělat,
- a jestli budou také masírovat nám nohy místo a jestli nám také budou masírovat nohy,
- partner bude to dělat místo to bude dělat partner,
- protože mám to ráda místo protože to mám ráda,
- protože беру ho místo protože ho беру,
- když učím se místo když se učím,
- nelíbí mi se místo nelíbí se mi,
- nebo dívat se místo nebo se dívat,
- líbí mi se místo líbí se mi = interference z polského slovosledu zájmen,
- můžu bavit se s místo můžu se bavit s,
- aby starali se místo aby se starali,
- protože koupím si místo protože si koupím,
- nebo starají se místo nebo se starají,
- tedy musím místo musím tedy,
- když měla jsem čtrnáct,
- protože koupila jsem místo protože jsem koupila,
- ja také bych nemohla místo já bych také nemohla,
- protože nebydlím už místo protože už nebydlím.

b) Nenáležitě umístěné adjektivum nebo adverbium:

- s polskou literaturou romantickou = interference z polského slovosledu adjektiv,
- tak mám tam místo tak tam mám.

2) Nevhodně užitá ukazovací zájmena:

- nadužívání ukazovacích zájmen:
 - je to pro mne smutné, když... místo je pro mne smutné, když...,
 - dnes není to místo dnes není,
 - protože teď není to pro muže problém uvařit místo protože teď není pro muže problém uvařit,
- vynechání ukazovacího zájmena: když nebude fungovat místo když to nebude fungovat,
- použití nevhodného ukazovacího zájmena: tyto činnosti, které místo ty činnosti, které,
- takové jsou přístroje místo to jsou přístroje.

3) Nevhodně užitá osobní zájmena:

- nadužívání osobních zájmen:
 - že má on místo že má,

ale on je těžký místo ale on je těžký,
je on malý místo je malý, on je malý.

4) Použití infinitivní konstrukce místo vedlejší věty:

- aby ho zlepšit místo abych ho zlepšil,
- aby hledat místo abych hledal,
- aby se učit místo abych se učila,
- aby ho držet místo abych ho držel,
- aby vždycky mít místo abych vždycky mohla mít,
- (ráda používám počítače,) aby dívat se místo k dívání se na filmy, ke sledování filmů.

5) Použití substantiva verbálního místo věty vedlejší a obráceně:

- očekávají opravování místo, očekávají, že opraví,
- používám počítače, abych se dívala na filmy místo používám počítače se sledování filmů.

6) Nevhodná rektice nebo adjunkce:

- do něho místo k němu,
- na kterých můžu uložit místo na které můžu uložit,
- používám mého počítače místo používám počítač; používám wordu (interference vlivem polštiny); používám laptopa místo laptop; používat laptopa místo používat laptop, používám tiskárny místo tiskárnu; používám skenera místo skener = interference z polštiny (użyć czegoś),
- hledat internetu (interference vlivem polštiny),
- na narozeniny místo k narozeninám,
- laptopa potřebuju místo laptop potřebuji, když toho potřebujeme místo když to potřebujeme = interference z polštiny (potrzebować czego),
- nemůžu ho tahat k univerzitě místo nemůžu ho tahat na univerzitu,
- poslouchám rozhlasu místo poslouchám rozhlas = interference z polštiny,
- jsem na něj závislá místo jsem na něm závislá,
- volat na skype místo volat na skypu,
- esemeskují do kamarádů místo kamarádům; telefonují do klientů místo telefonují klientům = interference z polštiny (podobně např. dzwonić do kogoś – telefonovat komu),
- kde uložím místo kam uložím = interference polské gdzie (kde, kam).

7) Genitiv záporový:

- neumím takových věci ovládnout místo neumím takové věci ovládat,
- toho nezkusil místo to nezkusil,
- neumím představit mojeho života místo neumím si představit svůj život, představit svého života místo představit svůj život, neumím si představit mého života místo neumím si představit svůj život,
- tak nikdy nebudu toho dělat místo tak to nikdy nebudu dělat,
- nemá síly místo nemá sílu.

8) Vynechání sponového slovesa:

- to můj mobil místo to je můj mobil (interference vlivem polštiny),
- laptop to věc místo laptop, to je věc nebo laptop je věc,
- to taková aplikace místo to je taková aplikace,
- za povinnosti považováno obvykle místo za povinnosti je obvykle považováno.

9) Použití nesprávné předložky ve správném pádu:

- v Internetu místo na internetu,
- hraju v nějaké hry místo hraju nějaké hry, hrála v počítačové hry místo hrála počítačové hry = interference z polštiny (grać w),
- volám k moje mamince místo volám mojí mamince,
- z počítačem místo s počítačem = interference polské předložky z.

10) Absence valenčního doplnění:

- sloveso pomáhat bez předmětu,
- protože partner neumí – nevhodná elipsa plnovýznamového slovesa.

11) Zanedbání kongruence:

- do malé tašku místo do malé tašky – pravděpodobně interference z polštiny, kdy by v tomto případě byla použita předložka w + A,
- žena a děti budou šťastni místo žena a děti budou šťastny,
- vylepšení, které pomáhají mi místo která mi pomáhají = interference z polštiny (udoskonalenia, które pomagają mi).

12) Nevhodný spojovací prostředek:

- tak váhou, jak i místo jak vahou/váhou, tak i = interference z polštiny,
- vynechaný spojovací výraz – především místo především proto.

13) Odchylky od větné stavby:

- zeugma - obejmout a sednout vedle moje rodiny.

Dílčí závěr

Již z pohledu na rozsah této podkapitoly vyplývá, že syntaktická specifika češtiny způsobují značný výskyt chyb v textech polských studentů. Zejména osvojení pravidel slovosledu českých zájmen ve větě s více slovesnými tvary, ve větě vedlejší a umístění slovo tvorného formantu se, si polští studenti poměrně nezvládají. V podstatě v každé z dvaceti prací se objevila chyba tohoto typu.

Potvrdilo se, že polští mluvčí vynechávají sponové sloveso být a nadužívají ukazovací a osobní zájmena. Nenáležitá rekce se nejvíce vyskytovala u sloves potřebovat a používat.

V souladu se zjištěními Ireny Bogoczové je nutné konstatovat, že polští mluvčí nadužívají v českých textech genitiv záporový a že vedlejší věty účelové uvozené spojkou aby nahrazují infinitivní konstrukcí.

3.3.7 NEDOSTATKY STYLIZAČNÍ

V úvodu práce jsem zmiňovala, že s ohledem na nízký počet analyzovaných prací nebudou hodnoceny chyby v rovině stylistické, chyby tohoto typu ale byly v pracích nalezeny. Protože soudím, že není žádoucí je zamlčet, rozhodla jsem se je zařadit do této podkapitoly. Vzhledem k jejich nízkému počtu nebudou hodnoceny, protože nelze vyvodit jejich společné rysy ani je shrnout. Zde jsou jejich doklady:

- jako bych chtěla, aby byl místo jaký bych chtěla, aby byl nebo jakého bych ho chtěla
- díky kterým můj den je lehčí místo díky kterým je můj den snazší,
- laptopa potřebuju, aby se učit místo laptop potřebuji, abych se mohla učit nebo potřebuji k učení,
- v té samé době místo tu samou dobu,
- moc často smsuju místo hodně často smsuju,
- tehdy místo to (celá věta: Ráda používám mobilní telefon, když jsem doma a mám čas. Tehdy esemeskuju kamarádům nebo telefonuju rodičům.),
- myslím, že těžko bude říct místo myslím, že bude těžké říct,
- dělat nějaké obědy místo dělat obědy.
- takové jsou přístroje místo to jsou přístroje.

3.4 POROVNÁNÍ ZNALOSTÍ STUDENTŮ S POŽADAVKY NA ÚROVEŇ A2

Studenti dostali za úkol vyjádřit své názory, popsat svou životní zkušenost a své potřeby ke dvěma různým tématům – používání techniky v každodenním životě a partnerské soužití a genderové stereotypy. Zadání tedy odpovídalo oblasti vytváření a udržování sociálních a profesionálních kontaktů, konkrétněji výměně názorů a informací vztahujících se k osobnímu životu, k využití volného času prostřednictvím komunikace nepřímé (napsáním textu).

Domnívám se, že se všem studentům podařilo vyjádřit svůj názor na danou tematiku a popsat svou životní situaci. Samozřejmě ne v každé práci byla použita bohatá slovní zásoba, všichni studenti evidentně používali slovní zásobu, která jim byla předána ve škole, nicméně někteří se snažili zapojit i slovíčka, která si zřejmě dohledali sami (reprák, tahat se s čím kam), ačkoliv se jim to ne vždy gramaticky či stylisticky podařilo.

Referenční rámec pro úroveň A2 také vyjmenovává jazykové jevy, jež by studenti na úrovni A2 měli ovládat. Tito studenti ve svých pracích tedy:

- použili ukazovací zájmena ve spojení se slovesem být, ačkoliv ne vždy bezchybně,
- sestavili oznamovací větu v čase přítomném,
- podali popis (konkrétně mobilního telefonu či počítače),
- nedokázali vždy přesně formulovat větu s důrazem na určité slovo,
- vyjadřovali souhlas či nesouhlas s určitým tvrzením a vlastní názor a argumentovali,
- vyjadřovali různé stupně jistoty či nejistoty a možnost či nemožnost, ačkoliv ne vždy bezchybně,
- vyjadřovali schopnost či neschopnost, různý stupeň nutnosti, ačkoliv ne vždy bezchybně,
- vyjadřovali různý stupeň chtění, přání či zájmu, potěšení, libosti či nelibosti a spokojenosti, ačkoliv ne vždy bezchybně,
- používali jazykové prostředky k uvádění příkladů (například), ke zdůraznění (především),
- používali různé formy vyjádření existence v prostoru a čase, různých forem kvality a kvantity, různých forem duševních pochodů a vztahů ke skutečnosti,
- používali deiktické prostředky, ačkoliv ne vždy bezchybně,
- používali pojmy týkající se rodiny, domácnosti a domácích prací,
- používali pojmy týkající se techniky a volného času,
- používali pojmy týkající se vzdělávání a cestování,
- používali pojmy týkající se vztahů s lidmi a počasí,
- používali kondicionál prézenta, indikativ prézenta,
- rozlišovali kategorie pádu, čísla a jmenného rodu, dále osobu, číslo, čas, způsob a slovesný rod (v omezené míře a nikoliv bezchybně),
- používali pravidelná i nepravidelná slovesa (nikoliv bezchybně),
- tvořili věty jednoduché i souvětí (nikoliv bezchybně),
- používali slovtvorné prostředky a způsoby (např. gradace adjektiv, adverbíí, derivace),
- dokázali rozčlenit text na odstavce a na úvod, tělo textu a závěr.

Po porovnání výsledných prací studentů a kompetencí, které by na této jazykové úrovni měli mít, konstatuji, že studenti této jazykové úrovně dosahují, ačkoliv některé práce se pohybují na dolní hranici této úrovně (viz příklady prací s vyšším počtem chyb) a vykazují určitou míru chybovosti v morfologické a syntaktické rovině, která však, dle mého názoru, nedosahuje takové úrovně, aby znemožnila dorozumění.

3.5 PRÁCE STUDENTŮ NA ÚROVNI B1

Autory deseti prací jsou studenti, jejichž čeština by měla být na úrovni B1 dle SERR.

3.5.1 ČEŠTINA JAKO CIZÍ JAZYK NA ÚROVNI B1

Cizinec na této úrovni by měl jako samostatný uživatel porozumět nekomplikovaným faktografickým informacím z každodenního života a hlavním myšlenkám vyjadřovaným ve spisovné češtině týkajícími se běžných témat (práce, škola, volný čas, cestování apod.). Měl by být schopen udržet interakci v chodu a vytvářet souvislý projev, do něž zařadí frazémy a složitější argumentaci. Dokáže podat popis, nekomplikované vypravování a vysvětlení svých názorů, pronést jednoduchý projev, sledovat přednášku na známé téma, pochopit návod k obsluze atd. S ohledem na zadání prací studentů na úrovni B1 je třeba zmínit, že studenti na této úrovni by již měli být schopni vyřídit většinu záležitostí v obchodě (vrácení zboží, stížnost).

3.5.2 ZADÁNÍ PÍSEMNÝCH PRACÍ

Zadání těchto deseti písemných prací je následovné:

Koupil(a) jste si jarní bundu a po příchodu domů jste zjistil(a), např. že v podšívce je díra. V obchodě vám bundu odmítli vyměnit s tím, že jste ji špatně používal(a). Reklamujte bundu u výrobce. Napište dopis (minimálně 150 slov), ve kterém:

1. podrobně, detailně popište druh zakoupeného výrobku,
2. popište vady výrobku,
3. uveďte reakce prodavače v obchodě,
4. požádejte o nápravu,
5. uvedete adresu, datum a věc k vyřízení (správnou grafickou formu úředního dopisu).

3.5.3 UKÁZKY PÍSEMNÝCH PRACÍ

Pro lepší představu, jaké mohou studenti češtiny této úrovně tvořit celé texty, jaké kvality tyto texty dosahují a které chyby se v nich mohou vyskytovat, zde poskytují přepis čtyř prací, v nichž se objevilo chyb nejméně, nebo naopak nejvíce. Vybrat čtyři ukázkové práce z deseti bylo relativně obtížné, takže tyto čtyři práce mají posloužit jako příklad.

V opisu prací, které jsou psány formou dopisu, jsem se snažila dodržet jejich úpravu a členění textu a pro lepší čitelnost jsem jednotlivé ukázky ohraničila rámečkem.

3.5.3.1 Práce s nejmenším výskytem chyb

1) Práce č. 6:

SUPERBUNDY	5. 06. 2014
Bundová 3 1234 Praha	
REKLAMACE	
Vážení,	
<p>chtěla bych reklamovat bundu Vaší firmy, kterou jsem koupila v obchodě „Krásné bundy“ (ulice Františka Palackého 5, Olomouc) 2. května 2014. Byla to modrá pruhoaná jarní bunda s dlouhými rukavy a červenými knoflíky. Měla taky na zádech nápis „Jsem hvězdou!“. Měla modrou bavlněnou podšívku a když jsem přišla domů, zjistila jsem, že právě v té krásné bavlněné podšívce je velká díra. Byla tak velká, že vlastně nevím, proč jsem si jí nevšimla už v obchodě. Prostě obrovská díra. Hned jsem běhla zpátky do obchodu a žádala jsem o výměnu zničené bundy, ale to se mi nepovedlo. Prodavač byl moc nepřijemný, smál se a potom mi řekl, že ta díra není zvláštní, protože jsem tlustá a kupuju si příliš malé oblečení. Řekl mi taky, že nemůže mi tu bundu vyměnit, protože jsem si špatně používala. (Šla jsem zpátky domů a další den jsem se tam vrátila a zase žádala jsem o výměnu, ale byla tam už jiná prodavačka a ona mi řekla, že je tam nová a nic neví.)</p>	
<p>Rozhodla jsem se, že musím reklamovat tu bundu u výrobce. Žádám o nápravu vadné bundy, náhradní dodávku nové bundy a poskytnutí slevy ve výši 200 CZK za psychickou škodu (prodavač).</p>	
<p>Děkuji předem za kladné vyřízení problému.</p>	
Jarmila Bramborová	

2) Práce č. 8:

OBLEČENÍ SA.	Krakov 5. 06. 2014
32-541 Krakov	
Polsko	
Vážený Páne řediteli,	
dne 3. 06. 2014 jsem koupila v obchodě „House“ jarní bundu, která byla výrobená ve Vaší firmě. Je to bunda z kolekce jaro/léto 2014, má zelenou bářvu, modré knoflíky a také mechanický zip. V tomto obchodě stala za 150 zł.	
Po příchodu domů jsem zjistila, že má špatnou kvalitu: v podšívce je díra, zip nefunguje, stratily se dva knoflíky a jeden rukav je špinavý. Žádala jsem o výměnu prodavaše v obchodě, kde jsem ji kupila- Řekl, že jsem špatně používala tuto bundu, a proto teď je poskožená. Nebyl milý a okamžitě začal křičet, že on s tím nic nemůže udělat. Dalšího dne ještě jednou jsem byla v tomto obchodě a také jsem žádala o nápravu bundy. Prodavačka v klidu a milé odpověděla, že všechny bundy z kolekce jaro/léto 2014 už prodala a nemůže ji vyměnit. Řekla také, že teď musím napsat dopis do Vaše firmy.	
Tímto žádám Vás o vyměnu špatné bundy a vrácení 10 % ceny poskoženého zboží.	
Prosím o kladné vyřízení mé prosby.	
S pozdravem	
Elzbieta Żmuda	

3.5.3.2 Práce s nejvyšším výskytem chyb

1) Práce č. 3:

Přátelé špatného počasí

Krakov 7. 06. 2014

ul. Sněžna 1

Krakov

Vážený Pané,

dovoluji si napsat k Vám, protože musím vyjádřit nespokojenost s fungováním Vášé firmy a kvalitou vašich zboží také.

Před týdnem jsem si koupila opravdu užasnou jarní bundu. Bohužel jsem doma zjistila, že v podšívce je díra, které jsem si dřív nevšimla. Nasledujícího dne jsem se vrátila do vašeho obchodu a chtěla jsem vyměnit bundu na stejnou, ale bez této vady. Prodavač v obchodě (ten, který mi tu bundu prodal den dřív) byl opravdu neprofesionální. Řekl, že nevymění mě bundy, protože díru jsem udělala já. Je to nesmysl! Vůbec mě neposlouchal a nedovolil mi dojit k slovu. Proto chtěla bych prosit Vás o vyřešení toho problému a nápravu bundy ve vaše továrně. Nežádám o vrácení peněz, všimněte si to, prosím. Pokud bych měla být upřímná, myslím že musíte si vážně přemýšlet o zvětšení profesionality vašich zaměstnanců.

Doufám, že problém bude vyřešen.

S pozdravem

Dominika Mienejowska

2) Práce č. 4:

Alena Nováková

Kraków, 6. 06. 2014

„Vkusné oblečení“

Náměstí sv. Václava 14

45-600 Ostrava

STÍŽNOST

Vážená paní ředitelko,

dne 4. 04. 2014 jsem si koupila jarní bundu v opavské pobočce vašeho obchodu „Vkusné oblečení“. Je to kožená, černá bunda z nejnovější kolekci „Jaro 2014“. Bohužel po návratu domu jsem zjistila, že v podšívce je díra a také že nefunguje zip u jedné kapsy. Kvůli tomu, ve stejný den, jsem se vrátila do obchodu, reklamovat nakoupené zboží. Reakce prodavače byla velmi nezdvořilá a neprofesionální. Dozvěděla jsem se, že mi bundu nevymění, protože jsem ji špatně používala. Když jsem reagovala a řekla, že jsem neměla vůbec příležitost ji použít, prodavač mě urazil a odmítl delší rozhovor.

Tím chci vyjádřit moji nespokojenost, a žádám o výměnu nebo opravu poškozeného výrobku. Doufám, že budu počítat s větším pochopením než v pobočce vašeho obchodu. Bunda nebyla levná, a v případě, že výměna nebo oprava nebude možná, budu žádat o vrácení peněz. Kromě toho doporučuji se zamyslet nad kvalitou chování vašich zaměstnanců. Doufám, že moje stížnost bude mít nějaké pozitivní konsekvence.

Z pozdravem

XYZ

3.6 KVALITATIVNÍ ANALÝZA PRACÍ STUDENTŮ NA ÚROVNI B1

Chyby v pracích studentů na úrovni B1 jsou rozděleny podle jazykové roviny, do níž patří.

3.6.1 CHYBY FONETICKÉHO RÁZU***a) Chyby v neohebných slovních druzích:***

- domu místo domů,
- takhe místo takhle,
- dřiv místo dřív,
- z místo ze,
- v vašim místo ve vašem.

b) Chyby v substantivech:

- zboží místo zboží,
- výměna místo výměna,
- přestavku místo přestávku,
- Pané místo pane,
- ve výši místo ve výši, ve vyší místo ve výši,
- Jarmílka místo Jarmila,
- prodavačka místo prodavačka,
- profesionality místo profesionality,
- bářvu místo barvu,
- podšívce místo podšívce,
- od pokládny místo od pokladny.

c) Chyby v adjektivech a pronominech:

- ušíta místo ušita/ušitá,
- zvlaštní místo zvláštní,
- užasnou místo úžasnou,
- upřimná místo upřímná,
- výrobená místo vyrobená,
- vážený místo vážený,
- vyšivaný místo vyšíváný.

d) Chyby ve verbech:

- odmítl místo odmítl,
- ukazala místo ukázala: možná interference polského příčestí minulého pokazala,
- vyjadřit místo vyjádřit,
- vratila místo vrátila,
- šlá místo šla,
- posílám místo posílám,
- svleknout místo svléknout,
- žádálá místo žádala,
- mužů místo můžu.

e) Chyby způsobené interferencí z polštiny:

- rukavech místo rukávech, rukavu místo rukávu, rukavy místo rukávy: interference polského krátkého vokálu ve slově rękaw,
- kořená místo kožená: interference polské formy zápisu hlásky ż a rz (obě mají stejnou výslovnost),
- tygodnem místo tygodnem: interference polského slova tygodnień,
- interference hláskové skladby polského slovesa używać:
 - používala místo používala,
 - použit místo použít,
- po příchodu místo po przychodu: možná interference polského przyjście.

Dílčí závěr

Opět se potvrdilo, že polským studentům činí potíže zapamatovat si, který vokál ve slově je dlouhý či krátký. Ty případy, kdy tímto zásahem došlo ke změně významu či mluvnických kategorií slova, jsou zpracovány v podkapitole o lexikálních nebo morfologických chybách.

Z prací polských studentů je obtížné vyvodit pravidlo, podle něž studenti umisťují dlouhé vokály. Častým nedostatkem je opomenutí délky vokálu v pádových koncovkách adjektivní deklinace, dále může chybět dlouhý vokál ve slabice ve slově, které je svým tvarem podobné polskému výrazu. Uvědomuji si, že řada chyb je individuálních a že souvisí se znalostí či neznalostí konkrétního slova či tvaru.

3.6.2 CHYBY PRAVOPISNÉHO RÁZU

a) Chyby způsobené interferencí polské pravopisné normy:

- s Vašími zaměstnacy místo zaměstnanci (způsob zápisu slabiky cy kvůli výslovnosti),
- Vážený Pané (ve zdvořilém oslovení se píše s velkým i apelativa rozvitá adjektivem s velkým počátečním písmenem),
- kořená místo kožená: interference polské formy zápisu hlásky ź a rz (obě mají stejnou výslovnost),
- 23 března místo 23. března,
- psaní dat číslicemi: 5. 06. 2014, 05. 06. 2014 místo 5. 6. 2014,
- stratily místo ztratily: interference polského tvaru stracić,
- v vašim místo ve vašem: interference polského zápisu předložky w.

b) Chyby způsobené interferencí vnitrojazykovou:

- profesionáality místo profesionality: vnitřní interference od slova profesionál, profesionální.

c) Další chyby:

- s Vašími zaměstnacy místo s Vašími zaměstnanci: kromě opomenutí hlásky n sufixu.

Dílčí závěr

Zde bylo nalezeno méně chyb týkajících se nesprávného zápisu, až na doklad zápisu slova kožená a psaní velké iniciály apelativa ve zdvořilém oslovení. Zato

se objevily chyby v zápisu data, které z povahy věci nemohly být odhaleny v pracích studentů úrovně A2.

3.6.3 CHYBY MORFOLOFICKÉHO RÁZU

a) Deklinace přivlastňovacího zájmena váš a můj:

- v vašim místo ve vašem: interference polského tvaru wyszym,
- vašého místo vašeho, v jednom z Vaších místo z Vašich, vaši adresa místo vaše adresa, Vašími místo s Vašimi, Váši místo Vaší, vaších zboží místo vašeho zboží, vašého místo vašeho, vaše místo vaší, Vašich místo vašich, vašého místo vašeho, v vašem místo ve vašem, do vaší místo do vaší: kombinace chyb ve kvantitě vokálů, míšení s deklinací adjektivní měkkou a nevhodné použití nevokalizované podoby předložky v,
- me místo mé, moje reklamace místo moje reklamace: možná kontaminace kontrahovaných a nekontrahovaných tvarů.

b) Interference polské deklinace přejatých substantiv na -cja:

- reklamaci místo reklamace (reklamacji),
- o vyřešení situaci (sytuacji),
- z kolekcí místo z kolekce (z kolekcji),
- odmítla moji reklamace místo reklamaci (reklamację).

c) Chyba v čísle:

- změna čísla: vaších zboží místo vašeho zboží.

d) Interference polské tvrdé deklinace adjektivní:

- jedina místo jediná (jedyna),
- jaka místo jaká,
- ul. Sněžna místo Sněžná,
- nezdvořila místo nezdvořilá,
- nějaké místo nějaké,
- nespokojena místo nespokojená,
- v jedne místo v jedné,
- kladne místo kladné,
- neprofesionální místo neprofesionální (možná interference tvaru N pl. pro rod mužskoosobový),
- me místo mé.

e) Interference polské deklinace přejatých neuter na -um:

- v Obchodním centrum místo v Obchodním centru.

f) Změna hlásky způsobila změnu v pádě a/nebo čísle:

- s reakci místo s reakcí (A sg. místo I sg., chyba v rekcí),
- vyřízení stížností místo stížnosti (G pl. místo G sg.),
- kůži místo kůže (D sg. místo G sg.),
- ve výši místo ve výš (I sg. místo L sg., chyba v rekcí).

g) Změna hlásky ve slovesném tvaru:

- děkují místo děkuji, doporučují místo doporučuji, kupují místo kupuji,
- musíte místo musíte: možná interference polského tvaru musicie,
- žádám místo žádám: možná interference polské osobní koncovky –am,
- nemůže místo nemůže: možná interference z polštiny, kde neproběhlo vyrovnání tvarů v paradigmatu (mogę, mozesz),
- o vracení místo o vrácení: změna hlásky způsobí změnu vidu tohoto substantiva verbálního.

h) Interference polské deklinace jmenné:

- v kapsi místo v kapse, (kieszeń, kieszeni): možná interference deklinace polského ekvivalentu,
- výměni místo výměny.

ch) Interference vnitrojazyková:

- bez dír místo bez děr: interference vnitrojazyková ostatních tvarů paradigmatu.

i) Další chyby:

- z kapsí místo z kapes,
- zboží místo zboží.

Dílčí závěr

Pravděpodobně vlivem vyšší úrovně studentů nebylo nalezeno takové množství chyb morfologických. Ubylo chyb v používání vidu, také se v těchto pracích nevyskytlo tolik případů použití osobní koncovky –am, méně chyb bylo ve tvarech slovesa muset a moci, zato se objevilo několik případů použití nevhodné osobní koncovky u sloves 3. třídy (kupovat) v 1. osobě sg. Deklinace substantiv se obešla bez větších odchylek, potvrdilo se však, že polští studenti mají problém s deklinací přivlastňovacích zájmen. Vysoký výskyt chyb v deklinaci zájmena váš vyplývající především z interference to jen potvrzuje. Taktéž přibývalo chyb v deklinaci adjektivní tvrdé (absence kvantity vokálu v koncovce), což bych vzhledem k úrovni B1 považovala za závažnější nedostatek.

3.6.4 CHYBY SLOVOTVORNÉHO RÁZU

a) Chyby vzniklé interferencí z polštiny:

- ukazala místo ukázala: možná interference polského přičestí minulého pokazala,
- vyrobení místo výroba: interference polské tendence tvořit substantiva verbální,
- sportová místo sportovní:, interference polského sufixu (sportowy),
- kupila místo koupila: utvořeno od polského kmene (kupi-),
- odůvozněním místo odůvodněním: možná vliv polské spřežky dz.

b) Chyby vzniklé interferencí vnitrojazykovou:

- vyměna místo výměna, vyměnu místo výměnu: neproběhla změna krátkého vokálu v dlouhý v procesu derivace, možná interference tvaru infinitivu vyměnit,
- používáním místo používáním: možná vnitřní interference způsobená zvolením špatného základového slova (používaný místo používán),
- vratila místo vrátila: možná interference tvaru infinitivu vracet,
- páne místo pane: interference vnitrojazyková – vliv zbytku paradigmatu slova pán,
- výrobena místo vyrobena: možná interference slova výroba.

c) Chyby způsobené nevhodných použitím slovotvorného formantu se/si:

- že si vážně musíte přemýšlet o místo že vážně musíte popřemýšlet o: možná interference polského rozmyšláč o kombinováno s chybou ve slovotvorném formantu si,
- všimnout místo všimnout si: možná interference polského zauważyć,
- rozhodla si místo rozhodla se.

d) Další chyby:

- odbočka místo pobočka: záměna prefixů,
- běhla místo běžela: volba nevhodné podoby kmene (běh- místo běha-).

Dílčí závěr

Kvantita vokálů v rovině slovotvorné může působit interferenčně tím způsobem, že tvar slova příbuzného ztěžuje derivaci slova jiného (např. výroba a výrobena), nebo ostatní tvary paradigmatu ovlivní tvar jednoho pádu, v němž se objevuje hlásková nepravidelnost (např. dír místo děr, páne místo pane).

Vliv polštiny na tvoření českých slov polskými studenty nelze opomenout; v tomto vzorku deseti prací byl však výskyt chyb tohoto typu nižší než u předchozí skupiny.

3.6.5 CHYBY LEXIKÁLNÍHO RÁZU

a) Chyby vzniklé interferencí z polštiny:

- od včera místo od včerejška: interference z polštiny, kde slovo wczoraj pouze přibere předložku od a substantivizuje se v neutrum, ale nedojde k použití substantivizovaného adjektiva včerejšek, odvozeného od slova včerejší,
- zvětšení profesionality místo zvýšení profesionality: interference polského sousloví zwiększenie profesjonalizmu (v překladu doslovně zvětšení),
- domu místo domů: možná interference z polského tvaru do domu (domu),
- domu místo doma: možná interference z polského tvaru w domu (doma),
- pozitivní konsekvence místo pozitivní důsledky,
- Šanovný místo Vážený: převedení polského slova do české hláskové podoby a jeho použití ve stejném významu (šanovati ve staročestně znamenalo také uctívati),
- moje reklamace nezůstala přijata místo nebyla přijata, zůstala poškozena místo byla poškozena: interference polského zostać ve významu být,
- lamovka místo lemovka: interference slova lamówka (lemovka),
- nechtěl podat místo nechtěl sdělit: možná interference z polského podać (uvést),
- možna místo možná,
- že si vážně musíte přemýšlet o místo že vážně musíte popřemýšlet o: možná interference polského rozmyślać o kombinováno s chybou ve slovotvorném formantu si,
- funkcjonováním místo fungováním: interference polského slova funkcjonowanie.

b) Změna hlásky měnící význam slova:

- ve vyšší místo ve výši (v tom případě by zde byla pravopisná chyba – ve vyšší místo ve vyšší),
- stálo místo stalo,
- Váší místo Vaší,
- užasnou a úžasnou,
- milé místo mile,
- ušíta místo ušita nebo ušitá,
- klidné vyřízení místo kladné vyřízení,
- delší místo další,
- ni místo ani.

c) Použití nevhodného slova:

- byla udělana místo způsobena,
- udělaná z kůže místo vyrobená z kůže,
- tím místo tímto.

d) Další chyby:

- jsem koupila místo jsem si koupila: nepoužití slovotvorného sufixu se/si změnil význam,

- nedovolil mi dojít k slovu místo nepustil mě ke slovu: nevhodně použití sloveso ve frazému,
- neodpovídá dosahnuté kvalitě místo nedosahuje odpovídající kvality: kontaminace.

Dílčí závěr

Interference lexikální se také zde ukázala jako silný slohotvorný činitel. Velmi zajímavým příkladem je použití polských lexémů v české hláskové podobě (např. Šanovný, funkcjonování) nebo chyba v hlásce, jež změní význam slova (např. klidný a kladný). Několik chyb také způsobila již několikrát zmiňovaná kvantita českých vokálů. Ačkoliv se dle mého jedná spíše o chybu fonetickou, změnila v tomto případě význam slova, proto byla tyto příklady taktéž zařazeny do této kategorie.

Ojedinelý je také výskyt frazému. Taktéž jako v předchozím vzorku v něm byla učiněna chyba.

3.6.6 CHYBY SYNTAKTICKÉHO RÁZU

a) Chyby ve slovosledu enklitik:

- ale nemůže nic s tím udělat místo ale nemůže s tím nic udělat,
- a proto píšu Vám místo a proto vám píšu,
- samozřejmě chtěla jsem místo samozřejmě jsem chtěla,
- což podle zákona by měl udělat místo což by podle zákona měl udělat,
- dovoluji si napsat Vám místo dovoluji si Vám napsat,
- že nevymění mi bundu místo že mi bundu nevymění,
- proto chtěla bych poprosit Vás místo proto bych Vás chtěla poprosit,
- doporučují se zamyslet místo doporučuji zamyslet se, a jsem ji oblékla místo a oblékla jsem ji,
- protože jsem vůbec ji ještě nepoužívala místo protože jsem ji ještě vůbec nepoužívala,
- dalšího dne ještě jednou jsem byla místo dalšího dne jsem byla ještě jednou,
- ale prodavačka mi odmítla vyměnit bundu místo ale prodavačka mi odmítla bundu vyměnit,
- že špatně jsem ji používala místo že jsem ji špatně používala,
- a vůbec nechtěla mi pomoci místo a vůbec mi nechtěla pomoci,
- když není to možné místo když to není možné,
- a proto zboží je místo a proto je zboží,
- tak prodavačka nechtěla mě poslouchat místo tak mě prodavačka nechtěla poslouchat,
- prodavačka chovala se místo prodavačka se chovala,

- mělo už vadu, když jsem místo mělo vadu, už když jsem.

b) Chyba v rekci:

- nemůžu být spokojená z vašeho zboží místo nemůžu být spokojená s vaším zbožím,
- vyřízení mé reklamaci místo mé reklamace,
- kontaktovat s ředitelem místo ředitele: možná interference polského kontaktować się z kymś,
- všimněte si to místo všimněte si toho: interference z polského zauważyć coś (A),
- jsem hvězdou místo jsem hvězda: interference polského instrumentálu,
- stála za místo stála nebo byla za (o ceně): možná kontaminace obou způsobů vyjádření,
- odmítnout výměny místo výměnu: interference polské rekce.

c) Genitiv záporový:

- nesepsal ani reklamačního protokolu místo nesepsal ani reklamační protokol,
- nemůžu zapnout bundy místo nemůžu zapnout bundu.

e) Odchytky od větné stavby:

- nevhodná elize: jsem ji vůbec nepoužívala místo že jsem ji vůbec nepoužívala,
- vynechání elize: a další den jsem se tam vrátila a zase žádala jsem o výměnu místo a zase jsem žádala o výměnu.

f) (Ne)použití věty vedlejší:

- nevhodné použití vedlejší věty: jemné, když se ho dotýká místo jemné na dotek,
- aby ji vyměnit místo abych ji vyměnila: interference polské infinitivní konstrukce.

Dílčí závěr

Již na první pohled je zřejmé, že v pracích studentů úrovně B1 ubylo chyb v rovině syntaktické, konkrétně např. ve tvoření vedlejších vět účelových uvozených spojkou aby, jež nejsou nahrazovány pro polštinu typickou infinitivní konstrukcí, a také se snížil počet výskytů genitivu záporového, nadužívaného v pracích studentů o úroveň nižší. Nedochovalo již k elizi sponového slovesa ani k nadužívání ukazovacích zájmen.

Velkým problémem pro tyto studenty však stále byl slovosled enklitik, a to především zájmena se a tvarů pomocného slovesa být. Tento jev je nejspíše zapříčiněn polským slovosledem.

3.6.7 NEDOSTATKY STYLIZAČNÍ

Také studenti na úrovni B1 se dopustili stylizačních chyb. Stejně jako v analýze prací studentů na úrovni A2 i zde budou tyto chyby pouze doloženy, nikoliv hodnoceny a tříděny:

- píšů místo (ve formálním dopise vhodnějšího) píšů,
- den dřív místo o den dřív: interference polského dzień wczesniej,
- pozitivní konsekvence místo pozitivní důsledky,
- použití nevhodné předložky ve správném pádě: v konci místo na konci,
- vyměnit bundu na stejnou místo za stejnou: interference z polštiny (wymienić na),
- z pozdravem místo s pozdravem,
- že nemůže mi tu bundu vyměnit místo že mi tu bundu nemůže vyměnit,
- při ulici místo na ulici: interference polského przy ulicy,
- v různých místech místo na různých místech: interference polského w różnych miejscach.

3.7 POROVNÁNÍ ZNALOSTÍ STUDENTŮ S POŽADAVKY NA ÚROVEŇ B1

Jedním z úkolů praktické části této diplomové práce je porovnat, zda výsledky studentů dosahují deklarované úrovně B1 podle SERR.

Studenti dostali za úkol napsat stížnost, vysvětlit v ní její příčiny, navrhnout řešení, vše formálně a zdvořile. Dle mého názoru všichni studenti zadání splnili – všem se podařilo vysvětlit důvod stížnosti, popsat situaci i navrhnout řešení. Prokázali tedy, že jsou schopni formální komunikace v češtině jako cizím jazyce v oblasti společenského styku při nakupování.

V těchto pracích se vyskytovalo méně chyb lexikálních, morfologických i chyb v rekcí sloves, nicméně stále studentům činil problémy slovosled enklitik a kvantita českých vokálů.

Vzhledem k tomu, že sem referenční úroveň češtiny jako cizího jazyka pro úroveň B1 neměla k dispozici, dovednosti a znalosti této skupiny studentů budou srovnávány s požadavky na úroveň A2 a v potaz bude brán i fakt, že studenti úrovně B1 by měli tyto požadavky splňovat a mít již určitou nástavbu.

Požadavky na úroveň A2, jejichž výskyt byl sledován v pracích studentů úrovně A2, budou posouzeny z hlediska, zda je splňují studenti úrovně B1, a doplněny o kompetence, jež mají tito studenti navíc:

- podali popis (konkrétně bundy),
- napsali vypravování o situaci vedoucí ke stížnosti,
- nedokázali vždy přesně formulovat větu s důrazem na určité slovo,
- používali prostředky zdvořilého oslovení,
- vyjadřovali souhlas či nesouhlas s určitým tvrzením a vlastní názor a argumentovali,
- vyjadřovali různé stupně jistoty či nejistoty a možnost či nemožnost,
- vyjadřovali schopnost či neschopnost, různý stupeň nutnosti,
- vyjadřovali různý stupeň chtění, přání či zájmu, potěšení, libosti či nelibosti a spokojenosti,
- používali jazykové prostředky k uvádění příkladů (například), ke zdůraznění (především),
- používali různé formy vyjádření existence v prostoru a čase, různých forem kvality a kvantity, různých forem duševních pochodů a vztahů ke skutečnosti,
- používali deiktické prostředky,
- používali pojmy týkající se nakupování a oblečení,
- používali ustálená slovní spojení používaná v těchto situacích,
- používali pojmy týkající se vztahů s lidmi,
- použili ukazovací zájmena ve spojení se slovesem být,
- nevynechávali sponová slovesa,
- rozlišovali kategorie pádu, čísla a jmenného rodu, dále osobu, číslo, čas, způsob, vid a slovesný rod,
- používali pravidelná i nepravidelná slovesa ve všech slovesných způsobech prézenta a préterita,
- kromě citoslovcí používali všechny slovní druhy,
- tvořili věty jednoduché i souvětí,
- používali slovtvorné prostředky a způsoby (např. gradace adjektiv, adverbíí, derivace),
- dokázali napsat text takovým způsobem, aby dosáhli vytčeného cíle v dané komunikační situaci,
- dokázali rozčlenit text na odstavce a na úvod, tělo textu a závěr,
- upravili text jako formální dopis se všemi náležitostmi.

Po porovnání písemných prací mohu konstatovat, že posun v úrovni vědomostí a kvality podaného výkonu oproti výkonu studentů úrovně A2 je zřetelný. Studenti úrovně B1 mají bohatší slovní zásobu, jejich písemný projev se všeobecně více podobá projevu rodilých mluvčích. Nicméně bez chyb se jejich práce neobešly a nejčastěji se objevily v rovině hláskoslovné a ve slovosledu enklitik.

3.8 NÁVRHY NA ODSTRANĚNÍ CHYB

Nedílnou součástí této diplomové práce je také tato podkapitola, v níž se pokusím představit cvičení, rady, poučky a další opatření, které polským studentům mohou pomoci k odstranění chyb v českých projevech. Jak již bylo několikrát zmíněno, nejčastějšími chybami jsou odchylky od správného slovosledu enklitik, chyby v kvantitě vokálů a deklinace přivlastňovacích zájmen můj a váš. Pro každý z těchto jevů se pokusím navrhnout stručný výklad, uvedu zdroj, do něž je možné nahlédnout, a odkáží na učebnici češtiny pro cizince, jež se daným jevem zabývá.

K dispozici mi byla učebnice *Chcete mluvit česky?* (Do you want to speak Czech?) od Heleny Remediosové a Elgy Čechové (lze ji sehnat také v polském překladu), *Survival Czech* od Soni Váchalové. K procvičování základních jevů je vhodná např. učebnice *Čeština nás baví* od Václava Víšky a Lucie Novákové nebo *Hry a aktivity pro výuku češtiny pro cizince* od Zdeny Malé. Pro úroveň A1-A2 lze využít učebnici *Český den* od Ondřeje Matuly (ačkoliv je určena spíše cizincům bez znalosti latinky). Pro středně pokročilé a pokročilé je vhodná konverzační příručka *Čeština pro život I.* a učebnice *Čeština pro život II.* od Aleny Nekovářové, *Čeština pro cizince a azylanty* (např. její *Cvičebnice B1*) od Jany Bischofové a Milana Hrdličky nebo *Čeština pro středně a více pokročilé* (viz zdroje).

3.8.1 SLOVOSLED ENKLITIK

Enklitika neboli příklonky jako většinou jednoslabičná bezpřízvučná slova nemohou stát na začátku věty, stojí za prvním větným členem. Zvláštní postavení má spojka –li, která se váže ke tvaru plnovýznamového slovesa.

Pokud se v jedné větě sejde více příklonek, řadí se za sebou v následujícím pořadí a nikdy mezi nimi nestojí přízvučné slovo:

1. tvary pomocného slovesa být při tvoření minulého času a kondicionálu,
2. zájmena reflexní se, si,
3. osobní zájmena v G, D a A (D se umísťuje před A),
4. zájmeno demonstrativní to (pouze v této formě),
5. adverbia tu, tam,

6. spojka však, totiž, tedy, proto.

a) *Já jsem se ho na to neptal. Nikdy jsme si je tam však nedali.*

b) *..., že se mu to nevyplatí. Kdybychom si to tam nedali,...*

c) *Proč ses ho na to ptal? Nechal byste mu to tu do zítřka?*

		1.	2.	3.	4.		5.	6.	
a) VĚTA HLAVNÍ	Já	<i>jsem</i>	<i>se</i>	<i>ho</i>	<i>na to</i>	neptal.			
	Nikdy	<i>jsme</i>	<i>si</i>	<i>je</i>	-	-	tam	však	nedali.
b) VĚTA VEDLEJŠÍ	že	-	<i>se</i>	<i>mu</i>	<i>to</i>	nevyplatí.			
	kdy+	<i>bychom</i>	<i>si</i>	-	<i>to</i>	-	tam	-	nedali,
c) OTÁZKA	Proč	<i>ses (jsi se)</i>		<i>ho</i>	<i>na to</i>	ptal?			
	Nechal	byste		mu	to	-	tu	-	do zítřka?

Tabulka 7 Slovosled enklitik

3.8.1.1 Příklady úloh určených k procvičení slovosledu enklitik

1. PODTRHNĚTE V NÁSLEDUJÍCÍCH VĚTÁCH ENKLITIKA A OČÍSLUJTE JE PODLE TOHO, KE KTERÉMU TYPU PŘÍKLONEK PATŘÍ (viz schéma). (Proszę podkreślić enklityki w następujących zdaniach oraz ponumerować je według ich przynależności do typu enklityk (patrz schemat wyżej).)

a) Jako malý jsem se nikdy nepral.

b) Až se budeš chtít podívat na ten film, řekni mi to.

c) Viděls někdy ten film?

d) Viděls to tu někdy?

e) Říkali jste, že se na to můžu podívat.

ŘEŠENÍ (rozwiązanie):

a) Jako malý 1. jsem 2. se nikdy nepral. = dvě enklitika za sebou, proto je nelze prohodit ani mezi ně umístit žádné přízvučné slovo. Slovesný tvar nepral je v této větě důležitá informace, proto je pro zdůraznění umístěn na konci věty.

b) Až 2. se budeš chtít podívat na ten film, řekni 3. mi 4. to. = *na tvary budoucího času slovesa být se pravidlo o enkliticích nevztahuje, proto může jít zvrtné zájmeno před něj. Dvě enklitika za sebou, nelze prohodit jejich pořadí ani mezi ně umístit přízvučné slovo.*

c) Viděl1.s někdy ten film? = *pomocný tvar slovesa je připojen k přičestí plnovýznamového slovesa vidět – plná forma zní: viděl jsi. Slovo film je v této větě důležitá informace, proto je pro zdůraznění umístěno na konci věty.*

d) Viděl1.s 4. to 5. tu někdy? = *pomocný tvar slovesa je připojen k přičestí plnovýznamového slovesa vidět – plná forma zní: viděl jsi. Slovo někdy je v této větě důležitá informace, proto je pro zdůraznění umístěno na konci věty. Tři enklitika za sebou, nelze změnit jejich pořadí ani mezi ně umístit žádné přízvučné slovo.*

e) Říkali 1. jste, že 2. se 4. na to můžu podívat. = *tři enklitika za sebou, nelze změnit jejich pořadí ani mezi ně umístit žádné přízvučné slovo.*

2. SEŘAĎTE SLOVA DO VĚT, DÁVEJTE SI POZOR NA POSTAVENÍ ENKLITIK. NĚKTERÉ VĚTY MAJÍ VÍCE NEŽ JEDNO SPRÁVNÉ ŘEŠENÍ. JE ROZDÍL VE VÝZNAMU TĚCHTO VĚT? (Proszę uporządkować słowa tak, by powstało poprawne zdanie, uważając jednocześnie na pozycję enklityk w nim. W niektórych zdaniach można znaleźć więcej niż jedno poprawne rozwiązanie. Czy jest jakaś różnica w znaczeniu przytoczonych zdań?)

a) přivést večer jsem nechal si večeři pizzu k

b) v ztratili procházce lese včera při jsme

c) se musel od to dozvědět tvé kamarádky

d) jsem tam dortu nechala mu kousek

ŘEŠENÍ (rozwiązanie):

a) Nechal jsem si včera večer k večeři přivést pizzu.

Včera večer jsem si k večeři nechal přivést pizzu.

Nechal jsem si včera večer přivést pizzu k večeři.

b) Včera jsme se ztratili při procházce v lese.

Včera při procházce jsme se ztratili v lese.

Ztratili jsme se včera v lese při procházce.

Ztratili jsme se včera při procházce v lese.

c) Musel se to dozvědět od tvé kamarádky.

Od tvé kamarádky se to musel dozvědět.

d) Nechala jsem mu tam kousek dortu.

Kousek dortu jsem mu tam nechala.

Více o slovosledu enklitik a slovesných tvarů např. díle Milady Čadské *Čeština jako cizí jazyk* (s. 230, viz zdroje), *Čeština – řeč a jazyk* (s. 342-344), v *Češtině pro středně a více pokročilé* (s. 111-114).

3.8.2 SLOVOSLED SLOVESNÝCH TVARŮ

V rámci této problematiky se taktéž uplatňují pravidla o slovosledu enklitik, jelikož tvary pomocného slovesa být v minulém čase a kondicionálu a reflexivní zájmena jsou enklitika. Pokusím se navrhnout vzorce slovosledu slovesných tvarů i s enklitiky (zájmena reflexivní, tvary pomocného slovesa být), poté schéma rozšířím i o zbylé druhy enklitik.

a) JÁ JSEM SE MUSEL PODÍVAT: osobní zájmeno + pomocné sloveso být + reflexivní zájmeno + fázové, modální sloveso, dát, nechat + infinitiv

JÁ JSEM MUSEL ZAČÍT CHODIT: osobní zájmeno + pomocné sloveso být + modální + fázové + infinitiv

JÁ JSEM SE NA TO TEDY MUSEL PODÍVAT: osobní zájmeno + pomocné sloveso být + reflexivní zájmeno + ukazovací zájmeno to + spojka tedy + modální sloveso + infinitiv

PRAVIDLO: Pokud se ve větě objevuje v pozici podmětu osobní zájmeno a není zdůrazněno, takže by stálo na konci věty, stojí na začátku řady slovesných tvarů a enklitik.

b) MUSEL JSEM SE PODÍVAT (já): fázové, modální sloveso, dát, nechat + pomocné sloveso být + reflexivní zájmeno + infinitiv (+osobní zájmeno)

MUSEL BYCH SE PODÍVAT (já): fázové, modální sloveso, dát, nechat + pomocné sloveso být + reflexivní zájmeno + infinitiv (+ osobní zájmeno)

MUSEL BYCH SE NA TO PODÍVAT: fázové, modální sloveso, dát, nechat + pomocné sloveso být + reflexivní zájmeno + ukazovací zájmeno to + infinitiv

BYLA JSEM PŘESVĚDČENA O JEHO PRAVDĚ: tvar plnovýznamového slovesa být v určitém tvaru + tvar pomocného slovesa být + druhá část příčestí trpného + zbytek věty.

PRAVIDLO: Pokud ve větě osobní zájmeno není nebo je na konci, jako první ze slovesných tvarů stojí tvar určitý plnovýznamového, modálního nebo fázového slovesa.

c) I KDYŽ JSEM SE MUSEL PODÍVAT: pomocné sloveso + reflexivní zájmeno + fázové, modální, dát, nechat + infinitiv

d) BUDU SE MUSET PODÍVAT: pomocné sloveso být v budoucím čase + reflexivní zájmeno + modální, fázové sloveso, dát, nechat + infinitiv

BUDU MUSET ZAČÍT CHODIT: pomocné sloveso být v budoucím čase + modální + fázové sloveso, dát, nechat + infinitiv

BUDU SE NA TO TEDY MUSET PODÍVAT: pomocné sloveso být v budoucím čase + reflexivní zájmeno + ukazovací zájmeno + spojka tedy + modální + infinitiv

BUDU TAM MUSET ZAČÍT CHODIT: pomocné sloveso být v budoucím čase + adverbium tam + modální sloveso + fázové sloveso + infinitiv

PRAVIDLO: Pomocné sloveso být v budoucím čase se nechová jako příklonka.

e) JÁ SE BUDU MUSET PODÍVAT: osobní zájmeno + reflexivní zájmeno + pomocné sloveso být v budoucím čase + fázové/+ modální sloveso + infinitiv

JÁ BUDU MUSET ZAČÍT CHODIT: osobní zájmeno + pomocné sloveso být v budoucím čase + modální + fázové sloveso + infinitiv

JÁ SE NA TO VŠAK BUDU MUSET PODÍVAT: osobní zájmeno + reflexivní zájmeno + ukazovací zájmeno + spojka + tvar pomocného slovesa být + modální sloveso + infinitiv

PRAVIDLO: Pokud se ve větě objevuje v pozici podmětu osobní zájmeno a není zdůrazněno, takže by stálo na konci věty, stojí na začátku řady slovesných tvarů a enklitik, za ním stojí buď reflexivní zájmeno nebo tvar budoucího času pomocného slovesa být, za ním infinitiv.

	osobní zájmeno, adverbium spojka, podřadicí, částice	1. pomocné sloveso být kromě budoucích o času	2. reflexivní zájmeno se, si	3. osobní zájmeno v dativu	4. ukazovací zájmeno to	5. tam, tu	6. však, tedy		
a)	Já	jsem	se					musel podívat.	
	Já	jsem	se		na to		tedy	musel podívat	
b)	Musel	jsem	se					podívat	(já).
	Musel	bych	se		na to			podívat	(já).
	Byla	jsem						přesvědčena o jeho pravdě	
c)	I když	jsem	se					musel podívat.	
d)	Budu		se		na to		tedy	muset podívat.	
e)	Já		se		na to		však	budu muset podívat	

Tabulka 8 Slovosled enklitik a slovesných tvarů

3.8.2.1 Příklady úloh určených k procvičení slovosledu slovesných tvarů

1. SEŘAĎTE SLOVA DO VĚT PODLE ZADÁNÍ. *(Proszę uporządkować słowa w zdaniach według zadania tak, by powstało poprawne zdanie)*

a) *Složte větu a dejte důraz na zájmeno já: (Proszę uporządkować słowa w zdaniu, kładąc nacisk na właściwą pozycję zaimka já.)*

nikdy se nechtěl takového já jsem nic udělat

budu já muset to podívat jít se na

b) *Z uvedených slov složte větu vedlejší a vymyslete k ní větu hlavní: (Proszę uporządkować słowa w zdaniu podrzednym, tworząc do niego zdanie nadrzedne.)*

to víkendu řešit že o bude

c) Složte dvě věty: první s příslovcem už a druhou větu bez příslovce už: (Proszę utworzyć dwa zdania: pierwsze zawierające przysłówek už, drugie bez niego.)

učit budu začít muset už se

d) Složte dvě věty: první s příslovcem tam a ve druhé větě nahrad'te toto příslovce názvem konkrétního místa: (Proszę utworzyć dwa zdania: pierwsze zawierające przysłówek tam. W drugim zdaniu proszę zastąpić przytoczony przysłówek nazwą konkretnego miejsca.)

bychom tam podívat chtěli se

ŘEŠENÍ (rozwiązanie):

1. a) Já jsem nikdy nic takového nechtěl udělat. Já jsem nic takového nikdy nechtěl udělat. Nikdy jsem nic takového nechtěl udělat já.

Budu se na to muset jít podívat já. Já se na to budu muset jít podívat.

1. b) Řekl/slíbil/prohlásil/zakřičel atd., že to bude řešit o víkendu (řešit to bude o víkendu).

1. c) Už se budu muset začít učit.

Budu se muset začít učit.

1. d) Chtěli bychom se tam podívat.

Chtěli bychom se podívat k moři.

Postavení enklitik ve větě se nemění. Pokud jich je ve větě více, řadí se stále ve stejném pořadí a nemůže mezi ně být vložen žádný další větný člen.

Pořadí slovesných tvarů ve větě závisí na tom, na který jeho člen chceme dát důraz. Tato problematika je značně složitá, a aby ji mohl cizojazyčný student dokonale zvládnout, si žádá časté procvičování.

K procvičování slovosledu slovesných tvarů a enklitik může posloužit např. *Čeština pro středně více pokročilé* (s. 11-12, 24-27, 29, 141-146).

3.8.3 DEKLINACE PŘIVLASTŇOVACÍHO ZÁJMENA VÁŠ

Polským studentům činilo potíže zapamatovat si jednak kvalitu, jednak kvantitu vokálů při deklinaci přivlastňovacího zájmena váš. Vzhledem k podobnosti deklinace tohoto zájmena s přivlastňovacím zájmenem náš se tato pravidla dají aplikovat také na něj.

	singulár			plurál		
	mužský	střední	ženský	mužský	ženský	střední
NOMINATIV	váš wasz	vaše wasze wasza		vaši wasi	vaše wasze	
GENITIV	vašeho waszego		vaší waszej	vašich waszych		
DATIV	vašemu waszemu		vaší waszej	vašim waszym		
AKUZATIV	vašeho, váš waszego wasze		vaši waszą	vaše waszych wasze		
VOKATIV	váš wasz	vaše wasze wasza		vaši waszy	vaše wasze	
LOKÁL	vašem waszym		vaší waszej	vašich waszych		
INSTRUMENTÁL	vaším waszym		vaší waszą	vašimi wyszymi		

Tabulka 9 Deklinace přivlastňovacího zájmena váš

V singuláru jsou dlouhé vokály v koncovce instrumentálu ve všech rodech, ve tvarech mužského rodu je dlouhý vokál ve kmeni v nominativu a akuzativu (váš, váš), v koncovce jen v instrumentálu. Ve tvarech ženského rodu ve kmeni není ani jednou dlouhý vokál, v koncovkách genitivu, dativu, lokálu a instrumentálu dlouhý vokál. Ve tvarech neutra je ve kmeni vždy krátký vokál, v koncovce je dlouhý vokál jen v instrumentálu. V plurálu není ani jeden dlouhý vokál ve kmeni ani v koncovce.

PRAVIDLA:

- a. ve tvaru váš je vždy dlouhý vokál, ve zbytku tvarů je vokál krátký,
- b. koncovky -e, -eho, -emu mají vždy krátký vokál,
- c. koncovka -ego, -emu je v češtině tam, kde v polštině (G a D sg. M. a N., A sg. M. živ.)
- d. koncovka -ím je ve všech třech rodech v instrumentálu singuláru,
- e. koncovky plurálu jsou stejné v genitivu, dativu, akuzativu, lokálu a instrumentálu u všech třech rodů (-ich, -im, -e, -ich, -imi),
- f. tvary ženského a středního rodu v plurálu jsou stejné,
- g. ve tvarech ženského rodu singuláru jsou kromě nominativu (-e) a akuzativu (-i) koncovky -í,
- h. koncovky rodu středního a mužského mají v genitivu, dativu, lokálu a instrumentálu stejné (-eho, -emu, -em, -ím),
- i. v plurálu není ani jeden dlouhý vokál ve kmeni ani v koncovce.

3.8.3.1 Příklady úloh určených k procvičení deklinace přivlastňovacího zájmena váš

1. URČETE, O TVAR KTERÉHO PÁDU, ČÍSLA A RODU SE JEDNÁ. (Proszę określić formę przypadku, liczby oraz rodzaju zaimka *w*ász)

- a) vašemu
- b) vaším
- c) vašimi
- d) vašich
- e) vaši
- f) vaší

ŘEŠENÍ (rozwiązanie):

- a) vašemu: D sg. M nebo N,
- b) vaším: I sg. M nebo N,
- c) vašimi: I pl. M, F nebo N,
- d) vašich: G nebo L pl. M, F nebo N,
- e) vaši: A sg. F,

f) vaší: G, D, L, I sg. F.

2. PŘELOŽTE DO ČEŠTINY A URČETE PÁD, ČÍSLO A ROD ZÁJMENA VÁŠ. (Proszę przetłumaczyć wyrazy na język czeski oraz określić przypadek, liczbę oraz rodzaj zaimka váš.)

- a) bez waszej żony nie pójdziemy
- b) mówimy o waszym kotu
- c) jedziemy waszym samochodem
- d) widzę wasz dom
- e) nie ma waszej mamy w pracy
- f) wasze dzieci nie chcą spać
- g) oglądałem waszą telewizję

ŘEŠENÍ (rozwiązanie):

- a) bez waszej żony nie pójdziemy: bez vaší ženy nepůjdeme (G sg. F),
- b) mówimy o waszym kotu: mluvíme o vaší kočce (L sg. F),
- c) jedziemy waszym samochodem: jedeme vaším autem (I sg. M),
- d) widzę wasz dom: vidím váš dům (A sg. M),
- e) nie ma waszej mamy w pracy: vaše máma není v práci (N sg. F),
- f) wasze dzieci nie chcą spać: vaše děti nechtějí spát (N pl. F),
- g) oglądałem waszą telewizję: díval jsem se na vaši televizi (A sg. F).

Více o deklinaci zájmen např. ve *Stručné mluvnici české (s. 90-95)* nebo v *Čeština – řeč a jazyk (s. 224-232)*.

3.8.4 DEKLINACE PŘIVLASTŇOVACÍHO ZÁJMENA MŮJ

Značná míra interference se objevuje ve tvarech přivlastňovacích zájmen, respektive použití kontrahovaných a nekontrahovaných tvarů. Svými jednotlivými tvary v paradigmatu se zájmeno můj podobá zájmenu tvůj a svůj, na než se následující výklad může vztáhnout také.

	SINGULÁR			PLURÁL		
	mužský	střední	ženský	mužský	ženský	střední
NOMINATIV	můj	mé, moje	má, moje	mí, moji	mé, moje	
	můj	moje, me	moja, ma	moi	moje, me	
GENITIV	mého	mého	mé, mojí	mých		
	mojeho, mego	mojeho, mego	mojej, mej	moich, mych		
DATIV	mému		mé, mojí	mým		
	mojemu, memu		mojej, mej	moim, mym		
AKUZATIV	mého, můj	mé, moje	mou, moji	mé, moje	mé, moje	
	mojeho	moje, me	moją, mają	moich, mych	moje, me	
VOKATIV	můj	mé, moje	má, moje	mí, moji	mé, moje	
	můj	moje, me	moja, ma	moi	moje, me	
LOKÁL	mém		mé, mojí	mých		
	moim, mym		mojej, mej	moich, mych		
INSTRUMENTÁL	mým		mou, mojí	mými		
	moim, mym		moją, mają	moimi, mymi		

Tabulka 10 Deklinace přivlastňovacího zájmena můj

PRAVIDLA:

a) Nestažené tvary se používají pouze v ženském rodě singuláru, v mužském rodě se používají jen tvary stažené, v neutru se používají nestažené tvary jen v nominativu, akuzativu (a vokativu). V plurálu se nestažené tvary používají jen v nominativu, akuzativu a vokativu.

b) Tato zájmena (a jejich stažené tvary) se skloňují podle deklinace adjektivní tvrdé, kromě nominativu, akuzativu a vokativu:

např. můj, mého = mladého, mému = mladému, mého = mladého, mém = mladém, mým = mladým,

mí = mladí, mých = mladých, mým = mladým, mé = mladé, mých = mladých, mými = mladými.

3.8.4.1 Příklady úloh určených k procvičení deklinace přivlastňovacího zájmena můj

DOPLŇTE DO TEXTU SPRÁVNÝ TVAR ZÁJMENA MŮJ, TVŮJ NEBO SVŮJ. (Proszę wpisać do tekstu poprawną formę zaimka mój, twój oraz swój.)

Každý den si oblékám a)_____ oblíbený svetr. b)_____ spolužáci se mi za tento c)_____ zvyk posmívají, ale je to prostě d)_____ přirozenost. Když se naštvu, říkám si v duchu: „Koukněte se na e)_____ oblečení! Když vidím tu f)_____ žlutou sukni, chce se mi zvracet!“ Ale protože jsem slušný a chci mít se g)_____ spolužáky dobré vztahy, nechávám si h)_____ názory pro sebe.

a) svůj	svého	svojeho,
b) Moji/Mí	Moje/Mé	Moji/Mé,
c) můj	mojeho	mého,
d) můj	má/moje	má/moja,
e) tvoje/tvé	svoji/sví	svoje/své,
f) tvojou	tvoji/tvé	tvoji/tvou,
g) svojimi/svými	svými	svojema/svýma,
h) moje/své	svý/své	svoje/své.

ŘEŠENÍ (rozwiązanie):

a) svůj, b) Moji/Mí, c) můj, d) má/moje, e) svoje/své, f) tvoji/tvou, g) svými, h) svoje/své.

Více o deklinaci zájmen např. ve *Stručné mluvnici české* (s. 90-95) nebo v *Čeština – řeč a jazyk* (s. 224-232), v *Češtině pro středně a více pokročilé* (s. 89-93, 104, 132-135), *Češtině pro cizince a azylanty* (s. 41-51), v učebnici *Survival Czech* (s. 350, 575-576, 602-604).

3.8.5 KVANTITA VOKÁLŮ

Velmi frekventovanou chybou bylo nevhodné použití dlouhých vokálů. Čeština spolu se slovenštinou mají na rozdíl od polštiny dlouhé a krátké vokály. Vzhledem ke vzájemné podobnosti obou zkoumaných jazyků jsou polští studenti češtiny v nevýhodě, ovšem studenti češtiny z jiných zemí se rozdíl kvantity a kvality hlásek také musí naučit.

Jak již bylo také zmíněno jinde, u některých chyb lze dohledat příčinu jejich vzniku, v jiných případech se zdá (ne)umístění dlouhého vokálu zcela nelogické a jedná se o chybu z neznalosti, případně o prosté tipování.

Ty nedostatky, u nichž příčinu lze dohledat a lze v nich nalézt určité pravidlo, se pokusím objasnit a opět vymyslet krátké rady a cvičení, jež by mohly přispět k odstranění těchto vad. Zbylé chyby typu malý lze odstranit jedinež memorováním.

3.8.5.1 Adverbia

V pracích se několikrát objevil dlouhý vokál v sufixu, pomocí něhož bylo adverbium utvořeno od adjektiva. Možná polští studenti chybovali proto, že nacházeli určitý vztah mezi adverbium a adjektivem v neutru (milé, skvělé místo mile, skvěle).

PRAVIDLO: U adverbií odvozených od adjektiv se na konci slova vždy píše krátký vokál.

Více cvičení a výkladu na toto téma např. v *Češtině pro středně a více pokročilé* (s. 57-60, 66-67), v *Češtině pro cizince a azylanty* (s. 93-95, 120-122), v *Survival Czech* (s. 531-534, 729).

3.8.5.2 Adjektiva

Překvapivě více chyb ve tvaru adjektiv tvrdých se vyskytlo v pracích studentů na úrovni B1, což lze považovat za závažný nedostatek vzhledem k tomu, že odlišnost českých a polských adjektiv by studenti již měli znát a měli by si být vědomi interference vlastního jazyka na tvary české.

PRAVIDLO: U adjektiv deklinace adjektivní se ve všech koncovkách objevuje dlouhý vokál.

M sg.: mladý, mladého, mladému, mladého, mladý, mladém, mladým,

F sg.: mladá, mladé, mladé, mladou, mladá, mladé, mladou,

N sg.: mladé, mladého, mladému, mladé, mladé, mladém, mladým,

M pl.: mladí, mladých, mladým, mladé, mladí, mladých, mladými atd.

M sg.: jarní, jarního, jarmímu, jarní, jarní, jarním, jarmím,

M pl.: jarní, jarními, jarním, jarní, jarní, jarních, jarmími.

Jmenné tvary adjektiv jsou deklinovány pomocí deklinace jmenné příslušného rodu a vzoru. Jmenné tvary se v češtině užívají sice více než v polštině, ale děje se tak především u přivlastňovacích adjektiv. Ve valné většině případů je tedy vhodnější použít tvar složený podle deklinace adjektivní.

Více cvičení a výkladu na toto téma např. v *Češtině pro středně a více pokročilé* (s. 68-73, 80-82, 147-148), v *učebnici Čeština pro cizince a azylanty* (s. 36-40, 119-120), v *Survival Czech* (s. 308-311, 341-343, 719, 729-730, 733).

3.8.5.3 Změna kvantity vokálů při derivaci substantiv

Polským studentů taktéž činí problémy zapamatovat si, kam napsat dlouhý vokál v derivovaných substantivech. Jednou z možných příčin je nedostatečný náhled na slootovorné procesy v češtině, fakt, že studenti zkrátka nevědí, od kterého slova je utvořeno slovo jiné (u slov motivovaných).

Nemám informace o tom, jakým stylem probíhá výuka na krakovské univerzitě, nicméně se pokusím nastínit možný postup, který mi připadá vhodný k vysvětlení derivace v češtině a souvisejících změn ve kvantitě vokálů.

Vzhledem k tomu, že derivace je v češtině velmi frekventovaný slovotvorný způsob, možným řešením, jak si studenti mohou uvědomit utvářenost jednotlivých tvarů a získat určitý náhled na český slovotvorný systém, je metoda, kdy u odvozených výrazů je cílem najít jejich slova základová a určit změny, které se během procesu slovotvorby udály.

Tato metoda by mohla pomoci studentům k zapamatování pravidla, že při odvozování substantiv od sloves, která mají předponu vy-, na-, při-, u-, za-, pro-, někdy slovesa na do- a po-, se vokál v tomto prefixu prodlouží (vý-, ná-, pří-, ú-, zá-, prů-, dů-, pů-), např. výroba < vyrobít; výměna < vyměnit. Nikdy se nedlouží předpona roz-, nad-, pod-, bez-, mezi- (předpony s jednou slabikou zavřenou nebo dvouslabičné). Výjimky: náležet, záležet, záviset, závidět, nenávidět, příslušet, u nichž je dlouhá hláska v prefixu také v odvozeném substantivu.

Pravidlo o dlužení hlásek se ale netýká pouze substantiv derivovaných od sloves, ale také od substantiv tvořených těmito předponami (příjmení, zákulisí, výsluní).

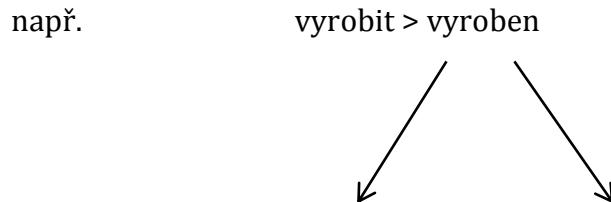
U dějových substantiv tvořených sufixem -ka se vokál v prefixu nedlouží, následuje-li slabika dlouhá (nabídka, ukázka, přihláška), kromě slov výpůjčka, zápůjčka, nálevka, námitka atd.

PRAVIDLO: Při odvozování substantiv od sloves s prefixem vy-, na-, při-, u-, za- je tento prefix většinou prodloužen.

Polští studenti se také mohou vlivem interference dopouštět nedostatků v deklinaci substantiv, např. zaměňování instrumentálu za nominativ a dalších. Více cvičení a výkladu na toto téma např. v *Češtině pro středně a více pokročilé* (s. 153-159, 168-169), *Češtině pro cizince a azylanty* (s. 8-35, 116-118), *Survival Czech* (s. 536, 730-732).

3.8.5.4 Změna kvantity vokálů při derivaci dalších deverbativ

Naopak u odvozování substantiv a adjektiv verbálních, což je velmi frekventovaný jev v polštině, k prodloužení nedochází. Substantivum verbální je odvozeno od příčestí trpného, od něhož je odvozeno také adjektivum:

substantivum verbální: vyrobení, adjektivum: vyrobený

Tvary příčestí trpného jsou tvořeny sufixy -en, -n a -t. Tyto koncovky se připojují k minulému kmeni: utvoříme příčestí minulé, odtrhneme sufix -l a místo něj ke kmeni připojíme jeden z uvedených sufixů. Ve tvaru příčestí utvořeného od infinitivu na -at, -át, -ovat je před sufixem dlouhý vokál. Např.:

nesl > nesen, bral > brán, pekl > pečen, mazal > mazán, umřel > umřen,
 tiskl > tištěn/tisknut, minul > minut, začal > začat,
 kryl > kryt, kupoval > kupován,
 prosil > prošen, trpěl > trpěn, sázel > sázen,
 dělal > dělán.

Distribuci těchto sufixů nelze nijak odůvodnit a je nutné si ji zapamatovat.

Jak je vidět výše, u některých sloves je v příčestí trpném dlouhý vokál á. Tento vokál se zkracuje, pokud je od tohoto tvaru tvořeno adjektivum: dělán > dělaný, kupován > kupovaný, mazán > mazaný, brán > braný. U ostatních sloves k vytvoření tohoto typu adverbíí stačí přidání koncovky -ý (nesený, pečený, tištěný, začatý atd.).

Od příčestí trpného je také tvořeno deverbativní substantivum, stačí připojit koncovku -í (nesení, mazání, umření, tištění, krytí, kupování, ale braní, začetí).

Verbální adjektiva lze utvořit také od tvarů přechodníku přítomného i minulého, konkrétně od tvaru pro rod ženský a střední v singuláru:

OD PŘECHODNÍKU MINULÉHO: přeživši > přeživší (ten, kdo přežil),

poslechnuvši > poslechnuvší (ten, kdo poslechl),

OD PŘECHODNÍKU PŘÍTOMNÉHO: nesouc > nesoucí (ten, kdo nese),

začínaje > začínající (ten, kdo začíná).

3.8.5.5 Změna kvantity vokálů v infinitivu

Při pohledu na výčet chyb nalezených v jednotlivých pracích lze zjistit, že k jednomu typu chyb kvantity vokálů docházelo také v psaní infinitivů a dalších slovesných tvarů.

Chyby v kvantitě vokálů ve kmeni lze shrnout do následujících pravidel:

PRAVIDLA:

a) Pokud je infinitiv jednoslabičný, vokál v něm je většinou dlouhý (žít, dát, mít, péct), ale mocit, jet, lpět, smět, spět.

b) Pokud je infinitiv víceslabičný, pak:

- sufix infinitivu je s krátkým vokálem –it, –at, –et, –ět, –nout, –ovat (prodávat, muset, vidět, mizet, posílit),

- sufix infinitivu u sloves odvozených předponami od-, po-, na-, za-, vy- je stejně dlouhý jako u základového slovesa (nést – odnést, přinést, vynést; bít – pobít, zabít, vybít; bílit – vybílit, nabílit; hrát – nahrát, vyhrát, zahrát, prohrát; hledat – vyhledat; mazat – namazat, pomazat, zamazat, vymazat), většinou je pomocí těchto prefixů utvořeno slovo dokonavé od nedokonavého,

- u některých sloves odvozených od sloves na –át se á krátí (dát – vydat, podat, oddat; brát – vybrat, dobrat, zabrat; stát – přestat, dostat.

3.8.5.5.1 Příklady úloh určených k procvičení alternace vokálů u sloves a deverbativ

1. UTVOŘTE PODSTATNÁ JMÉNA OD NÁSLEDUJÍCÍCH SLOVES, DÁVEJTE SI POZOR NA DLOUHÉ A KRÁTKÉ HLÁSKY. (PŘÍPADNĚ NA DALŠÍ ZMĚNY HLÁSEK). (Proszę

tworzyć formę rzeczownika od następujących czasowników, uważając na długie i krótkie samogłoski (ewentualnie na inne zmiany głosek).

- a) napsat
- b) vyrobit
- c) uklidit
- d) přicházet
- e) nalézt
- f) navštěvovat
- g) dokázat
- h) přinášet
- ch) zapadat

ŘEŠENÍ (rozwiązanie):

a) nápis, b) výroba, c) úklid, d) příchod, e) nález, f) návštěva, g) důkaz, h) přínos, ch) západ.

2. UTVOŘTE OD NÁSLEDUJÍCÍCH SLOVES TVAR PŘÍČESTÍ TRPNÉHO A OD NĚJ ADJEKTIVUM. ZAPOJTE ADJEKTIVUM DO VĚTY. (Proszę tworzyć formę imięstowu strony biernej od następujących czasowników, następnie trzeba derywować od niego przymiotnik. Proszę utworzyć zdanie z danym przymiotnikiem.)

- a) vyrobit
- b) uklidit
- c) poslechnout
- d) hledat
- e) zabít
- f) počítat

ŘEŠENÍ (*rozwiązanie*):

- a) vyrobit – vyroben > vyrobený. Tento dort je vyrobený ze smetany.
- b) uklidit – uklizen > uklizený. Svůj pokoj chci mít vždy uklizený.
- c) poslechnout – poslechnut > poslechnutý. Mám už poslechnuté celé album.
- d) hledat – hledán > hledaný. Tento muž je celostátně hledaný.
- e) zabít – zabit > zabitý. Náš soused, zabitý ve válce, leží někde ve Francii.
- f) spočítat – spočítán > spočítaný. Peníze, které jsme dnes vydělali, jsou už dávno spočítané.

3. UTVOŘTE DOKONAVÁ SLOVESA OD NEDOKONAVÝCH POMOCÍ PREFIXŮ OD-,PO-, NA-, ZA- A VY-. OD KAŽDÉHO SLOVESA LZE VYTVOŘIT NĚKOLIK SLOVES S RŮZNÝM VÝZNAMEM. VYSVĚTLETE ROZDÍL VE VÝZNAMU TĚCHTO SLOVES. NAPADAJÍ VÁS JEŠTĚ DALŠÍ PODOBY TĚCHTO SLOVES? NAPIŠTE JE A TAKÉ VYSVĚTLETE JEJICH VÝZNAM. (*Proszę derywować czasowniki dokonane od czasowników niedokonanych, używając do tego przedrostków od-, po-, na-, za- a vy-. Od każdego czasownika można tworzyć kilka czasowników z różnym znaczeniem. Proszę wytłumaczyć różnice w znaczeniu przytoczonych czasowników. Czy przychodzą państwu na myśl kolejne przedrostki które można użyć z przytoczonymi czasownikami? Proszę stworzyć ich listę oraz wytłumaczyć ich znaczenie.*)

- a) hrát
- b) nést
- c) hledat
- d) krýt
- e) hodit
- f) žít
- g) dát
- h) péct

ŘEŠENÍ (rozwiązanie):

a) hrát – nahrát (udělat audiovizuální záznam; dát např. míč spoluhráči při hře), zahrát (pustit píseň, produkovat hudbu), vyhrát (stát se vítězem),

b) nést – odnést (vzít pryč), nanést (dát něco na plochu předmětu), zanést (vzít něco někam), vynést (dát něco ven z prostoru; vydělat peníze),

c) hledat – vyhledat (najít něco někde), pohledat (najít),

d) krýt – odkrýt (odhalit, zjistit něco), pokrýt (dát něco na celý povrch předmětu), nakrýt (nechat oplodnit zvíře), zakrýt (schovat něco něčím), vykrýt (zabránit skórování nepřítele při hře),

e) hodit – odhodit (hodit pryč od sebe), pohodit/zahodit (zbavit se něčeho/někoho), nahodit (nanést omítku na stěnu), vyhodit (zbavit se něčeho dáním do smetí), dále např. nadhodit (začít mluvit o nějakém tématu),

f) žít – odžít (mít svůj život za sebou), požit (sníst), zažít (mít zkušenost s něčím), vyžít (posekat celý prostor; dokázat žít s omezeným množstvím peněz), dále např. dožít (strávit poslední čas života; čekat, jestli se něco přihodí do mé smrti), přežít (přečkat něco zlého), užít si (pobavit se),

g) dát – oddat (prohlásit někoho za manžele), podat (dát někomu něco přes prostor), zadat (dát úkol někomu), vydat (utratit peníze, dát někoho např. policii), dále např. předat, nandat, sundat, odendat,

h) péct – napéct (vytvořit velké množství jídla pečením), zapéct (dát něco na něco a nechat to společně péct), vypéct (zbavit se něčeho pečením).

4. DOPLŇTE DO VOLNÝCH MÍST VYNECHANÁ SLOVESA. (Proszę wpisać czasowniki z niżej podanego wyboru wielokrotnego w luki.)

Moje maminka vždycky chtěla 1._____ klidný život, ale nějak se jí to nedařilo. Když si měla 2._____ mého otce a 3._____ v nazdobeném autě na svatbu, 4._____ na křižovatce do auta jejích rodičů. Maminka se lekla, a jelikož už byla v osmém měsíci, 5._____ jsem se já ještě předtím, než 6._____ záchranka. Jak je 7._____, maminka si se mnou 8._____.

1. a) žít b) zažít c) požit

2. a) vybrat b) nabrat c) brát

3. a) dojela	b) jela	c) zajela
4. a) odbourali	b) vybourali	c) nabourali
5. a) porodila	b) narodila	c) odrodila
6. a) odrazila	b) srazila	c) dorazila
7. a) závidět	b) vidět	c) uvidět
8. a) požila	b) zažila	c) užila.

ŘEŠENÍ (rozwiązanie):

1. a, 2. c, 3. b, 4. c, 5. b, 6. c., 7. b, 8. c.

Více o derivaci prefixální u sloves např. v *České mluvnici* (s. 222-223), *Čeština – řeč a jazyk* (s. 144-149) nebo v práci Heleny Süszové (viz zdroje), více ke slovesům obecně např. v *Češtině pro středně a více pokročilé* (s. 37-40, 43, 83.), v *Češtině pro cizince a azylanty* (s. 63-92), v *Survival Czech* (s. 311-316, 352, 571-572, 709-713, 719-723), o tvoření sloves v trpném rodě též (s. 104-105), o přídavných jménech odvozených od sloves více v díle *Čeština – řeč a jazyk* (s. 136-137) nebo ve *Stručné mluvnici české* (s. 78-81), v *Češtině pro středně a více pokročilé* (s. 13, 48-51, 123-124), v *Češtině pro cizince a azylanty* (s. 116, 122-125), o dokonavém a nedokonavém vidu v *České mluvnici* (s. 224-234) nebo v *Čeština – řeč a jazyk* (s. 144-149).

3.8.5.6 Změna kvantity vokálů ve kmeni substantiv

Ke změně kvantity vokálu ve kmeni dochází především u jednoslabičných slov **rodu mužského**, v nominativu dlouhý vokál zůstává, ale ve zbylých pádech se krátí (kromě slov rodu mužského neživotného, kde je dlouhý vokál také v akuzativu), např. mráz, mrazu, mrazu, mráz, mraze!, mrazu, mrazem; dále také u slova kámen: kamene, kameni atd.

K alternaci kvantity ve kmeni dochází také u substantiv **rodu ženského** vzoru žena a růže, které v kořeni obsahují vokály á, í, ů nebo ou. Tyto vokály se v dalších pádech mění na a, i nebo ě, o, u, a to především ve 2. pádě plurálu (jáma – jam, chvíle –

chvil, díra – děr, houba – hub). U některých dalších slov dochází ke krácení vokálu ve kmeni také v dativu, lokálu a instrumentálu singuláru (brána – bránou/branou, váha – váhou/vahou, míra – mírou/měrou). K témuž jevu dochází také při deklinaci slova práce (prací, pracím, pracích, pracemi).

Mezi zvláštní případy patří také slovo láhev se svým tvarem lahev v celém paradigmatu. K alternaci hlásek dochází také u slova sůl, kde ů alternuje s o ve kmeni, čímž odpovídá také polské deklinaci tohoto slova (sůl, sól; soli, soli; solą, solí).

V neutru alternuje dlouhý vokál s krátkým v genitivu plurálu slov léto, jméno, jádro, dílo, péro, játra, záda. Avšak pokud mluvíme o ročním období létě, nikoliv o rocích, é ve kmeni zůstává.

Ke krácení vokálu dochází např. před následujícími sufixy:

- a) zdrobňující –ka: žába > žabka, máma > mamka, kráva > kravka, lípa > lipka,
- b) před sufixem –atel: žádat > žadatel, kázat > kazatel,
- c) před sufixem –adlo: létat > letadlo, umývat > umyvadlo, dívat > divadlo,
- d) před sufixem –ovat: jméno > jmenovat, král > kralovat.

Ke dloužení vokálu dochází např. před následujícími sufixy:

- a) před zdrobňujícím sufixem –ek: hlas > hlásek, plamen > plamének/plamínek, list > lístek,
- b) před (nulovým) sufixem při derivaci substantiv odverb s prefixem: napsat > nápis, uložit > úloha, vystavit > výstava,
- c) před zdrobňujícím sufixem –ko: kopyto > kopýtko, jelito > jelítko,
- d) při derivaci názvů míst s prefixem: na městě > náměstí, u paty > úpatí, u dolu > údolí.

Dlouhý vokál je např. v sufixu:

- a) –ák: chudý > chudák,
- b) –ík: kůň > koník.

3.8.5.6.1 Příklady úloh určených k procvičení alternace vokálů u substantiv

1. VYBERTE SPRÁVNÝ TVAR SLOVA A ZAPOJTE HO DO VĚTY. (Proszę wybrać poprawną formę słowa. Wybraną przez państwa formę proszę użyć w zdaniu.)

I. a) chudák	b) chůdák	c) chudak	d) chůdak
II. a) královat	b) kralóvat	c) králóvat	d) kralovat
III. a) vyměna	b) výměná	c) vyměná	d) výměna
IV. a) mámka	b) mamká	c) mamka	d) mámká
V. a) výstava	b) vystáva	c) vystavá	d) výstáva
VI. a) náměstí	b) naměsti	c) náměstí	d) náměsti.

ŘEŠENÍ (*rozwiązanie*):

I. a, Každý bezdomovec je chudák.,

II. d, Chtěl kralovat celé zemi.

III. d, Výměna stráží proběhla v klidu.

IV. c, Moje mamka umí uvařit skvělou bramboračku.

V. a, Výstava králíků se konala minulou sobotu.

VI. c, Na náměstí stojí kostel.

2. VYSVĚTLETE ROZDÍL VE VÝZNAMU TĚCHTO VĚT. (*Proszę wytłumaczyć różnice w znaczeniu przytoczonych zdań.*)

a) Rád mluvím o těch **létech**.

b) Rád mluvím o těch **letech**.

ŘEŠENÍ (*rozwiązanie*):

a) o těch létech ve významu roční období,

b) o těch letech ve významu roky (365 dní).

Více o změnách hlásek při skloňování ve *Stručné mluvnici české* (s. 73-74), v *České mluvnici* (s. 31), na stránkách *Asociace češtinářů* - <http://www.ascestinaru.cz/poradna->

asc-roky-a-leta/, o změnách samohlásek a souhlásek při odvozování slov ve stejnojmenném článku v *Internetové jazykové příručce*.

3.8.6 SHRNU TÍ

Nastínila jsem jednu z možných metod, jak učit polské studenty jevy, jež jim ztěžuje interference jejich rodného jazyka. Především umístění čárek ve slovech nelze vždy zařadit do určité kategorie a shrnout do poučky. Klíč k nápravě či prevenci těchto chyb vidím jednak v procvičování, jednak v memorování. Některé jevy je nutné neustále procvičovat a metoda zaměřená na slootovorb u může polským studentům pomoci především se zapamatováním alternace kvantity vokálů. Studenti by získali lepší náhled na systém českého jazyka jako celku, což považuji za užitečné vzhledem k vysoké míře jeho flexivnosti a frekventovanosti derivace.

Jistou nevýhodou této metody je její značná časová náročnost a míra nároků kladených na studenty. Také je třeba brát v úvahu případy, které se těmto pravidlům vymykají, protože pokud si studenti tato pravidla zapamatují, bude jim možná činit problémy zapamatovat si výjimky. Nutné je taktéž brát v potaz možnou odlišnost v pojmosloví a případné odlišnosti ve způsobu slootovorné analýzy, jemuž je na polských univerzitách vyučováno.

4 ZÁVĚR

Polština a čeština jsou západoslovanské jazyky vyvinuvší se ze slovanského prajazyka – praslovanštiny. Ačkoliv jsou si systémy obou jazyků značně podobné, nejsou totožné a lze objevit jevy, jejichž vzájemné porozumění a následné dokonalé zvládnutí může činit značné obtíže. Lze říci, že většina těchto těžkostí je způsobena vzájemnou jazykovou interferencí.

V teoretické části diplomové práce byly stručně představeny oba zkoumané jazyky z hlediska jejich vývoje, stratifikace a poté podle jednotlivých jazykových rovin. U každé roviny byly uvedeny příklady chyb, kterých se mohou studenti jednoho jazyka dopustit vlivem svého rodného jazyka. Tyto příklady byly čerpány především z práce Ireny Bogoczové, jež se této problematice věnovala ve svém díle *Typologicky relevantní rozdíly mezi češtinou a polštinou jako zdroj jazykové interference*. Výčet chyb ani typů chyb v této diplomové práci není vyčerpávající a úplný, jelikož česko-polská jazyková interference je natolik frekventovaný jev, že omezený rozsah práce neumožňuje zpracovat ji podrobněji. Součástí teoretické části práce bylo také vymezení pojmu jazyková chyba.

V praktické části práce byla provedena kvalitativní analýza třiceti písemných prací polských studentů bohemistiky z krakovské Jagellonské univerzity, kteří dosahují deklarované úrovně češtiny jako cizího jazyka A2 a B1 podle SERR. Nejprve byly vyhledány a excerpovány chyby a následně byly roztrženy podle jednotlivých jazykových rovin. Byl zhodnocen výkon, který podali, a konstatovala jsem, že těchto úrovní většina studentů opravdu dosahuje. Ačkoliv nemají očekávaný počet hodin podle SERR, projevuje se zde kladně blízkost obou slovanských jazyků.

Nejvíce chyb v pracích se objevovalo ve slovosledu enklitik a slovesných tvarů, ve kvantitě vokálů a deklinaci přivlastňovacích zájmen můj a váš.

Problematika enklitik, slovesných tvarů a jejich uspořádání v české větě je i pro cizince slovanského původu složitou záležitostí, jednak vlivem interference a jednak kvůli samotné normě slovosledu. Cizinec se tedy nachází, z pohledu mluvčího,

v nezáviděníhodné situaci. Chyby tohoto rázu vypadaly např. takto: ale nemůže nic s tím udělat, tak prodavačka nechtěla mě poslouchat nebo ale když musím říct o tom něco.

Studentům činilo potíže správně deklinovat tvary některých zájmen (všechn, můj, váš). Vzhledem k tomu, že tvary limitativa všechn se v češtině a polštině vzájemně liší více než tvary zájmen váš a můj a vliv interference je zde, dle mého názoru, slabší, rozhodla jsem se vytvořit pravidla pro derivaci zájmen můj a váš. Ačkoliv také v polštině existují kontrahované a nektrahované tvary zájmena můj (tvůj, svůj), jejich použití není vždy totožné. Soudím, že si polští studenti nebyli jistí, že v určitých pádech lze použít stejný (nebo téměř totožný) tvar jako v polštině, a snažili se tento tvar upravit, čímž se dopustili chyby (např. moją, mojego, s memi).

Stejné problémy měli polští studenti s posesivem váš. Rozdíl v deklinaci tohoto zájmena v obou jazycích není příliš velký. Poláci užívali nenáležitě formy (např. koncovky deklinace adjektivní místo zájmenné měkké, nevhodně umístěná kvantita vokálu) pravděpodobně z obavy, že formy totožné či blízké formám polským nejsou české. V jejich písemných pracích se objevily tvary jako vaše místo vaší, Vašich místo Vašich, vašého místo vašeho.

Jevem, jež polským studentů působil největší potíže, byla opozice kvantity vokálů. Vzhledem k tomu, že v polštině existují pouze vokály krátké, činí Polákům potíže pamatovat si, ve které slabice je vokál dlouhý a ve které krátký. Chyby tohoto typu často zasahovaly kromě roviny fonetické také roviny další (např. dřiv, žádálá, Jarmílka).

V některých případech byla dlouhá hláska umístěna zcela nahodile a nelogicky, někdy tyto nedostatky vykazovaly určitý systém. Chyby tohoto typu byly v pracích časté, usoudila jsem proto, že tento jev si zaslouží bližší rozbor, a pokusila jsem se formulovat pravidla, jimiž se řídí alternace dlouhých a krátkých vokálů ve slovech především při tvoření nových slov. Pomocí znalostí slovotvorných zákonitostí a koncovek morfologických paradigmat lze logicky odvodit užití náležité kvantity vokálů (odvozování adverbíí od adjektiv, koncovky adjektivní deklinace, hláskové změny při derivaci substantiv od sloves a dalších deverbativ, změny v infinitivu při prefixaci a změny ve kmeni substantiv). Ve zbylých případech pravidlo formulovat nelze a je nutné se délku vokálů ve slově naučit nazpaměť (např. malý x krásný).

Irena Bogoczová dělí chyby na sémantické, transferové, analogické zvyklostně-obyčejové. Několik dokladů chyb způsobených interferencí patří mezi chyby sémantické (trávím moc peněz, dráha místo cesta), ale překvapivě se jich objevilo stejně malé množství jako chyb transferových, jež vznikají doslovným překladem (šanovný). Vzhledem k omezenému vzorku nelze formulovat obecnější tvrzení, nicméně lze konstatovat, že v pracích polských studentů se téměř neobjevila sémanticky nevhodně použitá slova. Chyby pravopisné lze zařadit do kategorie chyb zvyklostně-obyčejových (teksty, antyvirový).

Nejvíce jazykových nedostatků vzniklo pravděpodobně vlivem analogie. Studenti aplikovali normu z polštiny na český projev (nemá síly, telefonují do kamarádů, to můj mobil).

Na základě výsledků analýzy jsem se poté pokusila formulovat stručné výkladové pasáže o těch jevech, které polským studentům činily největší potíže, a navrhnout úlohy k jejich procvičení. Při formulaci výkladu jsem si kladla za cíl zevšeobecnit českou spisovnou normu týkající se určité mluvnické oblasti do podoby určitého pravidla, které by respektovalo českou normu a zároveň bylo srozumitelné a pomohlo polským studentům k osvojení si správného způsobu vyjadřování.

Myslím, že výzkum v praktické části této práce potvrdil známý fakt, že interference mezi polštinou a češtinou je jev frekventovaný a postihující všechny jazykové roviny, tedy nejen lexikum, jak se na první pohled může zdát. Je zajímavé, že dva systémově tak podobné a navzájem relativně srozumitelné jazyky mohou ve skutečnosti mít tolik odlišností. Z uvedených zjištění vyplývá, že blízkost jazyků na jedné straně urychluje proces výuky (zejména fázi porozumění), ale naopak ztěžuje fázi produkce. Při výuce takto blízkých jazyků je vhodné, aby učitel ovládal jazyk studenta, protože poté odhalí příčiny chyb, kterých se student dopouští.

RESUMÉ

The aim of this diploma work was describing the topic of mutual Czech-Polish interference (applying knowledge from one language to another) and mistakes caused by this phenomenon. As a Czech student of Polish language, I was highly interested in this topic.

Czech and Polish are West Slavic languages coming from Proto-Slavic. Although both of these language systems are very similar to each other, they are not identical and it is possible to find differences which are difficult to understand and master.

In some cases, interference can help students remember mutually similar phenomena, however it is not always true and interference can become a source of misunderstandings. The main source of the mistakes consequent upon interference was the work *Typologicky relevantní rozdíly mezi češtinou a polštinou jako zdroj jazykové interference (Typologically relevant differences between Czech and Polish languages as a source of language interference)* by Irena Bogoczová.

The language evolution, stratification and the language structure of both languages were presented. For every language structure, examples of mistakes were mentioned. The enumeration of mistakes is not complete due to the limited extent of this work and a high frequency of Czech-Polish interference.

Thirty compositions written by Polish students of Czech language from the Jagiellonian University in Cracow were the objects of the analysis in this diploma work. The discovered mistakes were divided into the levels of the language structure they belonged to.

The main types of their mistakes were explained according to the standard Czech codification and few exercises were invented in order to offer a solution of these frequent mistakes.

The conclusion of this work is the known fact that Czech-Polish interference is a frequent phenomenon not only in the vocabulary, yet in every level of the language structure.

ZDROJE

BALHAR, Jan. *Nevšední spis o česko-polských jazykových kontaktech*. Naše řeč, ročník 80 (1997), číslo 2, s. 103-105

BAK, Piotr. *Gramatyka języka polskiego. Zarys popularny*. Warszawa: Wiedza powszechna. 2016. ISBN: 978-83-63556-63-1.

BISCHOFOVÁ, Jana. *Čeština pro středně a více pokročilé*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-465-9.

BISCHOFOVÁ, Jana a HRDLIČKA, Milan. *Čeština pro cizince a azylanty. Cvičebnice B1*. Brno: SOZE 2005.

BOGOCZOVÁ, Irena. *Typologicky relevantní rozdíly mezi polštinou a češtinou jako zdroj jazykové interference*. Ostrava: Ostravská univerzita Ostrava, Filozofická fakulta, 2001. ISBN 80-7042-593-8.

COBEL-TOKARSKA, Marta. *Dlaczego uczymy się języka czeskiego?* Warszawa: Akademia Pedagogiki Specjalnej.

ČADSKÁ, Milada. *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A2 podle „Společného evropského referenčního rámce pro jazyky. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme.“* PRAHA: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky 2005.

ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV 2003. ISBN 80-86642-00-3.

ČECHOVÁ, Marie; DOKULIL, Miloš; HLAVSA, Zdeněk; HRBÁČEK, Josef a HRUŠKOVÁ, Zdeňka. *Čeština – řeč a jazyk*. 3., rozšířené a upravené vydání. Praha: SPN 2011. ISBN: 978-80-7235-413-9.

DANEŠ, František. *Kultura a struktura českého jazyka*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum 2009. ISBN 978-80-246-1648-3. s. 357

DĄBROWSKA, Anna. *Z czego Czesi uczyli się języka polskiego w XIX wieku*. Wrocławskie towarzystwo naukowe, rozprawy komisji językowej XXXVII. Uniwersytet Wrocławski. PL ISSN 0084-2990.

DŁUGOSZ-KURCZABOWA, Krystyna a DUBISZ, Stanisław. *Gramatyka historyczna języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego 2015. ISBN 978-83-235-0118-1

DOKULIL, Miloš. *Nový polský příspěvek k otázce českého vlivu na spisovnou polštinu v době humanismu*. Slovo a slovesnost, ročník 17 (1956), číslo 2, str. 126-127

GLANVILLE, Price a kol. *Encyklopedie jazyků Evropy*. An Encyklopedie of the Languages of Europe. Blackwell Publishers Ltd, 1998. Překlad: Černý, V., Kufnerová Z. a Heřman, S. Praha: Volvox Globator 2002. ISBN 80-7207-4504.

HÁDKOVÁ, Marie. *Mezijazyková homonyma a čeština jako cizí jazyk*. s. 52 – 56. Profesor Hauser jubilující. Sborník příspěvků ze semináře konaného 10. 4. 2001 při příležitosti 80. narozenin prof. PhDr. Přemysla Hausera, CSc. BRNO: 2001, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity. ISBN 80-210-2753-3.

HÁJKOVÁ, Eva. *Rétorika pro pedagogy*. Praha: Grada 2011. ISBN 978-80-247-1990-0 (tištěná verze)

978-80-247-7610-1 (elektronická verze ve formátu PDF)

HAVRÁNEK, Bohuslav a JEDLIČKA, Alois. *Česká mluvnice*. Praha: SPN 1981.

HAVRÁNEK, Bohuslav a JEDLIČKA, Alois. *Stručná mluvnice česká*. Upravené vydání podle nových Pravidel českého pravopisu z r. 1993. Praha: Fortuna 2002. ISBN 80-7168-555-0.

HRUŠKOVÁ, Zdeňka a POKORNÁ, Eva. *Striptérka, striptýzka, nebo ještě jinak?* In: Naše řeč. Vydání 53. 1970. S. 125-127.

HŮRKOVÁ, Jiřina. *Česká výslovnostní norma*. Praha: Naše vojsko 1995. ISBN 80-85827-93-X.

JELÍNEK, Milan. *Co je to jazyková chyba?*, s. 75 – 85, Profesor Hauser jubilující. Sborník příspěvků ze semináře konaného 10. 4. 2001 při příležitosti 80. narozenin prof. PhDr. Přemysla Hausera, CSc. BRNO: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity 2001. ISBN 80-210-2753-3.

KLOREK, Justyna Ewelina, Mgr. *Podobieństwa i różnice między językiem polskim i czeskim w aspekcie nazewnictwa człowieka ze względu na jego wygląd zewnętrzny oraz wykonywany zawód*. Disertační práce. Brno: Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta, Ústav slavistiky, Paleoslovenistika a slovanské jazyky, 2015. Vedoucí práce: Mgr. Roman Madecki, Ph.D.

KULIČ, Václav. *Chyba a učení*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1971.

LAMPRECHT, Arnošt, ŠLOSAR, Dušan a BAUER, Jaroslav. *Historická mluvnice češtiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1986.

MALÁ, Zdena. *Hry a aktivity pro výuku češtiny pro cizince: úroveň A1.1*. Praha: Lingua Ludus, 2009. ISBN 978-80-903894-6-5.

MARKOWSKI, Andrej. *Kultura języka polskiego*. WARSZAWA: Wydawnictwo Naukowe PWN SA 2005. ISBN 83-01-14526-9.

MARVAN, Jiří. *Čeština tisíciletá. Zrod slovanského jazykového prostředí uprostřed Evropy*. 3., česky druhé, částečně přepracované vydání. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v součinnosti s nakladatelstvím Leda, 20152. ISBN 978-80-7335-298-1.

MATULA, Ondřej. *Český den: kurz českého jazyka pro azylanty navazující na Manuál pro učitele českého jazyka pro cizince bez znalosti latinky*. Praha: Člověk v tísni, 2007. ISBN 978-80-86961-42-2.

MRHAČOVÁ, Eva a kol. *Západoslovanské paremiologické dědictví*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity 2010. ISBN 978-80-7369-848-6.

MURYC, Jiří. *K projevům polsko-české interference v pravopisu*. Bohemistyka 2005, č. 3. ISSN 1642-9893.

REMEDIOSOVÁ, Helena a Elga ČECHOVÁ. *Do you want to speak Czech?: Chcete mluvit česky? : a communicative course of contemporary Czech for English speakers beginning to intermediate level*. 5. vyd. Liberec: Harry Putz, 2005. ISBN 80-86727-04-1.

SIATKOWSKI, Janusz. *Rola języka czeskiego w rozwoju polszczyzny literackiej*. Universitas Lodziensis, Folie linguistica 23, 1990. s. 137-143

SÜSZOVÁ, Helena. *Popis hláskových alternací ve slovtvorbě na materiálu korpusu. distribuce kvantity v prefixech deverbativních substantiv*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav českého jazyka 2014. Vedoucí práce doc. PhDr. Klára OSOLSOBĚ, Dr.

ŠAUR, Vladimír. *Pravidla českého pravopisu s výkladem mluvnice*. PRAHA: Ottovo nakladatelství 2004. ISBN 80-7181-133-5. s. 136

TARAJŁO-LIPOWSKA, Zofia. *Mówię po polsku*. 4. vydání. Warszawa: Wiedza Powszechna 2008. ISBN 978-83-214-1316-7.

ULIČNÝ, Oldřich a PROŠEK, Martin, ed. *K české fonetice a pravopisu*. 5. Studie k Moderní mluvnici češtiny. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta. 2013. ISBN 978-80-244-3526-8.

VÁCHALOVÁ, Soňa. *Survival Czech*. Voznice: LEDA, 2003. ISBN 80-7335-016-5.

VÍŠKA, Václav a Lucie NOVÁKOVÁ. *Čeština nás baví: hry pro výuku češtiny na I. stupni ZŠ*. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-7254-664-3.

INTERNETOVÉ ZDROJE

BRÜCKNER, Aleksander. *Słownik etymologiczny języka polskiego* [online]. Kraków 1927. 27. 2. 2017 [cit. 27. 3. 2017]. Dostupné z: https://pl.wikisource.org/wiki/S%C5%82ownik_etymologiczny_j%C4%99zyka_polskiego

HLADKÁ, Zdeňka. Lexikon. In: *CzechEncy: Nový encyklopedický slovník češtiny, 2012-2017* [online]. [cit. 30. 3. 2017]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/LEXIKON>

Lingea: Polsko-český studijní slovník, 2016 [online]. Lingea [cit. 25. 2. 2017]. Dostupné z: <http://slovníky.lingea.cz/Polsko-cesky/>

MAREŠOVÁ, Hana. *Základy historické mluvnice češtiny s texty k rozboru* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta 2008. [cit. 8. 3. 2017]. Dostupné z: http://kcjl.upol.cz/kombcj/studijni_opory/zaklady_historicke_mluvnice.pdf 14.24

ŠINDELÁŘOVÁ, Jaromíra. *Čeština jako cizí jazyk dle SERR*. In: Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů [online]. 15. 3. 2010 [cit. 24. 3. 2017]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/8143/cestina-jako-cizi-jazyk-dle-serr.html/>

Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i., 2008-2017. *Internetová jazyková příručka*. [cit. 14. 1. 2017]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>

Wiktionary: Wolny, wielojęzyczny Wikisłownik [online]. 7. 8. 2016 [cit. 23. 3. 2017].

Dostupné z:

https://pl.wiktionary.org/wiki/Wikis%C5%82ownik:Strona_g%C5%82%C3%B3wna

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1</i> Základní charakteristiky češtiny a polštiny.....	10
<i>Tabulka 2</i> Stratifikace českého národního jazyka.....	13
<i>Tabulka 3</i> Rody v češtině a polštině.....	40
<i>Tabulka 4</i> Číslovky dva a oba	45
<i>Tabulka 5</i> Osobní koncovky.....	46
<i>Tabulka 6</i> Tykání a vykání.....	48
<i>Tabulka 7</i> Slovosled enklitik	104
<i>Tabulka 8</i> Slovosled enklitik a slovesných tvarů	108
<i>Tabulka 10</i> Deklinace přivlastňovacího zájmena váš.....	110
<i>Tabulka 11</i> Deklinace přivlastňovacího zájmena můj.....	113